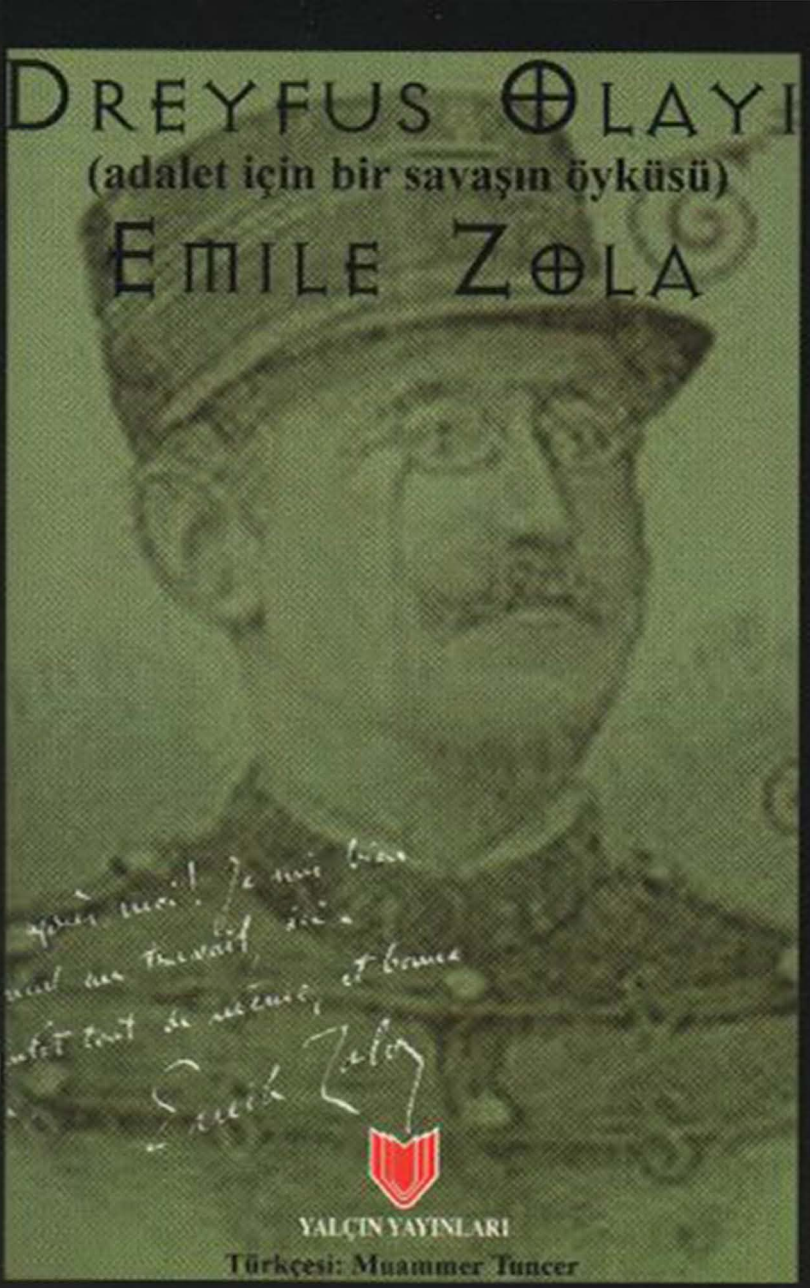
DREYFUS OLAYI

(adalet için bir savaşın öyküsü)

EMILE ZOLA

YALÇIN YAYINLARI

Türkçesi: Muammer Tuncer

7. BASIM

BİLİM/BELGE/İNCELEME DİZİSİ – 5
GENEL DİZİ – 43

4. Basım – Ocak 1995

DREYFUS OLAYI (ADALET İÇİN BİR SAVAŞIN ÖYKÜSÜ) (Belgesel)/ Emile Zola/ Türkçesi: Muammer Tuncer/ Dizgi: Suat Akoğlu/ Papirüs Matbaacılık'ta basılmıştır/ **YALÇIN YAYINLARI:** Ankara Cad. No. 45 Güncer Han Kat.4 Cağaloğlu 34410 İstanbul Tel: 0212 519 31 35

EMILE ZOLA

DREYFUS OLAYI

(ADALET İÇİN BİR SAVAŞIN ÖYKÜSÜ)

TÜRKÇESİ:
MUAMMER TUNCER

YALÇIN YAYINLARI

GERÇEK YÜRÜYOR

1894 (Eylül sonu, 25 ?): Yarbay Sandherr tarafından yönetilen Fransız Haber Alma Servisi, o zamanlar «İstatistik Bölümü», Alman askeri ataşesi Von Schwartzkoppen'e bazı gizli askeri belgelerin gönderildiğini haber veren imzasız bir mektup ele geçirir. «Çizelge» dir bu...

(6 Ekim): Hızlı bir soruşturma sonunda belgenin el yazısı ve çizelgenin içindekiler (üç belge: biri topçu kuvvetiyle, bir başkası örtme birlikleriyle ilgili; bir de Madagaskar konusunda not) o zamanlar genel kurmayda stajyer olan yüzbaşı Dreyfus'e mal edilir.

(15 Ekim): Dreyfus tutuklanır ve Cherche-Midi cezaevine hapsedilir. Binbaşı Paty de Clam askeri soruşturmayı yapmakla görevlendirilir. Binbaşı «maddi kanıtın sağlam olmadığı» sonucuna varır.

(30 Ekim): Zola, babasının ülkesi olan İtalya'ya gider; orada görkemli biçimde karşılanır. Yeni romanı «Roma»'yı orada yayına hazırlar. Aralığın ortasında Fransa'ya döner.

(31 Ekim): Havas ajansı bir Fransız subayının casusluktan tutuklandığını haber verir. «Le Soir» *(Akşam)* gazetesi Alfred Dreyfus'ten söz eder.

(1 Kasım): «La Libre Parole» *(Özgür Söz)*'de «suçlu» hakkında uzun bir yazı yayınlanır. Basında Dreyfus konusunda küçük düşürücü ve yahudi düşmanlığını körükleyici şiddetli bir kampanyanın başlangıcıdır bu (La Libre Parole, L'İntransigeant, Le Petit Journal, L'Eclair...). Olayı büyütmek ve hükümeti «suçlu» hakkında kovuşturma açmaya zorlamak amacıyla genel kurmaya sızmalar olduğu anlaşılır.

(2 Kasım): Savaş Bakanı Mercier, sorunu Bakanlar Kuruluna getirmek zorunda kalır. Dış İşleri Bakanı Hanotaux'nun kuşkularını belirtmesine karşın oybirliğiyle kovuşturmaya karar verilir.

(7 Kasım): Dreyfus için adlî soruşturma açılır. Soruşturmayı binbaşı d'Ormescheville yürütmektedir. Görevlendirilen beş yazı uzmanı bilirkişiden üçü, suçlamanın tek dayanağı olan «çizelge»nin Dreyfus'e ait olduğunu öne sürecektir.

(19 Aralık): Yüzbaşı Dreyfus'ün davası Paris Birinci Savaş Konseyi'nde görülür. Sanığın savunmasını Bay Demange üzerine almıştır. Duruşmanın gizli yapılmasına karar verilir. General Mercier, İstatistik Bölümü tarafından Dreyfus'e karşı hazırlanan «gizli dosya»yı, savunma avukatının ve sanığın haberi olmadan askeri yargıçlara ulaştırır. Yargıçlar savunma hakkını çiğneyen bu yargılama usulünün yasaya aykırılığını görmemezlikten gelirler. General Mercier'ye ve general Boisdeffre'e olduğu kadar Cumhurbaşkanı Casimir Perier'ye bilgi vermek üzere duruşmada hazır bulunan binbaşı Picquart da oralı değildir.

(22 Aralık): Yedi yargıcın oybirliğiyle Dreyfus suçlu ilan edilir. Rütbesinin geri alınmasına ve ömür boyu sürgün ve hapis cezasına çarptırılmasına karar verilir.

(31 Aralık): Davanın temyizi reddedilir.

1895 (5 Ocak): Askeri okulun büyük avlusunda Dreyfus'ün rütbesi sökülür. Yüzbaşı, suçsuzluğunu haykırarak duyurur. Dreyfus'ün yüzbaşı Lebrun Renault'ya itirafları.

(5 Ocak): Zola akşam yemeğini Alphonse Daudet'in evinde yer. Daudet'in oğlu Leon, Dreyfus'ün rütbesinin geri alınması sahnesini anlatır.

(15 Ocak): Cumhurbaşkanı Casimir Perier istifa eder.

(17 Ocak): Felix Faure cumhurbaşkanı seçilir.

(21 Şubat): Hükümlü Dreyfus, Şeytan adasına gönderilmek üzere Rochefort gemisine bindirilir. Halk hükümlü aleyhinde gösterilerde bulunur.

(1 Temmuz): Haber alma bürosunun başına, Sandherr'in yerine Picquart getirilir.

(1 Aralık): Zola'nın Le Figaro ile düzenli işbirliğinin başlangıcı. Daha sonra «YENİ KAMPANYA» başlığı altında bir araya getirilecek olan 17 yazı.

(24 Aralık) Zola «*Cumhuriyetin Erdemi*» başlıklı yazısını yayınlar.

1896 (Mart'ın başı): İstatistik Bölümü, Alman büyükelçiliğinin binbaşı Valsin-Esterhazy adresine gönderdiği, «telgraf» diye anılan mektubu ele geçirir.

Picquart, kendi girişimiyle Esterhazy'yi izletir ve onun hakkında son derece kötü bilgiler edinir.

Bunun üzerine 1894'ün «gizli dosyası»'na başvurur ve Esterhazy'nin el yazısının, Dreyfus'ün hüküm giymesine yol açan «çizelge»deki yazıya «korkunç» şekilde benzediği kanısına varır.

(9 Mayıs): Zola Le Figaro'da «*Seçkinler ve Politika*» başlıklı yazısını yayınlar.

(16 Mayıs): «Yahudiler Hakkında» (Le Figaro).

(26 Mayıs): «Roma».

(13 Haziran): Zola'nın Le Figaro için yazdığı yazıların sonuncusu.

(Eylül): Esterhazy'nin suçlu olduğu kanısına varan Picquart, şefleri general Boisdeffre ile general Gonse'u Dreyfus'ün suçsuz olduğuna ve davanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine inandırmaya çalışır. Ama biri genel kurmay başkanı, öteki ikinci başkan olan bu iki general karşısında bu çaba sonuç vermez.

(3 Eylül): «Daily Chroniele» Dreyfus'ün kaçtığı konusunda uydurma bir haber yayınlar. (Dreyfus'ün ağabeyi Mathieu Dreyfus'ün, kardeşinden yeniden söz ettirmek için düzenlediği bir oyundur bu.)

(9 - 14 Eylül): Dreyfus'ün amansız düşmanı olan «*Şimşek*» gazetesi, onun suçluluğu konusunda bazı zihinlerde belirebilecek kuşkulara son vermek amacıyla 1894'te görülen dava ile ilgili açıklamalar yapar. Yar-

gıçlara kanuna aykırı olarak ulaştırılan «gizli dosya» dan ilk kez söz edilmekte ve «çizelge»nin metni aslına yakın biçimde verilmektedir. Bu açıklamalar Picquart'ın hareketine engel olur. Genelkurmayla skandal basınının gizliden gizliye anlaşma halinde oldukları belli olur.

(18 Eylül): Bayan Dreyfus, millet meclisine dilekçeyle başvurup yargılama usulünde kanunsuzluk bulunduğunu öne sürerek davanın yeniden gözden geçirilmesini ister.

(26 Ekim): Savaş Bakanı General Billot, davanın yeniden gözden geçirilmesini istemediği için, Picquart'ı ilk önce doğuya, sonra da Tunus'a görevle göndererek uzaklaştırmaya karar verir.

(2 Kasım): Sandherr'in yardımcılığını yaptıktan sonra Picquart'ın da yardımcısı olan binbaşı Henry, general Gonse'a Dreyfus hakkında yıkıcı bir belge verir. Bu belgenin Alman büyükelçiliğinde ele geçirildiğini öne sürer. İtalyan ataşesi Panizzardi tarafından Alman ataşesi Schwartzkoppen'e yazılan bir mektup söz konusudur. Gerçekte, daha sonra öğrenilecektir ki, mektubu Henry'nin kendisi yazmıştır: «Sahte Henry» dir bu.

(6 Kasım): Bernard Lazare'ın yazdığı «Bir Adlî Yanılgı. Dreyfus Olayındaki Gerçek» adlı, 24 sayfalık broşürün yayınlanışı.

(10 Kasım): Le Matin *(Sabah)* gazetesi çizelgenin bir kopyesini yayınlar. Belgeyi ilk kez gören Schwartzokoppen, Esterhazy'nin el yazısını tanır, ama sesini çıkarmaz.

(16 Kasım): Picquart Paris'ten ayrılır.

(Kasım): Bernard Lazare Senato Başkan Vekili Scheurer - Kestner'i inandırmayı dener. Kestner çarçabucak bir araştırma yapar ve Dreyfus'ün suçlu olduğunu doğrulayan bakan Freycinet'ye güvenir.

Bernard Lazare, Zola'yı da ziyaret eder, ama onu

hükümlünün suçsuz olduğuna iyice inandıramaz. Jaures ise kavgaya katılmayı reddeder.

1897 (15 Şubat): Zola'nın bir küçük kitabı üzerine Alfred Bruneau'nun kaleme aldığı «Mesidor» adlı lirik dram Opera'da oynanır.

(Nisan): Picquart, yalnızca cumhurbaşkanının açmak hakkına sahip olacağı bir vasiyet mektubu kaleme alır.

(Haziran): Picquart'la Henry'nin araları açıktır. Henry'nin birtakım dolaplar çevirmesinden kuşkulanan Picquart Paris'e gelip avukatı ve dostu Bay Leblois'ya bildiklerini açar. Ama verdiği sırları saklamasını tembih eder.

General Gonseu'un kendisine yazdığı mektupları da avukatına verir. Bu mektuplarda general bir adli yanılgının olabileceğini kabul etmektedir.

(13 Temmuz): Leblois, Picquart'ın sırlarını Scheurer-Kestner'e yineler, ama bunlardan yararlanmasını yasaklar.

(14 Temmuz): Scheurer-Kestner, Senatoda meslektaşlarına, Dreyfus'ün saygınlığının geri verilmesini sağlamak üzere kanpanya açmak niyetinde olduğunu bildirir.

(Ağustos - Eylül): Scheurer-Kestner'in Dreyfus'ün suçsuzluğuna inandığı ve bu konuda elinde kanıtlar bulunduğu söylentisi politika ve basın çevrelerinde yayılır.

(1897 yazı): Zola, adeti olduğu üzere, yazını Medan'da geçirir. Orada 31 Ağustosta *Paris* adlı yapıtını tamamlar.

(Ekim - Kasım): Scheurer - Kestner yazı Alsace'da geçirdikten sonra Paris'e döner. Ne Leblois'yı, ne de Picquart'ı direnmekten vazgeçiremeyince, Leblois ile anlaşıp ilkönce gidip Cumhurbaşkanıyla görüşür, sonra savaş Bakanı Billot'yu, sonra Bakanlar Kurulu Başkanı Meline'i ve Adalet Bakanı Darlan'ı görür.

General Billot bir soruşturmanın sonucunu beklemesini ister (bu soruşturma yapılmayacaktır). Genel kurmay, saldırıyı savuşturabilmek için bu oyalamalardan yararlanır. Kanıtlarını gösteremeyen Scheurer - Kestner, kendisini küçük düşürmek ve alay konusu yapmak üzere basında açılan kampanyanın kurbanı olur.

(18 Ekim): Genel Kurmay Dreyfus dosyasını besler. Davanın yeniden gözden geçirilmesini önlemek için, ayrıca Esterhazy'ye aleyhine kopacak skandalı haber vermeyi ve onu korumayı kararlaştırır. («Esperance» (Umut) imzalı isimsiz bir mektupla Esterhazy'ye Dreyfus'ün hüküm giydiği suçla yakında onun da suçlanacağı bildirilir. Esterhazy Paris'e döner.)

(19 Ekim): «L'Aurore» *(Şafak)* gazetesinin ilk sayısı.

(Ekimin sonu): Henry ile Paty de Clam, Esterhazy ile gizlice ilişki kurarlar.

(Kasımın başı): Bernard Lazare'ın broşüründe çizelgenin kopyesinin çıkması üzerine bankacı J. de Castro, müşterilerinden biri olan Esterhazy'nin elyazısını tanır. Bu durumu Mathieu Dreyfus'e haber verir. Mathieu Dreyfus de durumu Scheurer - Kestner'e bildirir. Kestner bankacının iddiasını doğrular.

(Ekim sonu - Kasım başı): Zola, Marcel Prevost vasıtasıyla Bay Leblois ile ilişki kurar. Bay Leblois onu Scheurer - Kestner'le tanıştırır. Zola, Dreyfus'ün suçsuz olduğu kanısına varır.

(10 Kasım): Picquart'ı lekelemek üzere Tunus'taki adresine sahte telgraflar yollanır.

(13 Kasım): Ranc'a yazılan ve «Le Temps» *(Zaman)* gazetesinde yayınlanan bir mektupta Scheurer - Kestner, Dreyfus'ün suçsuz olduğunu açıklar ve suçlunun bilindiğini doğrular. Ancak hiçbir kanıt ortaya koymaz.

Zola, Scheurer - Kestner'le ve Le Figaro'dan bir

gazeteciyle (Arène) bir toplantıya katılır. Bir taktik hazırlanır: Le Figaro'da ilerici açıklamalar kampanyası başlatılacaktır. Buna koşut olarak davanın yeniden gözden geçirilmesi isteğini Leblois kaleme alacaktır. Emmanuel Arène, Le Figaro'da «Vidi» (Gördüm) başlığıyla, Scheurer - Kestner dosyası konusunda bir yazı yayınlar.

(15 Kasım): Mathieu Dreyfus, Esterhazy'yi çizelgeyi yazan kişi olarak kamuya açıklar.

La Libre Parole *(Özgür Söz)* «Vidi» yazısına karşılık «Vixi» (Yaşadı) başlıklı bir yazı yayınlar. Bu yazıyı Henry ve dostları esinlemişlerdir.

(17 Kasım): Esterhazy'nin isteği üzerine, general de Pellieux bir soruşturma açmakla görevlendirilir. De Pellieux Esterhazy'nin suçsuz olduğu ve onun Dreyfus'ün yerine geçirilmek istendiği kanısındadır.

(25 Kasım): Zola'nın Le Figaro'da ilk yazısı çıkar: «B. Scheurer - Kestner.»

(26 Kasım): Picquart, şeflerinin emri üzerine Paris'e döner. Evinde belgeler ele geçirilir.

(27 Kasım): Esterhazy'nin bir kısım mektubu Madame Boulanc'ın evinde ele geçer.

(28 Kasım): Le Figaro bu mektuplardan özetler yayınlar.

(1 Aralık): Zola'nın ikinci yazısı, «Sendika».

(4 Aralık): Esterhzy, Paris Birinci Savaş Konseyi'nin önüne çıkarıldı.

Millet meclisinin oturumunda millet vekilleri «adaletin otoritesi» üstünde durdular.

(5 Aralık): Zola'nın üçüncü ve son yazısı «Tutanak». Le Figaro'ya karşı abonelikten ayrılma kampanyası başladığı için Zola savaşını bırakmak zorunda kalır.

(7 Aralık): Scheurer - Kestner hükümet için senatoya gensoru önergesi verir, ama kanıtlarını göstere-

mez (özellikle Picquart'ın bildiklerini ve Picquart-Gonse mektuplaşmasını açıklayamaz).

(14 Aralık): Zola, «*Gençliğe Mektup*» başlığı altında bir broşür yayınlar.

1898 (6 Ocak): «*Fransa'ya Mektup*» (Zola'nın broşürü).

(10 - 11 Ocak): Esterhzy davası. Esterhazy oybirliğiyle beraat eder. Sahtecilikle suçlanan Picquart («telgraf» sorunu) tutuklanıp Mont-Valérien'e gönderilir.

(13 Ocak): Picquart bir soruşturma kurulu önüne gönderilmeyi beklerken altmış gün kale hapsi cezası yer. Senato başkanlık kurulunun yenilenmesi üzerine Scheurer - Kestner'in başkan vekilliği alınır.

(13 Ocak): «Suçluyorum». L'Aurore *(Şafak)* gazetesi, «Suçluyorum» başlığı altında Zola'nın Cumhurbaşkanı Felix Faure'a yazdığı açık mektubu yayınlar.

Aynı gün öğleden sonra de Mun, millet meclisinde Zola, Şafak gazetesi ve yazı işleri müdürü hakkında kovuşturmaya geçilmesini ister. Meline'in ve Billot'nun çekimser kalmalarına karşılık Millet Meclisi 122'ye karşı 312 oyla kovuşturmaya geçilmesine karar verir.

(18 Ocak): Savaş Bakanı General Billot, Adalet Bakanına ihbarda bulunur. Zola'nın mektubundan yalnızca Savaş Konseyi ile ilgili suçlamalar alınmıştır (15 satır).

32 sosyalist milletvekili bir bildiri yayınlayarak «Kapitalist sınıftan, düşman sınıftan olan» Dreyfus'ün yazgısının kendilerini ilgilendirmediğini açıklarlar.

Tüm Fransa'da yahudi aleyhtarı gösteriler.

(20 Ocak): Zola mahkemeye çağrı alır.

(21 Ocak): Üç bilirkişi (Belhomme, Varinard ve Couard) Zola aleyhine hakaret davası açarlar.

(22 Ocak): L'Aurore'da Zola'nın yazısı: «Mahkeme çağrısına yanıt.» «Savaş Bakanına mektup.»

(1 Şubat): Mont-Valerien'de bir soruşturma kurulu, bire karşı dört oyla Picquart'ın «işlediği ağır görev

suçundan dolayı» açığa alınması gerektiğine karar verir ve bu karar kamuoyuna açıklanır.

(7 Şubat): Seine Ağır Ceza Mahkemesi'nde Savaş Bakanı tarafından Zola aleyhine hakaret davası açılır. Savunma avukatları: B. Labori ve Albert Clemenceau.

(17 Şubat): İkinci duruşmada general Pellieux gizli belgelerden söz eder (Sahte Henry). Dreyfus konusundaki bu belgelerin yatsınamaz nitelikte olduklarını, ancak gösterilemeyeceklerini söyler. Davanın yeniden ele alınmasını sağlayacak itiraftır bu.

(21 Şubat): «Emile Zola'nın jüriye açıklaması».

(23 Şubat): Zola bir yıl hapis ve 3000 frank para cezasına çarptırılır. (İlgili yasanın saptadığı cezanın en yükseğidir bu.)

(24 - 25 Şubat): Ludovic Trarieux tarafından İnsan Hakları Birliği'nin kurulması.

(24 Şubat): Millet Meclisi'nde Méline'in konuşması: «Ne Zola davası, ne Esterhazy davası, ne de Dreyfus davası var artık.» Kavgayı sürdürecek olanlara gözdağı verir. Millet Meclisi konuşmanın açıklanmasına karar verir.

(26 Şubat): Picquart açığa alınır.

(26 Mart): Zola Paris'i yayınladı.

(2 Nisan): Yargıtay, «Savaş Bakanının değil, Savaş Konseyi'nin dava açabileceği» gerekçesiyle, Ağır Ceza Mahkemesi'nin Zola hakkındaki kararını bozar.

(8 Nisan): Savaş Konseyi, Zola hakkında kovuşturma açmaya karar verir. Konsey Zola'nın Légion d'honneur kadrosundan çıkarılmasını ister.

(10 Nisan): Zola, Médan yakınında, aralarında dokuz asker bulunan bir grup tarafından saldırıya uğrar. Zola'ya taşla saldırırlar.

(11 Nisan): Savaş Konseyi tarafından yeni bir çağrı gönderilir. Çağrıda, bu kez suçlamanın dayanağı olarak Zola'nın mektubundan yalnızca üç satır vardır.

(14 Nisan): Zola «Aurore» gazetesinde bu çağrıyı protesto eder: «Yeni Bir Yüz Karası.»

(22 Mayıs): Seçimler. Aralarında Dreyfus'ün de bulunduğu Dreyfus'çüler seçimi kazanamaz. Buna karşılık Drumont, Cezayir'de zafer elde eder.

(23 Mayıs): Seine-et-Oise mahkemesinde Zola aleyhine ikinci kez dava açılır.

Bu sabah Bay Judet «Petit Journal»da *(Küçük gazete)* Emile Zola'nın babası François Zola'nın yaşamı konusunda yalan ve iftiralarla dolu bir yazı yayınlar.

(25 Mayıs): Judet'nin ikinci yazısı.

(28 Mayıs): Zola, Judet'ye «Aurore» da yanıt verir: «Babam». Zola, Judet aleyhine ceza mahkemesinde dava açar.

(15 Haziran): Méline hükümeti düştü.

(16 Haziran): Yargıtay Zola'nın temyiz dilekçesini reddetti.

(28 Haziran): Brisson kabinesi iş başında. Dreyfus'ün suçlu olduğuna adamakıllı inanan Cavaignac Savaş Bakanı. Cavaignac, Zola ile Picquart'ın açık düşmanıdır. Taktiği Dreyfus'ün hüküm giymesini sağlayan nedenleri gün ışığına çıkarmaktır.

(5 Temmuz): Savaş Bakanı Cavaignac, Millet Meclisi kürsüsünden gizli dosyanın üç belgesini okur (bu arada sahte Henry belgesi de okunur). Amacı, Dreyfus'ten yana olanları susturmaktır. Onlara karşı şiddet önlemleri alınacağını açıklar. Aynı zamanda Dreyfus'ün itiraflarından da söz eder. Meclis 572 oyla konuşmanın açıklanmasını kararlaştırır.

(8 Temmuz): Picquart, Savaş Bakanı Cavaignac'ın meclis önünde açıkladığı belgelerden ikisinin Dreyfus'le ilgili olmadığını, üçüncüsünün ise sahte olduğunu saptamayı konsey başkanına önerir. Mektup «Le Temps» *(Zaman)* gazetesinde yayınlanır.

(9 Temmuz): Üç yazı uzmanının açtığı dava, Zo-

la'nın iki ay hapse, 2000 frank para cezasına ve her uzmana 5000 frank tazminat ödemeye mahkûm olmasıyla sonuçlanır. Hapis cezası tecil edilir.

(11 Temmuz): Binbaşının kuzeni Christian Esterhazy, kendisini dolandıran akrabasını, 10 Ekim 1897 günü Picquart'a çekilen sahte telgrafların yazarı olmakla suçlar ve Esterhazy, Henry ve Paty de Clam arasındaki gizli anlaşmayı açığa vurur.

(12 Temmuz): Millî savunmaya ilişkin gizli belgeleri açıkladıkları için Picquart ile Leblois aleyhine soruşturma açılır.

(13 Temmuz): Picquart'ın tutuklanması.

(18 Temmuz): Zola'nın yeniden Sein-et-Oise ağır ceza mahkemesi önüne çıkarılması.

Yeniden bir yıl hapse ve 3000 frank para cezasına mahkûm oluşu.

Cezanın tebliğ edilip uygulanmaması için Zola aceleyle Londra'ya hareket eder.

Ertesi gün Judet, «Le Petit Journal» gazetesinde albay Combe'un iki mektubunu yayınlar.

Bu mektupları, François Zola'nın zimmetine para geçirmiş olduğunun kesin kanıtı saymaktadır.

(26 Temmuz): Légion d'Honneur Konseyi Zola'nın subaylık ünvanını kaldırır.

(3 Ağustos): Judet, 23 ve 25 Mayıs'ta yayınladığı küçük düşürücü yazılarından dolayı 5.000 frank zarar ziyan ödemeye mahkûm olur.

Aynı gün Zola onu 18 Temmuz'da çıkan yazısından ötürü sahteciliğe başvurmakla suçlar.

(5 Ağustos): Ağır Ceza'nın tutuklama kararına karşı Zola'nın Yargıtay'da açtığı dava reddedilir.

(10 Ağustos): İstinaf mahkemesi üç yazı uzmanının (Belhomme, Varinard, Couard) başvurusu üzerine verilen hükmü onaylayarak Zola'yı gıyabında tecilsiz bir ay hapse, 1.000 frank para cezasına ve her uzmana 10.000 frank zarar ziyan ödemeye mahkûm eder.

(10 Ağustos): Jaurès «La Petite Republique» *(Küçük Cumhuriyet)* gazetesinde «Kanıtlar» başlıklı yazı dizisine başlar. Bu yazılar Cavaignac'ın konuşmasını çürütüp gizli belgelerin uydurma olduklarını kanıtlar.

(11 Ağustos): Cavaignac, hükümetteki görevdeşlerine, bellibaşlı Dreyfus'çülerin, Devletin güvenliğine karşı suikast hazırlamaktan ya da Anayasa'ya karşı komplo düzenlemekten Yüce Divan'a verilmesini önerir. Bunlar arasında Mathieu Dreyfus, Scheurer - Kestner, Rane, Zola, Jaurès, Clemenceau, Reinach, Lazare... avukatlar bulunmaktadır. Brisson bunu reddeder.

(12 Ağustos): Esterhazy lehine takipsizlik kararı verilir ve Esterhazy hemen serbest bırakılır.

(13 Ağustos): Cavaignac'ın Bakanlığında görevli bulunan yüzbaşı Cuignet «Sahte Henry»nin gerçekliğinden kuşkuya düşüp Cavaignac'ı bu konuda uyarır.

(24 Ağustos): Esterhazy, «kötü tutum ve davranışları alışkanlık haline getirmekten» açığa alınması konusunu inceleyecek olan bir soruşturma kurulunun önüne çıkarılır.

(27 Ağustos): Kurulun bildirisi olumludur.

(30 Ağustos): Henry, sahteciliği Cavaignac'a itiraf eder. Boisdeffre istifa eder.

(31 Ağustos): Mont-Valérien'de zorunlu göz hapsine alınan albay Henry intihar eder.

General Pellieux emekliliğini ister.

(3 Eylül): Davanın yeniden ele alınmasına karşı çıkan Cavaignac, davayı gözden geçirmeyi leke olarak kabul eden Brisson hükümetinden istifa eder. Yerine general Zurlinden atanır. Bayan Dreyfus eşiyle ilgili davanın yeniden ele alınmasını ister. Dilekçe 26 Eylül'de Adalet Bakanı Sarrien tarafından Yargıtay Ceza Dairesi'ne gönderilecektir.

(4 Eylül): Esterhazy Fransa'dan ayrılıp Brüksel'e,

oradan da İngiltere'ye gidecek ve oraya yerleşecektir. 31 Ağustos'ta açığa alınmıştı.

(17 Eylül): Zürlinden istifa eder, yerine general Chanoine atanır.

(21 Eylül): Picquart - Leblois davası Sekizinci Ceza Dairesi'nde. Dava ertelenir. Picquart, Cherche-Midi' de hapsedilmiştir. Bay Labori ile haberleşemeyecektir.

(11 Ekim): Jaurès'in «Kanıtlar» adlı kitabı yayınlanır.

(25 Ekim): General Chanoine istifa etti. Brisson azınlıkta kaldı.

(29 Ekim): Bayan Dreyfus'ün, davanın yeniden ele alınması konusundaki isteğinin Yargıtayca kabule değer görüldüğü açıklanır. Esterhazy, Légion d'Honneur kadrosundan çıkarılır.

(31 Ekim): Dupuy Hükümeti iş başında. Freycinet Savaş Bakanı.

(24 Kasım): Picquart Savaş Konseyi önüne çıkarılır.

(31 Aralık): Fransız Vatan Birliği kurulur.

1899 (16 Şubat) : Davanın gözden geçirilmesine açıkça karşı çıkan Félix Faure öldü.

(18 Şubat): Loubet Cumhurbaşkanı seçildi. Méline'i tutan sağ kanat, Loubet'yi küçük düşürür.

(23 Şubat): Félix Faure'un cenaze töreni. Dèroulède, kalabalığı Elysée sarayına sürüklemeye kalkışır.

(1 Mart): Yetkiyi geri alma yasası mecliste oylanır ve kabul edilir. Bu yasayla Yargıtay Ceza Dairesi'nin davayı gözden geçirme konusunda karar yetkisi geri alınmıştır. Böylece bu konudaki kararı tüm Yargıtay'ın (bütün yargıtay dairelerinin) birlikte vermesi gerekmektedir.

(5 Mayıs): Freycinet istifa eder. Yerine Krantz atanır.

(31 Mayıs) Déroulède, Seine Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraat eder.

(3 Haziran): *Dreyfus davasının yeniden ele alınmasına karar verilir. Dreyfus, Rennes Savaş Konseyi önüne çıkarılır.*

(4 Haziran): Başkan Loubet Auteuil'de baron Christiani tarafından bastonlu saldırıya uğrar.

(5 Haziran): Zola, onbir ay sürgünden sonra Fransa'ya döner. Aurore gazetesinde «Adalet» başlığı altında bir yazı yayınlar.

(12 Haziran): Dupuy kabinesi düştü.

(13 Haziran): Picquart ve Leblois hakkında takipsizlik kararı verilir.

(22 Haziran): Waldeck - Rousseau kabinesi iş başında. Savaş Bakanlığına Galliffet getirilir.

(24 Haziran): Dreyfus ile Zola'yı temsil eden iki manken bir darağacına asılarak Privas'da, Adliye meydanında yakılır.

(1 Temmuz): Dreyfus Fransa'ya döner.

(18 Temmuz): Esterhazy, «Matin» *(Sabah)* gazetesinde «çizelge»yi kendisinin yazdığını açıklar. Kumandanlarının emri üzerine ve Dreyfus'ün ihaneti konusunda onlara maddî kanıt sağlamak amacıyla bu belgeyi kaleme aldığını belirtir. Kumandanlar hiç bir kanıta dayanmaksızın Dreyfus'ün suçlu olduğuna inanıyorlardı.

(8 Ağustos): Dreyfus hakkında ikinci dava açılır ve büyük bir karışıklık içinde sürer gider.

(14 Ağustos): Bay Labori suikaste uğrar ve yaralanır.

(9 Eylül): Dreyfus'ün «düşmanla gizli haberleşme suçunu işlediği» açıklanır ve «hafifletici nedenler gözönüne alınarak» ikiye karşı beş oyla, 10 yıl hapse hüküm giydiği belirtilir.

(12 Eylül): Mahkeme kararının ertesi günü Zola «l'Aurore» gazetesinde, «Beşinci Perde» başlığı altında sert bir yazı yayınlar.

(19 Eylül): Başkan Loubet, Dreyfus'ün affını imzalar. Aynı sabah Scheurer-Kestner'in öldüğü öğrenilir.

(29 Eylül): «l'Aurore» gazetesinde «Zola'nın Bayan Dreyfus'e Mektubu» yayınlanır.

(28 Ekim): Dört temel kitaptan ilki olan «Dül Bereketi»nin yayınlanması.

(19 Aralık): «l'Aurore» gazetesinde Zola'nın general Galliffet'ye ve Bay Waldeck-Rousseau'ya mektubu çıkar (François Zola davası konusunda).

1900 (23 Ocak): «l'Aurore»da Zola'nın «François Zola» konusunda yazdığı üç yazıdan ilki yayınlanır.

(24 Ocak ve 31 Ocak): İkinci ve üçüncü yazılar.

(31 Ocak): Judet tarafından sahtecilikle suçlanan Zola temize çıkar.

(15 Nisan): Evrensel serginin açılışı.

(29 Mayıs): «l'Aurore» gazetesinde Zola'nın «Senato'ya Açık Mektubu» çıkar. Yazarın davası düzenli biçimde ertelenir.

(14 Aralık): «Dreyfus Davası»nın tüm olguları için genel af yasası. Zola'yı, Mercier'yi, Picquart'ı... karma olarak kapsayan bir yasadır bu.

(22 Aralık): «l'Aurore» gazetesi Zola'nın «Cumhurbaşkanı Emile Loubet'ye» af yasasının oylanmasından sonra yazdığı mektubu yayınlar.

1901 (16 Şubat): Zola'nın Dreyfus Davası konusundaki yazılarını bir araya getiren «*Gerçek Yürüyor*» adlı kitabı yayınlanır.

1902 (20 Eylül): Zola'nın ölümü.

(5 Ekim): Anatole France, Monmartre mezarlığında yazarı anlatır.

1904 (5 Mart): Dreyfus'e karşı düzenlenen gizli dosyaya başka birtakım sahte belgeler sokulduğu ortaya çıkınca, Yargıtay, Dreyfus'ün davanın yeniden ele alınması konusundaki isteğini kabule değer görerek ek bir soruşturma açılmasını emreder.

1906 (18 Şubat): Fallières Cumhurbaşkanı seçilir.

(14 Mart): Sarrien hükümeti iş başında.

(12 Temmuz) : Yargıtay, Rennes Mahkemesi'nin verdiği kararı, esastan bozar. Kaldırılmış hakları geri verilir.

(13 Temmuz): Dreyfus bölük kumandanı olarak yeniden orduya alınır. Picquart da tuğgeneral olarak orduya döner.

(16 Temmuz): Leblois, VII'ci ilçenin onursal başkanlığına atanır.

(20 Temmuz): Dreyfus'e askerî okul bahçesinde Legion d'Honneur nişanı verilir.

1908 (6 Haziran): Zola'nın kemikleri Panthéon kilisesine nakledilir.

Gregori iki tabanca kurşunu ile Dreyfus'u yaralar.

1930: Schwartzkoppen'in «Günce»si yayınlanır.

(DREYFUS OLAYI)
GERÇEK YÜRÜYOR

Gerçek yürüyor, onu
hiçbir şey durduramaz.

Bu sayfalar 25 Kasım 1897 günü «Le Figaro»da yayınlandı.

1894'te Dreyfus olayı ortaya çıktığı zaman Roma'daydım. Ve ancak 15 Aralığa doğru döndüm. Orada, doğallıkla Fransız gazetelerini pek az izleyebiliyordum. Olay konusunda bilgi edinemediğim için gelişmelere uzun süre ilgisiz kaldım. 1897'de kampanyaya katılıp sonradan yayınlanan kanıtları ve belgeleri irdeleme olanağını bulunca, davaya büyük ilgi duymağa başladım. Topladığım bilgiler kesin ve sarsılmaz bir kanıya varmamı sağladı. İlk sayfalarda görüleceği gibi, böyle bir facia meslekten romancı olan beni harekete geçirmeye, coşturmaya yeterliydi. Sonradan acıma, inanç, gerçek ve adalet duygularım tutkuya dönüştü.

Bu ne dokunaklı dramdı ve kişileri ne kadar da anlı şanlıydı. Yaşamın önümüze serdiği trajik güzellikteki belgeler karşısında romancı yüreğim tutkulu bir hayranlıkla çarpıyor. Bundan yüce bir ruh hali tanımıyorum.

Olaydan söz etmek niyetinde değilim. Olayı irdelemek ve kesin bir fikir edinmek olanağını bulmuş olsam bile, bir soruşturmanın açıldığını, adaletin işe el koyduğunu unutmuyorum. Son derece açık ve yalın bir olayı karıştıran tiksinç dedikodular kumkumasına bir şey eklemeden beklemenin, dürüstlüğün gereği olduğunu biliyorum.

Ne var ki, kişiler, bugünden itibaren benimdir. Ben

ki, yaşama dikkatle bakan bir yolcudan başka bir şey değilim. Ve adalet görevini yerine getirmediği için, üç yıl öncesinin hükümlüsü, bugünün sanığı olan kişi benim için kutsal kalıyorsa, dramın üçüncü büyük kişisi olan suçlayıcı, kendisinden dürüstçe ve mertçe söz edilmesinden acı çekmemelidir.

En temizinden, en dürüstünden, dupduru bir yaşam! Hiç bir kusuru ve en ufak zayıf bir yanı yok. Militanca hırstan uzak bir tutumla, sürekli izlenen bir tek düşünce! Sonunda meclis üyelerinin saygı dolu sempatisiyle ulaşılan yüksek bir siyasal mevki.

Bir hayalperest, bir ütopyacı değil. Laboratuvarına kapanıp özel araştırmalarla ömrünü geçirmiş bir sanayici. O sanayici ki, büyük bir ticari kuruluşun günlük kaygılarını hesaba katmadan yaşadı.

Tüm bunlara büyük bir varlığı daha ekliyorum. Tüm zenginlikler, tüm şerefler, tüm mutluluklar; baştan başa çalışma ve doğruluk içinde geçen güzel bir yaşamın ödülü. Sonuna dek mutluluk ve iyi ün içinde yaşamaktan başka bir isteği bulunmayan kişi.

İşte insan. Onu herkes tanıyor; göz göre göre hiç kimse yadsımayacaktır. O insanki, yüreğinde dramların en acıklısı, en heyecanlısı oynayacaktır. Günün birinde bir kuşku düşer yüreğine. O kuşku ki zaten havayı bulandırmış ve birçok vicdanı rahatsız etmiştir. Bir savaş konseyi, belki de suçsuz olan bir yüzbaşıyı ihanet suçundan mahkûm eder. Ceza korkunçtur: rütbesinin alınmasına, uzak bir yerde hapsedilmesine karar verilir. Buna saldırgan bir tutum alan halkın lanetini de eklemek gerekir. Ve eğer bu adam suçluysa, Tanrım! Sonsuz bir acımanın ürpertisi belirecektir. Böyle bir durum karşısında yanılgıyı düzeltme olanağının bulunmadığını düşünmek insanın yüreğini soğuk bir dehşetle dolduruyor!

Bay Scheurer-Kestner'in acısı, zihninde kuşku belirdiği günden beri, kendisinin de anlattığı gibi, dinmek

bilmiyor. Öğrendikleri karşısında kafasına takılan düşünce tüm benliğini sarıyor. Gerçeğe duyulan büyük gereksinmenin yavaş yavaş kaplayacağı sağlam ve tutarlı bir zekâdır bu. Bundan yüce, bundan soylu bir şey olamaz. Ve bu adamın içinde olup bitenler beni heyecanlandıran olağanüstü bir görünüm oluşturuyor. Ben ki, vicdanlara eğilmeyi mesleğimin gereği sayıyorum. Adalet uğruna gerçeğin açıkça savunulması! Bundan daha kahramanca bir savaş olamaz.

Sözün kısası, Bay Scheurer-Kestner sonunda olay konusunda kesin bir bilgi edinmiştir. Gerçeği bilmektedir. Yargılamasını yapacaktır. Korkunç bir andır bu. Onunki gibi bir ruh için o dakikanın ne denli sıkıntılı bir an olduğunu düşünüyorum. O, koparacağı fırtınaları bilmiyor değildi, ama gerçek ve adalet her şeyin üstündeydi. Çünkü uluslara yücelik sağlayan yalnızca bunlardı. Siyasal çıkarlar bu iki olguyu bir an için gölgeleyebilirdi. Ancak, var olma nedenini gerçeğe ve adalete dayamayan ulus, hükümlü bir ulus olmaktan öteye gidemezdi.

Gerçeği ortaya çıkarmak güzel şey. Ama insan bunu övünç vesilesi yapma hırsına da kapılabilir. Kimileri gerçeği satarlar. Kimileri ise, hiç olmazsa onu söylemiş olmaktan yarar sağlamak isterler.

Bay Scheurer-Kestner'in düşündüğü ise, ödevini yerine getirip ortadan çekilivermekti. O, hükümete şunu söylemeye karar vermişti: «Sorun şu: Bu işi ele alıp bir yanlışı düzeltme dürüstlüğünü gösterin. Nasıl olsa adalet sonunda mutlaka zafere ulaşacaktır.» Burada sıralamak istemediğim birtakım nedenler yüzünden Bay Scheurer-Kestner'e kulak vermediler.

O andan başlayarak, Bay Kestner haftalardan beri tırmandığı haçlı tepeyi tanıdı. Kestner'in gerçeği elinde tuttuğu söylentisi ortalığa yayıldı. Gerçeği bilen ve onu damların üstünden haykırmayan insan bir halk düşmanından başka bir şey olabilir mi? Bay Kestner ilk-

önce, bitmek tükenmek bilmeyen onbeş gün boyunca susacağına dair verdiği söze, sabır ve dirençle sadık kaldı. Bu on beş gün içinde, kendisine yöneltilen tehditleri, sövgüleri, sayısız suçlamaları nasıl soğukkanlılıkla ve baş eğmeden karşıladığını biliyoruz. Neden susuyordu? Neden ilk rasladığına dosyasını açmıyordu? Neden gazeteleri sırlarıyla dolduran başkaları gibi davranmıyordu?

Ah! Ne yüce ve bilgece bir davranıştı o! Verdiği sözü bile aşarak sustuysa, sırf gerçeği yüklendiği için böyle davranmıştı. O zavallı gerçek çıplaktı, titriyordu. Herkes onu yuhalıyordu. Onu boğmakta herkesin çıkarı vardı sanki. Bay Kestner, bu duruma düşen gerçeği, bunca hırsa ve öfkeye karşı korumaktan başka bir şey düşünmüyordu. Gerçeğin el çabukluğu ile yok edilmesini önlemeye and içmişti. Onu zafere ulaştıracak anı ve olanakları bekliyordu. Bundan daha doğal, daha övülmeye değer ne olabilirdi? Bay Scheurer-Kestner'in, çılgına dönen halkın ona kuşkuyla bakmasına sataşmasına karşın üç hafta süreyle susmasından güzel bir şey olamazdı. Romancılar, bu kişiyi kaleme alınız! Bir kahraman kazanmış olacaksınız.

En ılımlılar bile onun beyin sağlığından kuşkuya düştüler. O, gücünü yitirmiş, çocuklaşmış bir ihtiyar mıydı acaba? Beyni sulanmaya başlayan bir safdil miydi? Öbürleri soytarılar ve kötülükçüler onu «cebini doldurmak»la suçladılar. Sorun gayet basitti: Güya yahudiler onun bilinçsizce davranmasını sağlamak için bir milyon vermişlerdi. Ve Bay Kestner tüm bu aptalca savlara rahat bir kahkaha ile olsun yanıt vermedi.

Bay Scheurer-Kestner tertemiz yaşamıyla ortadadır. Onu suçlayanları, onuruna saldıranları bir an için alıp karşısına koyun ve yargılayın. Onunla ötekiler arasında bir seçme yapılmalı. Onun gerçeğe ve adalete duyduğu o soylu gereksemenin dışında, onu harekete geçirecek nedeni bulunuz. O, sataşmalardan derin bir

üzüntü içindedir. Yüksek mevkiinin sarsılmakta olduğunu hissediyor. Ama kahramanca ödevini yerine getirmek için her şeyini feda etmeğe hazırdır. Susuyor ve bekliyor. Bu tutum olağanüstü bir yüceliktir.

Söylediğim gibi, olayın kendisiyle uğraşmak istemiyorum. Bununla birlikte bir kez daha şunu yinelemek zorundayım: sorun saptırılmadan ele alınmak istenirse, bu olay gayet yalın ve son derece açıktır. Bir adlî yanılgı; üzücü, kötü bir durumdur; ama her zaman olabilir. Yargıçlar yanılıyorlar. Askerler de yanılgıya düşebilirler. Ordunun şerefi karıştırılıyor bu işe. Şayet bir yanılgı varsa, yapılacak en güzel şey onu düzeltmektir. Ve asıl yanılgı, inatlaşarak yanılmış olmayı kesin kanıtlar karşısında bile kabul etmemekle başlar. Aslında başka bir zorluk yoktur. Bir hata yapılmış olabileceğini, sonra da bunu kabul etmenin sıkıntısı karşısında tereddüte düşüldüğünü bilmeye karar verilirse, işler yoluna girecektir. Bilenler beni anlayacaklardır.

Korkulacak esrarlı karmaşalara gelince; bu durum işsiz güçsüz seyirci takımı için bir korkuluktur. Kampanyaların en çirkini ile çileden çıkarılan bir kamuoyu karşısında bulunuyoruz. Basın elbette yatsınamaz bir güçtür. Onun kötülükten çok iyilik yaptığına inanıyorum. Ama ne var ki, kimi gazetelerin de, satışlarını üç katına çıkarmak amacıyla kışkırtıcı davrandıkları ortadadır. Budalaca bir yahudi düşmanlığı bu çılgınlığı körüklemiştir. Hafiyelik, gammazlama almış yürümüştür. En temiz, en mert kişiler çamura bulanmaktan çekindikleri için, görevlerini yapmaya cesaret edememektedirler.

Sonunda öyle korkunç bir karışıklığa gelindi ki, tüm duygular kötü yorumlanır oldu. İnsan, bevni sulanmış ya da satılmış damgasını yemeyi göze almadan adalet isteyemez oldu. Yalanlar yayılıyor. Ciddi gazeteler tarafından en adice öyküler uyduruluyor. Tüm ulus çıl-

dırmış sanki. Oysa azıcık sağduyu her şeyi hemen yoluna sokacaktır. Ah Yine söylüyorum; baştakiler kışkırtılmış kalabalığa karşın, mertçe yüreklice davranırlarsa her şey kolayca düzelecek.

Bana öyle geliyor ki, Bay Scheurer-Kestner'in gururlu sessizliğinde, aynı zamanda, herkesin harekete geçmeden önce vicdan muhasebesi yapmasını beklemek arzusu da yatıyor. Bay Kestner, yüksek mevkiinin, servetinin ve mutluluğunun yıkılması pahasına, gerçeği ortaya çıkarmasını emreden ödevini anlatırken şu hayranlık verici sözcükleri söylemişti: «Başka türlü yaşayamazdım» İşte, bu olaya adı karışmış olan tüm namuslu kişilerin de söylemeleri gereken budur. Adaletin yerine gelmesini sağlayamazlarsa yaşayamayacaklardır.

Eğer siyasal nedenler adaletin gecikmesini gerektiriyorsa, bu kaçınılmaz sonucu daha da ağırlaştırarak geciktiren yeni bir hata işlemiş olacaktır.

Gerçek yürüyor, onu hiçbir şey durduramayacaktır.

LONCA

Bu sayfalar 1 Aralık 1897 günü «*Le Figaro*»da yayınlandı.

Dreyfus olayı konusunda bu gazeteye bir dizi yazı yazmayı, olaylar gözler önüne serildikçe de tam bir kampanya açmayı epeyden beri düşünüyordum. Bir gezinti sırasında gazetenin müdürüne rastladım. Bay Fernand de Rodays'ye. Gelip geçenlerin ortasında oldukça duygulu konuştuk. Bunun üzerine, onun da benimle aynı kanıda olduğunu sezerek yazı yazmayı önermeye karar verdim. Birdenbire oldu bu. Böylece, önceden tasarlamaksızın bu işe bağlandım. Bununla birlikte şunu da

hemen eklemeliyim ki, günün birinde nasıl olsa konuşacaktım, çünkü susmam olanaksızdı. «*Le Figaro*» nun bu ciddi savaşa nasıl bir güçle başladığı ve özellikle sonunda onu nasıl yönettiği hatırlardadır.

Buluşun ne olduğu biliniyor. Onu tasarlayanlara yaraşır bir bayağılığı ve saçmalığı var.

Yüzbaşı Dreyfus'e bir Savaş Konseyi tarafından ihanet suçundan hüküm giydirildi. O zamandan beri, Dreyfus vatan haini sayılıyor. İnsan olmaktan çıkıp soyut bir kavram haline geliyor. Vatanı satmak, galip düşmana bırakmak anlamını içeren düşünceyi cisimleştirmiş oluyor. O, yalnızca şimdiki ve gelecekteki satılmışlık kavramı olmakla kalmıyor, geçmişteki satılmışlığı da temsil ediyor. Çünkü eski bozgunu da ona yüklüyorlar. Yalnızca ihanet yüzünden yenildiğimize inanıyorlar.

İşte kara ruhlu kişi, tiksinç yüz, ordunun yüz karası, kardeşlerini satan haydut. Yuda'nın Tanrı'yı sattığı gibi. Ve o da yahudi olduğuna göre, sorun gayet açıktı: zaten vatansız olan zengin ve güçlü Yahudiler milyonlarıyla yer altı çalışması yapacaklar ve vicdanları satın alarak, Fransa'ya karşı iğrenç bir komplo hazırlayacak, suçlunun eski saygınlığını yeniden sağlamaya çalışacaklardır. Bunu suçlunun yerine bir suçsuzu koymak pahasına yapacaklardır. Hükümlünün ailesi de olaya karışıyor. Böylece adaleti küçük düşürmek, yalanı kabul ettirmek, halkı küstahça bir kanpanya ile karalamak için paralar dökülüyor. Tüm bunlar bir Yahudiyi lekeden kurtarıp onun yerine bir hristiyanı koymak için yapılıyor...

Demek ki, bir lonca oluşuyor. Demek oluyor ki, bankacılar bir araya geliyor, büyük paralar dönüp halkın sağlığını sömürüyorlar. Kimi kimi kaberan çamurun bedelini ödeyen bir kasa var bir yerde. Pek büyük, karanlık bir girişim bu. İşin içinde maskeli kişiler var.

Gece köprüler altında bilinmeyen kişilere büyük paralar veriliyor. Büyük adamlar baştan çıkarılıyor. Eski doğruluk aşırı fiyatlar karşılığında satın alınıyor.

Ve lonca böylece yavaş yavaş genişliyor, karanlıkta güçlü bir örgüt haline geliyor. Haine şeref kazandırmak ve Fransa'yı alçaklık dalgası altında boğmak için hayasızca bir fesat yuvası oluyor.

Bu loncayı irdeleyelim.

Yahudiler para yapmışlardır. Suç ortaklarının şerefini ödeyenler de onlardır. Doğrusu, şimdiye dek ne harcadıklarını bilmiyorum. Ama on milyonu aşmamışlarsa, verdiklerini anlıyorum. İşte budalaca Yahudi düşmanlığının günden güne çamura sürüklediği Fransız yurttaşları bizimle eşit olan kardeşlerimiz. Onlar yüzbaşı Dreyfus'le ezilmek istenmişlerdir. Aralarından birinin suçu tüm bir soyun suçu haline getirilmeye çalışılmıştır. Hepsi hain, hepsi satılmış, hepsi hükümlü haline gelmiştir gözümüzde. Ve bu durum karşısında bu insanların şiddetle protestoya kalkışmalarını, kendilerini temize çıkarmaya çalışmalarını, kendilerini yok etmek için açılan savaşta yumruğa yumrukla karşılık vermelerini istemiyorsunuz! Hiç kuşkusuz, dindaşlarının suçsuz olduğunun ortaya çıkmasını görmeyi büyük bir tutkuyla istiyorlar. Bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Hükümlünün eski saygınlığını yeniden sağlamak onlara olanaklı görünüyorsa, bu işe elbette yürekten sarılmalıdırlar.

İşin asıl olağanüstü olan yanı, herkesin Yahudiler tarafından satın alındıklarını söylediği kişilerin şaşmaz doğruluklarıyla ün yapmış kişiler oluşudur. Bu durum karşısında, kendilerini milyonlarıyla savunmak zorunda kalmışlarsa, Yahudileri hoş görmeye hazır olmama karşın, yine de kuşkuya düşüyorum. Yıkımlarda ele geçen tüm fırsatlardan yararlananlar çoktur.

Yahudilerden sakin bir tutumla söz ediyorum; çünkü onları ne seviyor, ne de onlardan nefret ediyorum.

Onlar arasında candan bir dostum yok. Benim için insan olmaları yeter.

Ama, sorun yüzbaşı Dreyfus ailesi açısından ele alınınca iş değişir. Bu noktada, anlayış göstermeyen, soruna eğilmeyen kişinin yüreğinden korkulmalıdır. Şurası kesinlikle bilinmelidir ki, aile, evlâdının suçsuz olduğuna inanıyorsa, varını yoğunu harcamak zorundadır. Bu onun hakkı ve ödevidir. O kutsal eşiği hiç kimsenin lekelemeye hakkı yoktur. O göz yaşı döken ocağa, yas tutan bir kadının, kardeşlerin, ana-babanın bulunduğu yere hiç kimse şapkasını eline almadan girmemelidir. Bu aile karşısında ancak gaddar kişiler seslerini çıkarıp küstahça bir tutum alabilirler. Hainin kardeşi! O kardeşe yöneltilen hakaret bu! Nasıl bir ahlâk düzeni içinde yaşıyor, hangi Tanrı'ya hizmet ediyoruz ki, böyle bir şey yapabiliyoruz? Nasıl oluyor da, bir kişinin yanlışını tüm aileye yükleyebiliyoruz? Kültürümüze, yüce gönüllülüğümüze yaraşmayan aşağılık bir davranıştır bu. Yüzbaşı Dreyfus'ün kardeşine ödevini yerine getirdiği için sövüp sayan gazeteler Fransız basınının yüz karasıdır.

Bir kardeş olarak en başta o değil de, kim konuşmalıydı? O görevini yapıyor. Onun adalet isteyen sesi yükseldiği zaman hiç kimsenin araya girmeye hakkı yoktur. Bir adli hatanın söz konusu olabileceği, gerçeğin ortaya çıkarılması gerektiği konusunu ortaya atacak kadar soylu davranmıştır. Sövgüler, sataşmalar ne denli yoğunlaşırsa yoğunlaşsın, bu durum, eli kolu bağlı olanın savunmasını onun kanından olanların, umut ve inançlarını koruyanların yapmakla yükümlü oldukları gerçeğine gölge düşüremez. Üstelik, hükümlünün suçsuzluğuna en güçlü manevi kanıt da, dürüstlüğüne ve yurtseverliğine, en ufak bir leke düşmemiş olan saygıdeğer bir ailenin hâlâ sarsılmaz bir inanç içinde bulunmasıdır.

Sonra, örgütleyici yahudilerin, yönetici ailenin peşinden, loncanın sade üyeleri, yani satın alınanlar ge-

liyor. En eskilerinden ikisi Bay Bernard Lazare ile binbaşı Forzinetti'dir. Sonra bay Scheurer-Kestner ile Bay Monod var. Son olarak da albay Picquart ortaya çıkarıldı. Bay Leblois'yı hesaba katmıyoruz. Ayrıca, ilk yazımdan bu yana beni de çeteden saydıklarını sanıyorum.

Ama siz, bu korkunç çirkefle bitiverenler, sahte yurtseverler, yaygaracı Yahudi düşmanları, halkın çözülmesini sömürenler, bu loncayı siz istediniz, siz oluşturdunuz.

Her şey gün gibi ortada değil mi? Lonca oluşunca uyuşma olacaktı. Hani uyuşma nerede? Yalnızca kimi vicdanlar mahkûmiyetin ertesi günü rahatsızlık duymaya başladılar. Herkese suçsuzluğunu haykıran zavallı bir insan karşısında duyulan kuşkuydu bu. O ürpertiyi bize en dokunaklı biçimde anlatan binbaşı Ferzinetti oldu.

Sonra Bernard Lazare, içindeki kuşkuyu aydınlığa kavuşturmaya çalışıyor. Ne var ki, tek başına yaptığı soruşturma, bir türlü delemediği karanlıklar içinde sürüp gidiyor. Bernard Lazare bir broşür yayınlıyor. Bugünkü açıklamaların arifesinde de ikinci broşürünü çıkarıyor. Loncanın öbür üyeleriyle hiç bir ilişkisi olmadan, yalnız başına çalıştığının kanıtı şu ki, kesin gerçeği bilemiyor ve bu konuda hiç bir şey söylemiyor. İşte böyle, üyelerinin birbirlerini tanımadıkları gülünç bir lonca bu!

Ayrıca, Bay Scheurer-Kestner de kendi yönünden gerçek ve adalet gereksemesi içinde kıvranıyor ve doğru bir kanıya varmak için çırpınıp duruyor. Ama bunu, o anda Albay Picquart tarafından yürütülen resmi — resmi diyorum — soruşturmayı bilmeden yapıyor. Bu soruşturmanın albayın savaş bakanlığındaki görevi dolayısıyla yolunda gittiğini belirtmek gerekir. Her biri kendi yönünden aynı amaç için çalışan, ama birbirini tanımayan bu iki insanın son anlarda birleşip yan yana

yürümeleri için, sonradan öğrenildiği üzere, bir raslantı gerekmiştir.

Loncanın tüm öyküsü şu: iyi niyetli, gerçekçi ve haksever kişiler ufkun dört ucundan hareket edip birbirlerini tanımadan, ayrı yollardan, aynı amaca doğru yürümüşler, sessizce, her yeri araştırarak yol almışlar ve bir sabah aynı noktaya varmışlardır. Sonunda, hepsi gerçeğin yol kavşağında, adaletin mukadder randevusunda bir araya gelip el ele vermişlerdir.

Görüyorsunuz ki, onları şimdi bir araya getiren, saflarını sıklaştırmaya, namuslarının gereğini yapmaya zorlayan sizsiniz. O insanlar ki, hakaretler yağdırıyorsunuz, gizli tertipler yapmakla suçluyorsunuz. Oysa onlar yüce bir onarımdan başka bir şey istememişlerdir.

Çok çeşitli tutkular ve çıkarlar dolayısıyla on, yirmi gazete, tiksinti duymadan okuyamadığım iğrenç bir kesim basın, vicdanları altın karşılığı satın alan bir Yahudi loncasının bulunduğuna ve lanet edilecek bir komplo hazırladığına inandırmak için durmadan çabalıyor. Bu gazetelere göre, loncanın ilkönce haini kurtarıp yerine bir suçsuzu koyması gerekiyordu. Sonra, ordu küçük düşürülecek, tıpkı 1870'te olduğu gibi Fransa satılacaktı. Karanlık tertibin romansı ayrıntılarını geçiyorum.

İtiraf etmeliyim ki, bu düşünce halkın büyük bir çoğunluğunun kanısı haline gelmiştir. Sekiz günden beri bir çok sade kişi yanıma gelip şaşkın şaşkın şu soruyu sordular bana: «Demek Bay Scheurer-Kestner bir haydut değil, öyle mi? Bu adamlarla harcanıyorsunuz siz! Onların Fransa'yı sattığını bilmiyorsunuz!»

Böylesine hasta bir düşüncenin her türlü hokkabazlığa olanak vereceğini çok iyi sezdiğim için yüreğim burkuluyor. Ve işin daha kötüsü, kalabalığa karşı yürümek gerekince, yiğit kişi az çıkıyor. Yüzbaşı Dreyfus'ün suçsuzluğuna inandıklarını kulağınıza fısıldayan

çok olacaktır. Ama tehlikeye atılmayı, dalaşmayı göze alamıyacaklarını söyleyeceklerdir hepsi de.

Kamuoyunun arkasında, Savaş Bakanlığı'nın ona bel bağlayan büroları var. Bu durumdan bugün için söz etmek istemiyorum, çünkü adaletin yerine geleceğini hâlâ umuyorum. Ne var ki kötü niyetlerin en inatçısı ile karşı karşıya bulunduğumuzu da sezmiyor değilim. Yanlışlıklar yapıldığını, kusurlar işlendiğini hiç kimse itiraf etmek istemiyor. Olaya ismi karışan kişileri korumakta direniliyor. İşi kökünden çözüme bağlamaktan kaçınmak için birtakım kişilerin her şeye kararlı oldukları görülüyor. Ve durum gerçekten, öylesine ağır ki, gerçeği elinde tutanlar bile onu haykırmakta tereddüt ediyorlar. Gerçeğin eninde sonunda kendini kabul ettireceğini ve böylece kendilerinin onu söylemenin doğuracağı zarardan kurtulacaklarını umuyorlar.

Ama en azından bir gerçek var ki, bugünden tezi yok, tüm Fransa'ya yayılmasını isterim. O da şu: Ona, haksever ve yücegönüllü Fransa'ya gerçek anlamda bir cinayet işletilmektedir. İş bu noktaya varınca, Fransa yanıltılamaz. Üç yıldır, işlemediği bir suçtan dolayı dayanılmaz koşullar altında ceza çekmekte olan bir zavallıya karşı Fransa çıldırtılamaz. Evet, uzakta, ıssız bir odacıkta, kızgın güneşin altında, insanlar arasından alınıp götürülen bir kişi var. Onu insanlardan ayıran yalnızca engin deniz değil. Onu canlı bir duvar arkasına kapayan on bir gardiyan var. Bir tek insanı alıkoymak için on bir kişi hareketsiz hale getirilmiştir. Hiç bir katil, hiç bir deli böylesine daracık bir yere kapatılmamıştır. Ve tüm bir halkın laneti altında sonsuz bir sessizlik, ağır bir can çekişme! Şimdi bu adamın suçsuz olduğunu söylemeyi göze alıyor musunuz?

Bizler, loncanın üyeleri bunu söylüyoruz işte. Ve bunu Fransa'ya söylüyoruz. Ve sonunda bizi mutlaka işiteceğine inanıyoruz. Çünkü o haklı ve güzel davalar uğruna her zaman coşmuştur. Ona diyoruz ki, biz ordu-

nun şerefini, ulusun yüceliğini istiyoruz. Bir adli hata işlenmiştir. Bu hata düzeltilmedikçe Fransa, etini yavaş yavaş kemiren gizli bir kansere tutulmuşçasına acı çekecek, cılızlaşacaktır. Eğer onu yeniden sağlığa kavuşturmak için kesilmesi gereken birkaç öğe varsa kesilmelidir!

Kamuoyunu etkilemeye, onu iğrenç basının sürüklediği bunalımdan kurtarmaya, mertliğine, o köklü gönül yüceliğine kavuşturmaya çalışan bir lonca. Diplomatik ilişkilerimizin söz konusu olmadığını, ordunun şerefinin asla dava ile ilgisi bulunmadığını, ancak kimi kişilerin lekelenebileceğini her sabah yinelemek için kurulan bir birlik. Her türlü adli hatanın onarılabileceğini ve bir Savaş Konseyi'nin yanılamıyacağı bahanesiyle bu türden bir hatada inatla direnmenin dik kafalılıkların en kötüsü, yanılmazlığın en ürküncü olduğunu kanıtlamak amacını güden bir lonca.

Gerçek ortaya çıkıncaya, adalet geri gelinceye dek, tüm engellere karşın yıllarca savaşmak gerekse bile, kampanyasını sürdürecek olan bir birliktir bu.

Oh! Böyle bir loncada elbette ben de varım; ve umarım ki buna Fransa'nın tüm yiğit kişileri katılacaklardır.

TUTANAK

Bu sayfalar 5 aralık 1897 günlü «*Le Figaro*»da yayınlandı.

Bu yazı, «Le Figaro»da yayınlamama izin verilen üçüncü ve son yazıdır. Bunu bile yayınlamak biraz güç oldu. Ve görüleceği üzere, kampanyamı sürdürmenin olanaksızlığını sezdiğim için halka veda etmeyi uygun buldum. Gazetenin her zamanki okuyucuları telâşa dü-

şüyorlardı. Bir gazetenin müşterilerinin tutkularını ve alışkanlıklarını hesaba katmak durumunda olduğunu kabul ediyorum. Bundan dolayıdır ki, ne zaman böyle bir durumla karşılaşsam, savaşın yeri ve koşulları konusunda yanıldığımı düşünerek yalnızca kendime çatarım. Şu da var ki, «Le Figaro» bu üç yazıyı kabul etmekle bu konuda gene de yürekli davranmıştır. Kendisine teşekkür borçluyum.

Ah! Üç haftadan beri ne korkunç, ne unutulmaz günler geçirdik! Ne görünümdür o! İçimde insanlık duygularımı böylesine harekete geçiren, yüreğimi bu denli sıkıntı ve öfke ile dolduran başka bir görünüm tanımıyorum. Budalalığa ve kötü niyete karşı kin duyarak çileden çıktım. Gerçeğe ve adalete öylesine susadım ki, sade ve sessiz bir kişiyi ölümü göze alacak duruma getiren o yüce ruh eylemlerini iyice anladım.

Bugün olay düzenli ve mantıklı bir aşamaya giriyor. Bizim de durmadan istediğimiz şey buydu. Bir Savaş Konseyi işi ele aldı. Bu yeni davanın sonunda gerçeğin ortaya çıkacağı kanısındayız. Biz de asla başka bir şey istemedik. Şimdi bize susup beklemek düşüyor; çünkü, gerçeği biz değil, Savaş Konseyi apaçık ortaya çıkarmak zorundadır. Sonunda gerçeğe gölge düştüğünü görmedikçe yeniden işe karışmayacağız. Gerçeğin tam olarak ortaya çıkmaması ise bizce kabul edilecek bir varsayım değildir.

Şu da var ki, ilk aşama sona erdiğine göre, o karanlık ve karışık durum, nice çirkin vicdanları açığa çıkaran o rezalet bittiğine göre, tutanak kaleme alınmalıdır: o kepazeliğin özeti yapılmalıdır.

İlkönce, basını ele alalım.

Aşağılık basının azgınlığını gördük. Sağlıksız meraklara seslenerek, para kazandılar. Karalanmış kâğıt parçalarını satmak için halkı allak bullak ettiler. Çün-

kü halk sakin, sağlam ve güçlü kalsaydı müşteri bulamazlardı. Bunlar özellikle akşam çığırtkanlarıdır. İri puntolu ahlaksızca başlıklarıyla gelen geçeni durduran varakparelerdir bunlar.

Daha yukarıda, pek çok kimseye seslenen ve halk oyunu oluşturan bir meteliklik halk gazetelerini de gördük. Fransa'mızın sevgili halkında tüm yüce-gönüllülüğü, tüm gerçek ve adalet isteğini öldürüp, şiddetle yürüttükleri yobazca bir kampanya ile, gaddar tutkular esinlediklerini gördük. İyi niyetlerine inanmak isterim. Ne yazık ki, bu eskimiş kalem tartışmacılarının, bunak kışkırtıcıların, yurtsever geçinen dar kafalıların beyinleri, suçların en kirlisini işlemiş, kamu vicdanını karartıp tüm bir halkı şaşırtmaya çalışmıştır. Bu iş, kimi gazetelerde bayağı birtakım yollarla yapılmış, iğrenç bir durum almıştır. Yalan, lekeleme, gammazlık doğal olgular haline getirilmiştir. Tüm bunlar çağımızın yüz karası olarak kalacaktır.

En sonunda, yüksek basının, ciddi ve onurlu diye adlandırılan basının tüm bunlara kaygısızca yardımcı olduğunu gördük. Bu basın kesiminin şaşırtıcı diyebileceğim bir soğukkanlılıkla bu tutumu aldığını belirtmek zorundayım. Bu dürüst gazeteler, her şeyi, gerçeği olduğu kadar hatayı da titiz bir özenle saptamakla yetindiler. Zehirli ırmak yanlarından aktığı halde kıllarını bile kıpırdatmadılar. Kuşkusuz tarafsızlıktı bu. Ama ne anlamı vardı? Bir tek yüksek ve soylu ses, bu namuslu basında bir tek ses çıkıp da insanlığın, hakarete uğrayan adaletin yanını tutmamıştır!

Böyle bir manzaranın öbür seyirciler üzerinde nasıl bir etki yaptığını bilmiyorum; çünkü kimse konuşmuyor, kimse öfkelenmiyor. Ama bu manzara beni ürpertti; çünkü böylece, çektiğimiz hastalık beklenmedik bir şiddetle kendini gösteriyordu. İğrenç basın halkı kemirdi. Ve bir bozulma, bir çürüme nöbeti sonunda yara ortaya çıktı.

Şimdi Yahudi düşmanlığı.

Suçlu olan o. Bizi bin yıl geriye götüren bu barbarca kampanyanın, kardeşliğe duyduğum gereğe, hoşgörüye ve insanoğlunun özgürlüğüne olan tutkuma ters düştüğünü daha önce söylemiştim. Din savaşlarına dönmek, dinsel zulümleri yeniden başlatmak, soyların birbirini yok etmesini istemek bu özgürlük çağında öylesine saçma ki, böyle bir girişim bana özellikle tartışız budalalık olarak görünüyor. Bu girişim, sisli bir beynin, dengesiz bir inananın uzun zaman kendini tanıtamayan ve çirkin de olsa bir iş yapmak isteyen yazarların kendilerini gösterme merakının ürününden başka bir şey olamaz. Ben böyle bir eylemin Fransa'da kesin bir önem kazanacağına asla inanmak istemem. O Fransa ki, vicdan özgürlüğünün, kardeşlik duygularının ve sağ duyunun ülkesidir.

Bununla birlikte, tüyler ürpertici kötülükler meydanda. Zararın çok büyük olduğunu itiraf etmek zorundayım. Halkın tümü zehirlenmemişse de, zehir halkın içine akıtılmıştır. Panama skandalıyla bizi saran tehlikeli azgınlığa Yahudi düşmanlığı neden olmuştur. Bu çirkin Dreyfus olayı da onun ürünüdür. Adli hata onun yüzünden işlenmiştir, halkı deliye döndüren odur. Onun yüzündendir ki, halk, esenliğimizin ve iyi ünümüzün korunması için hatanın rahat ve soylu bir tutumla kabul edilmesine karşı çıkıyor. Daha ilk kuşkular karşısında gerçeğe eğilmekten daha yalın, daha doğal bir davranış olabilir miydi? İşin çığrından çıkmasına, kendimizi taşkınlığa kaptırmamıza yolaçan gizli bir zehir bulunduğu anlaşılmıyor muydu?

Bu zehir Yahudilere karşı duyulan zorlu kindir. Bu kin, yıllardan beri her sabah halka aktarılıyor. Bu işi yapanlar, halkı zehirleyen bir çete halinde çalışıyorlar. Ve asıl tuhafı, bunu ahlâk adına, din adına yapıyorlar. *O çirkin kişilerin* öç alanlar ve adaleti koruyanlar olarak ortaya atıldıklarını görüyoruz. Savaş Konseyini çevrele-

yen bu havanın onu etkilemediğini kim söyleyebilir? «Ülkesini satan bir Yahudi» ortada olunca işler kendiliğinden yoluna girmiştir. Ağır suçu açıklayan hiçbir insani neden bulunmuyorsa, sanığın kusursuz bir yaşamı varsa, suçlu sayılması için Yahudi olması yetmez mi?

Bugün, durumun aydınlanmasını istediğimizden bu yana Yahudi düşmanları daha zorlu, daha ibret verici bir tutum almışlardır. Bir Yahudinin suçsuzluğu ortaya çıkarsa, Yahudi düşmanları için ne büyük bir şamar olacaktır bu! Bir sürü yalan suya düşecektir. Sade insanlar kalabalığını ancak aşırı sövgülerle ve saygısızca iftiralarla etkileyebilen bir tarikatın da yıkımı demektir bu.

Toplumun kötülükçüleri gerçeğin gün ışığına çıkacağını düşündükçe kudurmuşlardır. Azgın öfke içinde neler yaptıklarını gördük. Ne yazık ki, onların yanılttıkları kalabalığın kargaşasını da gördük.

Kamuoyu yolunu şaşırmıştı. Küçük, gösterişsiz insanlardan meydana gelen o sevgili halk bugün Yahudilerin üstüne yürüyor. O halk ki, yarın bir namuslu kişi çıkıp da adaletin kutsal ateşini yaksa, yüzbaşı Dreyfus'ü kurtarmak için devrim yapar.

En sonra, seyirciler, oyuncular, siz ve ben; hepimiz.

Bu ne karışıklık! Durmadan büyüyen ne çirkeftir bu! Çıkarların ve hırsların günden güne daha şiddetle çarpıştığını gördük. Ahmakça öykülerin, utanç verici dedikoduların, en küstahça yalanlamaların gözlerimizin önüne serildiğini gördük. Sağduyuya her sabah şamar indiriliyordu. Kötülüğe alkış tutuluyor, erdem yuhalanıyordu. İnsana yaşamanın onurunu ve sevincini tattıran nitelikler can çekişiyordu. Sonunda tüm bunlar iğrenç bulundu. Olacağı buydu! Ama bu yapılanları isteyen kimdi? Efendilerimiz, ki bir yıldan beri uyarılmışlardı, hiç bir şey yapmayı göze alamamışlardı. Soruşturmayı onlar yapmışlardı; dosya ellerindeydi. Ve son

ana dek, yurtseverce yalvarıp yakarmalara karşın, hareketsiz kalmakta inat ettiler. Oysa onlar işi ele alabilirler, bazı kişilerin saygınlıklarını yitirmesi pahasına olayı bir sınır içine sokabilirlerdi. Onlara önceden söylendiği gibi, çamur ırmağı taşmıştır ve bu onların yanılgısıdır.

Bir soruşturma süresince gerçeğin ortaya çıkmasını isterken kaçakların üstün geldiğini gördük. Gerçeği bildiklerini söyleyenler bunu bir türlü açıklayamıyorlardı. Soruşturma görevi alan generale gerçek söylenmişti. Gerçeği ortaya koymak onun ödeviydi. Gerçek, sorgu yargıcına da söylenecektir. Ve o, gerçeği işitmek, adaletin işlevine gerçeği temel yapmak için gerekli nitelikte olacaktır. Gerçek koca bir köklü örgütü sarsan böyle bir serüvende gerçek anlayışınız nedir? Sabırlı olunuz. Gerçek ortaya çıkacaktır. Ne var ki biraz anlayış ve dürüstlük gereklidir.

Yurtseverliğin alçakça sömürüldüğünü, bir tek Fransız ailesini iliglendiren onur sorununa yabanın görüntüsünün karıştığını gördük. En kötü devrimciler orduya ve onun şeflerine hakaret edildiğini haykırdılar. Ve kalabalığın elebaşları, kamuoyunu ayaklandıran birkaç gazete karşısında yalnızca yılgı hüküm sürdü. Meclislerimizden bir tek kişi çıkıp da, namuslu bir insan kişiliğiyle sesini yükseltmedi. Hepsi tereddüt içinde, suspus kaldı. Kendi gruplarının tutsağı oldular. Önümüzdeki seçimlerin kaygısı ile hepsi kamuoyundan korktu. Ne bir ılımlı kişi, ne bir radikal, ne de bir sosyalist kalkıp vicdanının sesini duyurmadı. Halkın yol göstericileri olduklarını ileri sürenler, kısır politikacı taktiğiyle, ya da kişisel konumlarının tehlikeye düşmesi korkusuyla susarlarsa, kargaşaya düşen ülkenin yolunu bulmasını nasıl istersiniz?

Görünüm öylesine içler acısı, öylesine korkunç, öylesine katı oldu ki, çevremde şu sözlerin yinelendiğini duymağa başladım: «Böyle bir toplumsal sapma bunalı-

mı ortaya çıktığına göre Fransa ağır hasta.» Hayır! Fransa kendi isteği ve yeteneği dışında yolundan saptırılmıştır. Ona yalnızca insanlıktan ve adaletten söz edilsin; bir anda doğru yolu bulacak, efsanevi yüceliğine ve duyarlığına kavuşacaktır.

Birinci perde bitti. Korkunç görüntünün üstüne perde indi. Umalım ki yarınki sahne bizi yüreklendirsin ve içimize su serpsin.

Gerçeğin yürümekte olduğunu ve hiç bir şeyin onu durduramayacağını söylemiştim. İlk adım atılmıştır, ikincisi de atılacaktır. Arkadan öbür adımlar ve en sonunda bizi kesin sonuca ulaştıran adım gelecektir. Matematiksel bir olgudur bu.

Şimdilik, Savaş Konseyi'nin kararını beklemek üzere görevim bitmiştir. Gerçeğin ortaya çıkmasını, adaletin yerine gelmesini gerçek ve adalet için bir kez daha savaşa girmek zorunda kalmamayı gönülden diliyorum.

GENÇLİĞE MEKTUP

Bu sayfalar 14 Aralık 1897 günü satışa çıkan bir broşür olarak yayınlanmıştır.

O sıralarda yazılarımı kabul edecek hiç bir gazete göremediğim ve ayrıca, kesinlikle özgür davranmayı istediğim için savaşımı bir dizi broşürle sürdürmeyi düşündüm. İlkönce, düzenli olarak, her hafta belli bir günde bir sayı çıkarmayı düşündüm. Sonra, yayın tarihlerini her broşür için ayrı ayrı kararlaştırmayı daha uygun buldum. Böylece, ancak yararlı bulduğum günleri seçecektim.

Sokaklarda çeteler halinde koşuşup duran, öfke ve

heyecanlarınız adına gösteriler yapan, tedirgin vicdanlarınızın haykırışlarını duyurmak gereğini hisseden gençler, nereye gidiyorsunuz? Öğrenciler, nereye gidiyorsunuz?

Nüfuzunu kötüye kullananları mı protesto edeceksiniz? Politik uzlaşmalardan ve yaşamın günlük alçaklıklarından habersiz, deneyimsiz ruhlarınızda yanan gerçek ve adalet ateşini küçümseyen mi oldu?

Toplumsal bir haksızlığı mı düzelteceksiniz? Coşkulu gençliğinizle protestolar yağdırarak mutluların ve bu dünyadan nasibini alamayanların yazgılarını bu denli yanlış tartan bozuk teraziyi mi kınayacaksınız?

İnsan soyunun hoşgörüsünü, bağımsızlığını doğrulamak adına özgür kafalarınızı, bilimin iflasını ilan ederek eski yanılgıya sürüklemek isteyen kimi dar kafalı yobazları ıslığa mı tutacaksınız?

İki yüzlü bir kişinin penceresi altında, geleceğe, getirmekte olduğunuz yeni yüzyıla beslediğiniz sarsılmaz inancı mı haykıracaksınız? O yüzyıl ki, adalet ve sevgi adına dünya barışını gerçekleştirmekle ödevlidir.

— Hayır, hayır! Bir adamı, bir ihtiyarı yuhalayacağız. O ihtiyar ki, çalışma ve dürüstlük içinde geçen uzun bir yaşamdan sonra, haklı bir davayı tutabileceğini, durumun aydınlanmasını ve Fransız yurdunun onuru için, bir yanılgının düzeltilmesini, zarara uğramaksızın isteyebileceği kanısına kapılmıştır.

Ben gençliğimde, Quartier Latin'in gençliğin yüce tutkularıyla, özgürlük aşkıyla, beyinleri ezen ve ruhları baskı altına alan kaba güce karşı duyulan kinle titrediğini gördüm. İmparatorluk yönetimi altında gençliğin haksızlıklara mertçe karşı koyarak görevini yerine getirdiğini, hatta kimi vakit haksız bile olsa, özgürlük için her zaman savaştığını gördüm. Gençlik o zamanlar Tuileries sarayına hoş görünme çabasındaki yazarları ıslığa tutuyor, derslerini karanlık gördüğü hocaları hırpalıyor, karanlığın ve zulmün yanında boy

gösteren herkese karşı çıkıyordu. Gençlerde yirmi yaşın o güzel çılgınlığının kutsal ateşi yanıyordu. Tüm umutların gerçek sayıldığı, yarının, kusursuz bir düzenin zafer günü olarak görüldüğü yaştı o.

Öğrenci gençliği ayaklandıran bu soylu tutkuların öyküsünü başlangıcından ele alacak olursak görürüz ki; gençlik haksızlıklar karşısında her zaman çileden çıkmış, horlananların, yüzüstü bırakılanların, mazlumların yararına zalimlere ve güçlülere karşı her zaman coşmuştur. Ezilen halklar için gösteriler yapmıştır. Polonya'dan, Yunanistan'dan yana olmuştur. Tüm acı çekenlerin, bir kalabalığın ya da bir zorbanın zulmü altında inleyenlerin savunmasını üstlenmiştir. Quartier Latin'in coşup ayaklandığı söylendiği zaman, işin arkasında gençliğin adalet ateşini yaktığından emin olabilirdiniz. Ölçülü davranma kaygısından uzak, coşkuyu bir yürek ödevi haline getiren bir ateşti o. Ve o ne içten coşku, sokaklarda akan o ne taşkın ırmaktı!

Bugün de yurdun tehlikede olduğu, Fransa'nın bir hainler çetesi tarafından galip düşmana terkedildiği bahanesinin ortaya atıldığını biliyorum. Ancak soruyorum: gerçek olanı, haklı ve akla uygun olanı ortaya çıkaran o içgüdüsel sezgiyi, berrak önseziyi taze ruhlarda, politikaya yeni atılan gençlerde bulamazsak, kimde bulabiliriz? O gençler ki, sağduyularını henüz hiç bir etken karartmamış olmalı. Entrika yıllarının bozduğu politikacılar, mesleklerinde birtakım uzlaşmalarla yollarından sapan gazeteciler en çirkin yalanları kabul edebilirler, göz kamaştırıcı aydınlıklara gözlerini kapayabilirler. Onların bu davranışlarını anlamak, nedeni açıklamak kolaydır. Ama akıl almaz yanılgıların ortasında gençliğin tertemiz kalmaması, bir namus ışığıyla aydınlanan açık gerçeğe dosdoğru yürümemesi için hiçbir neden görmüyorum. Aksi durumda gençlik kangren olmuş demektir.

Bu öyküden daha açığı olamaz. Bir subay hüküm

giymiştir ve hiç kimse yargıçların iyi niyetinden kuşkulanmayı aklından geçirmez. Onlar kesin saydıkları kanıtlara dayanarak, vicdanlarına göre sanığı mahkûm etmişlerdir. Bir gün bir adam, sonra da, birçok kişi kuşku duyarlar. Sonunda bu kişiler suç kanıtlarından birinin, en önemlisinin hükümlüye haksız yere mal edildiği kanısına varırlar. Kamu önünde yargıçların dayandıkları tek kanıttır bu. Hapislinin kardeşi durumu adalete resmen bildirir. Bu onun kaçınılmaz ödevidir. Ve sonuçta zorunlu olarak yeni bir dava başlamak üzeredir. Böylece ilk dava yeniden gözden geçirilecektir. Tüm bunlar açık, haklı ve akla uygun değil mi? Bu olayın neresinde hile var? Neresinde bir haini kurtarmak için karanlık bir komplo var? Haini yatsıyan yok; ancak onun haksız yere ceza çeken bir suçsuz değil de gerçekten bir suçlu olması isteniyor. Haininiz yine elinizde olacak. Size gerçek haini teslim etmektir söz konusu olan.

Azıcık sağduyu yeter. Dreyfus davasının yeniden gözden geçirilmesini isteyenler hangi dürtüye boyun eğmiş olabilirler. Budalaca Yahudi düşmanlığını bir yana bırakalım. Aklını bu konuya takmış olanlar işin içinde bir Yahudi komplosu görüyorlar. Altın karşılığında bir Yahudinin yerine bir hristiyanın hapse tıkılması için çaba harcandığını sanıyorlar. Sağlam bir görüş değildir bu. İnanılmaz ve olanaksız olgular ayakta duramaz, çöker. Kimi vicdanları dünyanın tüm altınları da satın alamaz. Gerçeğe varmak gerekir. Her adli hatada olduğu gibi, gelişme ağır olacaktır, ama doğaldır, önüne geçilemez. İşte öykü bu. Adli hatayı işleyen bir güçtür: böyle bir durum karşısında vicdan sahipleri her şeyi göze alırlar. Kafalarını bu işe adarlar. Giderek daha büyük bir inatla kendilerini bu soruna verirler, hak ve adalet yerini buluncaya dek servetlerini ve yaşamlarını tehlikeye atarlar. Bugün olup bitenler de başka türlü açıklanamaz. Bundan ötesi siyasal ve dinsel

tutkulardan, taşkın iftira ve sövgü selinden başka bir şey değildir.

Şimdi soruyorum. Gençlerde insanlık ve adalet duyguları bir an kararırsa, gençlik hangi özürle karşımıza çıkabilir? 4 Aralık günkü oturumunda Fransa'nın bir millet meclisi «kamu vicdanını karıştıran çirkin kampanyanın elebaşılarını» kınayan önergeye oy vermekle kendi kendini lekelemiştir. Utanç verici bir tutumdur bu. Beni okuyacağını umduğum gelecek kuşaklara şunu haykırmak isterim: Böyle bir oylama yüce ülkemize asla yaraşmaz. Silinmeyen bir leke olarak kalacaktır bu. O «elebaşılar»ın hepsi vicdan sahibi, yiğit kişilerdir. Bir adlî hata yapıldığından emin oldukları için harekete geçtiler, hatanın düzetilmesini istediler. Yanılgıyı duyurdular. Çünkü yurtseverce kanıları vardı. Şuna inanıyorlardı: Bir büyük ulusun içinde suçsuz bir insan işkence altında inlerse, o ulusun kendisi hüküm giymiş demektir. «Çirkin kampanya» dedikleri şey gerçeğin haykırılmasıdır, yurtseverlerin adalet çığlığıdır. Fransa'nın, kendisini seyreden dünyanın önünde özgürlüğü gerçekleştiren ve adaleti gerçekleştirecek olan insancıl Fransa olarak kalmasını isteyenlerin direnişidir bu. Görüyorsunuz: Millet meclisi okullarımızdaki gençliği de şaşırtmakla ağır bir suç daha işlemiştir. Gençlik bugün yanıltılmış, yolundan saptırılmış, sokaklara dökülmüş durumdadır. İnsan ruhunun en kusursuz, en yüce, en temiz niteliklerine karşı gösteriler yapılıyor!

Senatonun bu ayın yedisindeki oturumundan sonra Bay Scheurer-Kestner'in yıkımından söz edildi. Evet, Bay Kestner'in yüreğinde, ruhunda meydana gelen ne büyük yıkımdı o. Çevresinde Cumhuriyetimizin tüm soylu niteliklerinin çöktüğünü gördükçe, onun nasıl acı çektiğini düşünüyorum. O Bay Kestner ki, yaşamı boyunca verdiği savaşla Cumhuriyetin ilk önce özgürlüğü, sonra da dürüstlüğün güçlü erdemlerini, açık yürekliliği ve cesareti kapsamasına yardım etmiştir.

O, kendi güçlü kuşağının son kişilerinden biridir. İmparatorluk yönetimi altında, bir ulusun bir tek kişinin emrine girmesinin ne demek olduğunu öğrenmiştir. Hoyratça susturulmanın, adaletsizlikler karşısında azap çekmenin ne demek olduğunu biliyor. Uğradığımız bozgunları yüreği kanıyarak görmüştür. Nedenlerin zorbaca basiretsizlik ve budalalıklar olduğunu biliyor. Daha sonra ülkemizi yıkımlardan kurtarıp Avrupa'da eski saygınlığına kavuşturmak için en akıllıca ve büyük bir coşkuyla çalışanlardan biri olmuştur. Cumhuriyet Fransa'sının kahramanlık dönemini görmüş kişidir o. Ödevini en iyi ve en sağlıklı biçimde yaptığına inanmayı haketmiştir. Onun katıldığı savaşımla zorbalık sonsuza dek kovulmuş, özgürlük kazanılmıştır. Özgürlük deyince ben, özellikle tüm karşıt düşüncelere hoşgörü gösterilmesine her vicdanın ödevini yerine getirmesine olanak veren insancıl özgürlüğü anlıyorum.

Evet! Böyle bir özgürlük kazanılabilmişti. Ama bir kez daha her şey yerle bir oldu şimdi. Onun içinde ve çevresinde şimdi yıkıntıdan başka bir şey yok. Gerçeği istemek bir cinayet oluyor. Adalet istemek bir cinayet oluyor. Tüyler ürpertici zorbalık geri dönmüştür. Ağızlara en katı tıkaçlar sokuluyor yeniden. Kamu vicdanını ezen şimdi Sezar'ın kılıcı değil, koca bir millet meclisidir. O meclis ki, gerçek tutkusuyla yanıp tutuşanları karalıyor. Konuşmak yasaklandı! Yumruklar, gerçeği savunmak isteyenlerin dudaklarını eziyor. Tek başına kalanları susturmak için kalabalıklar kışkırtılıyor. Özgür tartışmaya karşı böylesine korkunç bir baskıya hiç bir dönemde başvurulmamıştır. Utanç verici bir terör hüküm sürüyor. En yiğit kişiler korkaklaşıyorlar. Satılmış ve hain olarak açıklanmak korkusu içinde, hiç kimse düşündüğünü söylemeyi göze alamıyor. Dürüst olarak kalmış birkaç gazete de, aptalca öykülerle çıldırtılmış olan okuyucuları karşısında boyun eğdiler. Öyle sanıyorum ki, hiçbir ulus sağduyusu ve onuru için bun-

dan daha karışık, daha çamurlu, daha boğucu bir dönem geçirmemiştir.

Bu durum karşısında, Bay Scheurer - Kestner'in içindeki o dürüst, o büyük geçmiş, elbette ki, yıkılmış olsa gerek. Eğer hâlâ insanların iyiliğine ve dürüstlüğüne inanıyorsa, demek ki, olağanüstü sağlamlıkta bir iyimserliğin sahibidir. Şerefini ve dürüstlüğünü lekelemek amacıyla üç haftadan beri onu her gün biraz daha çamura sürüklediler. Dürüst bir insan için, doğruluğunu uygulayamamaktan daha büyük bir yıkım yoktur. Bu soylu insanın yarına olan inancını öldürüyorlar. Umudunu yıkıyorlar. Ve o, ölürken şunları söyleyecektir: «Her şey bitti; geriye bir şey kalmıyor. Yaptığım tüm iyi şeyler benimle birlikte göçüp gidiyor. Erdem, bir sözcükten ibaret. Dünya kapkaranlık ve bomboş!»

Yurtseverliği tokatlamak için bu insan seçilmiştir. O insan ki, meclislerimizde Alzace-Loreine son temsilcisidir! Adı tüm karanlık kaygıları yatıştırmaya yetebileceği halde, o şimdi satılmış, hain, orduya sataşan kişi sayılıyor! Hiç kuşkusuz Alzace'lı niteliğinin, ateşli bir yurtsever olarak tanınmış olmasının, adaleti korumak için yüklendiği önemli görevde iyi niyetine güvence sayılacağını sanmakla saflık etmiştir. Onun kendini bu davaya adaması, ordunun şerefi, yurdun şerefi için sorunun bir an önce sonuca bağlanması gereğini duyduğundan değil miydi? Sorunu daha haftalarca sürüncemede bırakınız, gerçeği boğmaya, adaleti yatsımaya çalışınız. Tüm Avrupa'da alay konusu olup olmadığınızı, Fransa'yı uluslar sırasının sonuna atıp atmadığınızı göreceksiniz!

Hayır, hayır! Ahmakca siyasal ve dinsel tutkulara gem vurulamıyor ve yüksek öğrenim gençliği, orduya sataşan ve yurdu tehlikeye atan hain, satılmış Scheurer - Kestner'i yuhalamaya gitmekle dünyaya bir ibret görünümü veriyor!

Gösteri yapan gençlerin tüm gençlik olmadığını ve

yüz kadar patırdıcının sokaklarda, dikkatlice evlerine kapanmış olan on bin işçiden daha çok gürültü çıkardığını biliyorum. Ama yüz patırdıcı bile çok değil mi? Ve asıl üzücü belirti, küçük de olsa böyle bir eylemin Quartier Latin'de böyle bir zamanda meydana gelmesidir!

Nasıl oluyor da gençler arasında bir soyun düşmanları bulunabiliyor? O budalalık zehirinin dengesiz hale getirdiği genç dimağlar, genç ruhlar da bulunabiliyor demek? Yaklaşan yirminci yüzyıl için ne büyük bir üzüntü, ne büyük bir tedirginlik kaynağıdır bu? İnsan Hakları bildirisinin yüz yıl sonra, o yüce hoşgörü ve özgürlük eyleminin arkasından, yeniden din savaşlarına, bağnazlıkların en iğrencine, en ahmakçasına dönülüyor! Mevkilerini korumak ve doymak bilmeyen hırslarını doyurmak durumunda olanların tutumlarına bir anlam verilebilir. Ama gençlerin durumu hiç de öyle değil. O gençler ki, önümüzdeki yüzyılda gerçekleşeceğini hayal ettiğimiz tüm hakların ve tüm özgürlüklerin sevincini yaratmak için dünyaya geliyorlar! Onlar beklenen yapıcı kuşaklardır. Oysa şimdi Yahudi düşmanı olarak ortaya atıldıklarını görüyoruz. Demek ki, yeni yüzyıla tüm Yahudileri öldürerek gireceklerdir. Çünkü Yahudiler ayrı soydan ve ayrı inançtan yurttaşlarımızdır. Düşlerimizin ülkesi, eşitlik ve kardeşlik ülkesi için böyle bir başlangıç ne demektir? Eğer gençlik gerçekten bu durumda bulunuyorsa hıçkıra hıçkıra ağlamak, tüm umutları ve tüm insanca mutluluğu yadsımak gerekir.

Ey gençlik! Sana yalvarıyorum, seni bekleyen büyük ödevi düşün. Sen geleceğin kurucususun. Önümüzdeki yüzyılın temellerini atacaksın. O yüzyıl ki, sona ermekte olan çağın ortaya koyduğu gerçek ve adalet sorunlarını çözecektir. Buna yürekten inanıyoruz. Biz yaşlılar, daha önce dünyaya gelenler, araştırmamızın korkunç yığınını bırakıyoruz sana. Birçok uyuşmazlıklar ve belki de karanlıklar bırakıyoruz; ama, hiç kuş-

ku yok, ışığa yönelik tutkulu bir çabayı, en namuslu ve en sağlam belgeleri bırakıyoruz. Dahası onurun ve mutluluğun için yükseltmeyi sürdürmek zorunda olduğun bilim yapısının temellerini bırakıyoruz. Senden istediğimiz tek şey, daha yüce gönüllü, daha özgür düşünceli olman, kuralına göre yaşanan hayatı sevmekte bizi geçmendir. Tüm çabanı çalışmaya harcayarak bizleri geride bırakmanı istiyoruz. Sonunda insanların ve toprağın verimliliği, parlak güneşin altında coşkun sevinç hasadını oluşturmayı başaracaktır. Eğer ülkümüzü sürdüreceğini ve hayallerimizi gerçekleştireceğini bilirsek, sana yerimizi sevgiyle bırakıp mutluluk içinde göçüp gideceğiz. Ve derin ölüm uykusuna görevimizi yapmanın rahatlığı içinde dalacağız.

Gençlik! Babalarının çektiği acıları anımsa. Şimdi senin yararlandığın özgürlüğü elde etmek için onların kazanmak zorunda kaldıkları korkunç savaşları düşün. Bugün kendini bağımsız hissediyorsan, dilediğin gibi geziyorsan, düşündüğünü basında açıklayabiliyorsan, bir kanı sahibi olabiliyor ve bunu halka duyurabiliyorsan unutma ki ataların bunun için kafalarını ve kanlarını vermişlerdir. Sen zorba yönetim altında dünyaya gelmedin. Her sabah göğsünde bir efendinin çizmesiyle uyanmanın ne demek olduğunu bilemezsin. Diktatörün kılıcından, kötü yargıcın uydurma kararlarından kurtulmak için dövüşmedin. Atalarına teşekkür et; ve yalana alkış tutma. Kaba güce, dar kafalıların yobazlığına ve gözü dönmüşlerin hırslarına alet olup anlamsız bir savaşa kalkışarak cinayet işleme. Bu işin ucunda yine diktatörlük olduğunu unutma.

Gençlik, gençlik! Her zaman adaletten yana ol! Kafanda adalet düşüncesi kararırsa tüm tehlikeler karşına çıkacaktır. Sana bizim yasalarımızın adaletinden söz etmiyorum. Onlar toplumsal ilişkilerin güvencesinden başka bir şey değildir. Kuşkusuz bu adalete de saygı göstermek gerekir; ancak benim sözünü ettiğim adalet

kavramı daha yücedir. Benim anladığım adalet insanların yargılamada yanılgıya düşebilecekleri ilkesinden yola çıkar ve bir hükümlünün suçsuz olabileceğini hesaba katar. Bunu yapmak yargıçlara hakaret anlamına gelmez benim adaletimde. Senin hak ve hukuka beslediğin ateşli tutkuyu harekete geçirmesi gereken bir serüven değil midir bu? Adaletin yerine getirilmesini sen kalkıp istemezsen kim isteyecektir? Sen ki, bizlerin kişisel çıkar kavgalarımızın dışındasın. Sen ki, henüz hiçbir karanlık işe kendini kaptırıp lekelenmedin. Sen ki, tertemiz ve iyi niyetli sesini yükseltebilirsin.

Gençlik, gençlik! İnsancıl ol, yüce gönüllü ol. Suçsuz bir insanın tüyler ürpertici bir ceza çektiğini ve isyan eden yüreğimizin acıyla kıvrandığını söylüyorsak, yanılsak bile, bizden yana olmalısın. Böyle bir adli hatanın yapılabileceği bir an için kabul edilirse, bu denli ölçüsüz bir ceza karşısında insan olanın yüreği daralır, gözlerinden yaşlar boşanır. Kürek hükümlülerinin gardiyanları böyle bir olgu karşısında elbette duyarsız kalacaklardır. Ama sen, bir yerde kinin ağırlığı altında ezilen bir kurban bulunduğu sürece, nasıl olur da onu yiğitçe savunmayı ve kurtarmayı düşünemezsin? Yüce serüvene sen atılmazsan kim atılacaktır? Bu tehlikeli ama güzel davaya kim atılacaktır? Adalet ülküsü adına tüm bir ulusa sen değil de, kim kafa tutacaktır? Bugün senin göstermen gereken mertçe coşkuyu büyüklerinin, yaşlıların göstermesinden, yapmasından, davaya onların sahip çıkmasından utanç duymuyor musun?

Nereye gidiyorsunuz gençler? Yirmi yaşın yiğitliğini ve umudunu kısır çekişmelerin ortasında harcayarak, sokaklarda gürültülü gösteriler yaparak nereye gidiyorsunuz böyle öğrenciler?

— Biz insanlığa, gerçeğe, adalete gidiyoruz!

FRANSA'YA MEKTUP

Bu satırlar 6 Ocak 1898 günü satışa çıkan bir broşür halinde yayınlandı.

Bu broşür dizinin ikinci broşürü oldu. Bu dizinin oldukça uzun olacağını düşünüyordum. Bu yayın türünden son derece memnundum; çünkü işe benden başka hiç kimse karışmıyordu. Böylece tam bir özgürlük içinde hareket edebiliyor ve tüm sorumluluğu yüklenebiliyordum. Bundan başka, bir gazete yazısının dar boyutları içine sıkışıp kalmıyor, açılmak olanağını buluyordum. Olaylar gelişiyordu. Bense, gerçeğin ortaya çıkması ve adaletin geri gelmesi için her şeyi söylemeye, sonuna dek savaşmaya kararlıydım.

Geçirmekte olduğunuz korkunç manevi karışıklık günlerinde, kamu vicdanının kararır gibi göründüğü bir sırada sana sesleniyorum ey Fransa, ulusum, yurdum!

Her sabah gazetelerde, şu içler acısı Dreyfus olayı konusunda neler düşünür gibi olduğunu okudukça şaşkınlığım artıyor, sağduyum daha da ayaklanıyor. Ne oluyoruz? Fransa, en açık yalanlardan bir kanıya varacak, kötülükçüler güruhu ile birleşip namuslu kişilere karşı cephe alacak duruma mı geldin sen? Orduna sataşıldığını ve düşmana satılmak gibi bir komplo karşısında bulunduğunu söyleyenlerin yalanlarıyla çılgına mı dönüyorsun? Çocuklarının en akıllıları, en dürüstleri, Avrupa'nın gözünde senin dikkatli, onurlu, insancıl, gerçekçi ve adaletli bir ulus olarak kalmanı isterlerken sen bu duruma mı düşüyorsun?

Şurası bir gerçek ki, büyük kitle özellikle küçük, gösterişsiz insanlardan oluşan kitle, kentlerde yaşayan halk, hemen hemen tüm taşra ve tüm köyler, büyük çoğunluk gazetelerin ya da komşularının düşüncelerini olduğu gibi

benimsiyor. Çünkü onlar belge araştırmak ve düşünmek olanağından yoksundurlar. Ne oldu böyle? Nasıl oldu da, senin halkın, ey Fransa, senin iyi yürekli ve sağduyulu halkın korkunun zalim pençesine, hoşgörmezliğin, yobazlığın karanlıklarına düştü? Halkına, bir adamın işkencelerin en kötüsünü çekmekte olduğu ve bu adamın suçsuz olabileceği söyleniyor. Davanın yeniden gözden geçirilmesinin zorunlu olduğu konusunda maddi ve manevi kanıtlar öne sürülüyor. Bu durum karşısında bile senin halkın aydınlığı şiddetle reddediyor, yobazların ve haydutların arkasında yer alıyor, çıkarcıların peşinden gidiyor. O halk ki, kısa bir süre önce bir hapisliyi kurtarmak için Bastil cezaevini yeniden yerle bir edebilirdi!

Fransa, seni sevenlerin, senin onurunu ve yüceliğini isteyenlerin yürekleri için ne büyük bir üzüntü, ne dayanılmaz bir acıdır bu? Halkının oluşturduğu bu bulanık ve çalkantılı denize yüreğim burkularak eğiliyor ve seni en güzel mutluluğunu yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bırakan fırtınanın nedenlerini soruyorum. Hiç bir şey bundan daha kahredici olamaz. Kaygı verici belirtiler görüyorum bu fırtınada. Bu durum karşısında her şeyi söylemeyi göze alıyorum. Çünkü yaşamım boyunca bir tek tutkum oldu: gerçeği söylemek. İşte şimdi de ödevimi sürdürmekten başka bir şey yapmıyorum.

Düşünüyor musun ki, asıl tehlike kamuoyunun karanlıkta bırakılmasındadır? Her gün, yüz gazete kamuoyunun Dreyfus'ün suçsuz çıkmasını istemediğini, yurdun esenliği için onun suçluluğunun zorunlu olduğunu yineleyip duruyor. Gerçeği boğmak için böyle bir safsata bahane edilirse, senin ne ölçüde suçlu olacağını hissediyor musun, Fransa? Sonunda böyle bir tutumu Fransa istemiş duruma düşecek. Cinayeti sen istemiş sayılacaksın. Böyle bir şey günün birinde sana ne büyük sorumluluklar yükleyecektir! Onun içindir ki, Fransa, seni seven ve sayan evlatlarına böyle önemli bir dönemde bir

tek ödev düşüyor. O da; kamuoyunu geniş ölçüde etkilemek, aydınlatmak, ona yön vermek, onu basiretsiz hırsların sürüklediği yanılgıdan kurtarmaktır. Bundan daha yararlı, daha kutsal görev olamaz.

Evet, güçsüzlere, sade insanlara, zehirlenip sayıklatılan kişilere her şeyi tüm gücümle anlatacağım. Yalnızca bu görevi yükleniyorum. Onlara yurt sevgisinin, yurdun görülmeyen gücünün ve kesin zaferinin nerede olduğunu haykıracağım.

Durumun ne olduğunu görüyorsunuz. Kısa bir süre önce yeni bir adım atıldı. Binbaşı Esterhazy bir savaş konseyine verildi. Daha ilk günden söylediğim gibi, gerçek yürüyor ve hiç bir şey onu durduramayacaktır. Kötü niyetlere karşın, ileriye doğru her adım kesin bir doğrulukla, zamanında atılacaktır. Gerçeğin özünde her türlü engeli aşan bir güç vardır. Gerçeğin yolu kesilir de uzun ya da kısa süre için yer altına atılması başarılırsa o güç birikir, şiddetle patlayacak hale gelir. Öyle ki, patladığı an, her şeyi kendisiyle birlikte yok eder. Bu kez de gerçeği yalanlarla örtmeyi deneyin, ilerisi için yıkımların en gürültülüsünü hazırlayıp hazırlamadığınızı göreceksiniz.

Gerçek yol aldıkça, yolunu kesmek üzere durmadan yalanlar yığılıyor. Bundan daha anlamlı bir şey olamaz. İlk soruşturma ile görevli olan general de Pellieux, binbaşı Esterhazy'nin suçlu olabileceğine ilişkin raporunu verince, iğrenç basın, general Saussier'nin, binbaşının suçsuzluğuna inandığı için soruşturma açmakta tereddüt ettiğini, ama sanığın isteği üzerine, sırf onu memnun etmek için askerî mahkemeye vermek istediğini uydurmuştur. Bugün gazeteler daha da ileri giderek şunları yazıyorlar: üç uzman, bordronun kesinlikle Dreyfus'ün işi olduğunu yeniden saptamışlar. Binbaşı Ravary de, yaptığı adli soruşturma sonunda, binbaşı Esterhazy için kovuşturmazlık kararı verilmesi gerektiği sonucuna varmış ve eğer binbaşı Esterhazy savaş konseyi önüne çıkarsa, her şeye karşın yargılanmak istediği için, general

Saussier'yi bu konuda yine zorlamasından olacakmış bu.

Bu son derece gülünç ve budalaca bir tutum değil mi? İşi yöneten, kararlar dikte ettiren sanığı görüyor musunuz? İki soruşturma sonunda suçsuz çıkan ve sırf gösterişli bir komedi, adalete bir çeşit saygı gösterisi olsun diye, kendisi için bir mahkemeyi toplama tasası yaratan adamı görüyor musunuz? Beraatın kesinleştiği duyurulduğu bir anda bunu yapmak adaletle alay etmekten başka bir şey değildir. Çünkü adalet suçsuzları yargılamak için kurulmamıştır. Hiç değilse, karar duruşma açılmadan, perde arkasında kaleme alınmamalıdır. Binbaşı Esterhazy bir savaş konseyine verildiğine göre işin milli onurumuz uğrunda ciddi tutulacağını, sırf gösteriş olsun diye ve işsiz güçsüz seyirci takımının eğlencesi için bu yola gidilmediğini umalım. Zavallı Fransa'm, demek seni iyice budala sanıyorlar? Seni ayakta uyutmak için böyle öyküler anlatıyorlar!

Ancak, iğrenç basının yayınladığı bilgiler baştan başa yalan değildir. Bunlar senin gözünü açmalıdır. Ben kendi hesabıma, binbaşı Esterhazy'nin el yazısı ile bordronun (çizelgenin) yazısı arasındaki açık benzerliği daha ilk bakışta tanımayan üç uzmana asla inanamam. Sokaktan geçen küçük bir çocuğu çevirip yukarıya alın, önüne iki belgeyi koyun; çocuk şu yanıtı verecektir. «İki sayfayı da aynı adam yazmış, efendim.» Uzmana gerek yok, durumu kim olsa anlar. Kimi sözcüklerin benzerliği iyice göze batacak kadar açık. Bu gerçek öylesine ortada ki, binbaşı da korkunç benzerliği kabul ediyor ve durumu açıklamak amacıyla harflerinin çoğunun kopyesinin çıkarıldığını öne sürüyor. Basının haftalarca uğraştığı uzun ama çocukça bir öykü bu. Ve kısa bir süre önce bize, bordronun Dreyfus'ün eliyle kaleme alındığını açıklayan üç uzmanın bulunduğu söylendi. Bu kadarı çok fazla. Bu denli cüret acemice bir tutum oluyor. Umarım ki, dürüst kişiler sonunda kızmayı bileceklerdir.

Gazeteler, bordronun bir yana bırakılacağını, hatta mahkemede söz konusu bile edilmeyeceğini yazacak kadar ileri gidiyorlar. Bu duruma göre neyi söz konusu edeceklerdir ve mahkeme niçin kurulacaktır? İşin düğüm noktası şurada: eğer Dreyfus bir başkasının yazdığı ve yazanın hüküm giymesine yetecek bir belge yüzünden mahkûm edilmişse, davanın yeniden gözden geçirilmesi karşı durulamaz bir mantığın gereğidir. Çünkü aynı suçtan iki suçlu hüküm giyemez. Demange kesinlikle yineledi: kendisine bordrodan başka bir şey iletilmemiş, Dreyfus de, yasa uyarınca sırf bordro yüzünden hüküm giymiş. Yasaya aykırı olarak el altında tutulmuş gizli belgeler bulunduğunu kabul etsek bile, ki buna ben inanmıyorum, bilinen tek belgenin, yani bordronun başka birisi tarafından kaleme alındığı ortada olduğuna göre, davanın yeniden gözden geçirilmesini reddetmeyi kim göze alabilir? Bu yüzdendir ki, davanın dayanağı olan bordronun çevresinde bir yığın yalan toplanmaktadır.

İlkönce şu noktayı belirtmek gerekir: Kamuoyu büyük ölçüde bu yalanlarla, basının her sabah yaydığı bu olağandışı ve aptalca öykülerle koşullandırılmıştır. Sorumluluk saati elbette gelip çatacaktır. O zaman, bizi tüm dünyanın gözünde küçük düşüren bu iğrenç basının hesap vermesi gerekecektir. Kimi gazetelerin başlıca görevleri zaten ortalığı bulandırmaktır. Ama gazeteler arasında «Echo de Paris» gibi düşüncelere öncülük eden bir gazetenin, Dreyfus sorununda bu denli üzücü bir tutum alması gerçekten şaşırtıcıdır. Körükörüne verilen utandırıcı bir karara ilişkin yaman yazılar imzasızdır. Bunları, Dreyfus'e hüküm giydirmekle yıkıcı beceriksizliklerini açığa vuranların esinledikleri söyleniyor. Bay Valetin Simond, gazetesinin bu yazılarla yüz karası haline geldiğini fark etmiyor mu? Bir de, tutumuyla tüm namuslu kişilerin vicdanlarını ayaklandırması gereken başka bir gazete daha var: «Le Petit Journal» dan söz

ediyorum. Birkaç bin satan gazetelerin, tirajlarını arttırmak için ulumalarını, yalan yazmalarını anlayabiliriz. Zaten bunların yapabilecekleri kötülük de sınırlıdır. Ama satışı bir milyonu aşan «Le Petit Journal» için aynı şeyi söylemek olanaksızdır. Sade insanlara seslenen, her yere girebilen bu gazete yanılgıyı her yana yaymakta, kamuoyunu yanıltmaktadır. Son derece tehlikeli bir tutumdur bu. Tüm bir halkı peşlerinden sürükleyebilecek durumda olanlar kılı kırk yaracak kadar dürüst olmalı, yurttaşa karşı suç işlemekten sakınmalıdırlar.

Ve işte, Fransa, seni gelişigüzel sürükleyen çılgınlıkta ilkönce basını görüyorum. Her sabah kendimi basının yalanları, alçakça sövgüler ve ahlak bozukluğu içinde buluyorum. Senin efsane niteliğindeki erdemlerin, aydınlık zekân ve sağlam sağduyun bu ölçüde allak bullak edilirse gerçeği ve adaleti nasıl isteyebilirsin?

Ama, daha ağır durumlar da göze çarpıyor. Tüm bu belirtiler, geçirmekte olduğun bunalım, görmesini ve yargılamasını bilenler için tüyler ürpertici bir ders niteliğindedir. Dreyfus olayı acıklı bir olaydan başka bir şey değildir. Asıl korkunç olan, serüvende senin aldığın tutumdur. İnsan kendini çok iyi hissettiği bir anda vücutta birdenbire küçük benekler belirebilir. İşte o an ölüm kapıya dayanmış demektir. Tüm siyasal ve toplumsal zehirlenmen yüzüne vurdu.

Ateşli yurtseverler ordunun saygınlığından ve onurundan başka bir şey istemedikleri halde, sen neden orduna hakaret edildiği yaygarasının koparılmasına izin verdin ve dahası sonunda kendin de aynı şeyi haykırdın? Senin ordun, bugün bir bütün olarak senin benliğinden başkası değildir. Fransız toprağını savunmaya hazır olanlar, sırmalı hiyerarşi değil, senin tüm çocuklarındır. Vicdanının sesini dinle. Orduna hiç kimse sataşmadığı halde, gerçekten savunmak istediğin o muydu? Bu tutumun daha çok kılıca alkış tutmak için ansızın duyduğun bir gereksinmeden ileri gelmiyor muydu? Ben kendi hesabı-

ma, hakarete uğradıkları söylenen komutanlara yapılan gürültülü sevgi gösterisinde, general Boulanger hareketinin, hiç kuşkusuz bilinçsizce canlanışını görüyorum. Aslında sende henüz cumhuriyetçi kanı yok. Önünden sorguçlar geçerken heyecanlanıyorsun, yüreğin oynuyor. Bir kral geldi mi, ona hayran kalıyor, sevdalanıyorsun. Ordunu hiç düşündüğün yok aslında! General Billot meclisteki alkışlanırken duvarda kılıç gölgesinin belirdiğini görüyordum. Ey Fransa, eğer uyanmazsan, diktatörlüğe gideceksin, bunu bilesin.

Ve daha nereye gidiyorsun, biliyor musun, Fransa? Kiliseye dönüyorsun; geçmişteki yobazlığa ve din devleti yönetimine dönüyorsun. O yönetim ki, en ünlü evlatların savaşımla üstesinden gelmişler, kafalarını ve kanlarını vererek onu yok ettiklerine inanmışlardır. Bugün ortaya çıkan Yahudi düşmanlığının taktiği çok açıktır. Şimdiye dek Katoliklik halkı etkilemeye çabalıyordu. Hacıları çoğaltıyor, herkesin kiliseye gitmesini sağlamaya çalışıyordu. Ama tüm bu çabalar bir sonuç vermiyordu. Kesin bir gerçek vardı: kiliseler boş kalıyor, halk din tacirlerine inanmıyordu artık. İşte böyle bir anda halka Yahudi düşmanlığını aşılamak için elverişli koşullar ortaya çıktı. Şimdi halk bağnazlık zehiriyle zehirleniyor, sokaklara dökülüp: «Kahrolsun yahudiler! Yahudilere ölüm!» diye yaygara koparıyor. Dinsel bir savaş çıkarılırsa yobazlar için ne büyük bir zafer olacaktır bu! Kuşkusuz, halk yine inanmıyor. Ama imanın başlangıcı ortaçağın hoşgörmezliği, meydanlarda Yahudilerin yakılması gibi olaylar değil midir? En sonunda gerekli zehir bulunmuştur. Fransız halkı koyu bir bağnaz ve acımasız bir cellât haline getirildiği gün, yüce gönüllülüğü, insan haklarına duyduğu tutku, büyük güçlüklerle kazanılan insan sevgisi yüreğinden sökülüp atıldığı gün. Tanrı gereğini yapacaktır! Tasarlanan budur.

Papazların gericiliğini yadsımaya kalkıyoruz. Oysa bu gericilik her yerde kendini gösteriyor: politikada, sa-

natlarda, basında, sokakta! Bugün Yahudilere zulmediliyor, yarın protestanlara sıra gelecek; hatta bu kampanya da başlamak üzere. Cumhuriyet her türlü gericilerin istilasına uğramıştır; onlar Cumhuriyeti kaba ve zalim bir aşkla seviyorlar, onu boğmak için kucaklıyorlar. Özgürlük düşüncesinin iflas ettiği her yanda söyleniyor. Dreyfus olayı ortaya çıkınca, gittikçe artan bu özgürlük düşmanlığı olağanüstü bir fırsat ele geçirmiştir. Beyinsizlerde bile birtakım tutkular alevlenmiştir. Görmüyor musunuz? Bay Scheurer-Kestner özgürlüğe inanan, özgürlük isteyen bir kuşaktan olduğu için ona kudurganlıkla saldırıyorlar bugün. Omuz silkip alay ediyorlar özgürlükçü kuşakla: modası geçmiş adamlar, diyorlar. Kestner'in başarısızlığı, Cumhuriyetin kurucularının yıkımını tamamlayacaktır. O ölüler ki, çamura gömülmek istenmişlerdir. Onlar ki, kılıçlarını kırıp, kiliseden çıkmışlardır. İşte bunun içindir ki, dürüstlükten ayrılmayan büyük insan Scheurer-Kestner bugün haydut sayılmaktadır. Cumhuriyeti lekelemek ve yok etmek için Kestner'i yüz karasıyla boğmak gerekiyor!

Öte yandan Dreyfus olayı parlamentoda dönen dolapları gün ışığına çıkarıyor. Bu entrika parlamentoculuğu lekeliyor. Sonunda öldürecektir de. Seçim şanslarını tehlikeye atmamak için milletvekilleri en aşırı eylemlere kararlı görünüyorlar. Her şey açıkça anlaşılıyor. Bakanlar Kurulu'nun Dreyfus olayındaki olağandışı tutumu, sessizliği, çekingenliği, ülkeyi sahtekârların eline bırakmakla yaptığı kötülük meydanda. Oysa gerçeği ortaya çıkarmak kendisinin görevivdi. Milletvekilleri ise dürüstlükle asla bağdaşmayan bir ilgisizlik içindeler. Hiç bir şey bilmiyorlarmış gibi görünüyorlar. Tek korkuları yeniden seçilmelerinin tehlikeye düşmesi. Yahudi düşmanı sandıkları halkı karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Şunlar kolayca söylenebiliyor: «Eğer seçimler yapılsaydı hükümetin ve parlamentonun Dreyfus sorununu dört saatte çözümlediğini görürdünüz!» Ve işte,

parlamenterliğin aşağılık entrikası büyük bir halkı bu hale getiriyor!

Fransa, kısacası, senin kamuoyunu oluşturan etkenler şunlar: kılıca duyduğun gerek, seni yüzyıllarca geriye götüren papaz gericiliği, seni yönetenlerin, seni yiyenlerin ve sofrayı bırakmak istemeyenlerin doymak bilmeyen hırsları!

Sana yalvarıyorum, Fransa, yine Büyük Fransa ol, kendine gel, toparla kendini.

Yahudi düşmanlığının sonucu iki uğursuz serüvenden başka bir şey değil: Panama sorunu ve Dreyfus olayı. İğrenç basının Panama'yı gammazlıklarla, tiksinç dedikodularla, sahte ya da çalınmış belgeleri yayınlamakla nasıl korkunç bir ülser haline getirdiği ve bu ülserin yıllarca ülkeyi nasıl kemirip dermansız bıraktığı anımsanmalıdır. İğrenç basın kamuoyunu çılgına döndürmüştü. Yayılan zehirden ulus yolunu şaşırmış, sarhoş olmuştu. Çileden çıkıyor, hesap soruyor, parlamentonun topluca idamını istiyor. Ah! Arton dönüp bir konuşsaydı. Döndü ve konuştu; ve böylece iğrenç basının tüm yalanları yıkıldı. O kadar ki, kamuoyu ansızın dönüş yaparak bir tek suçludan bile kuşkulanmak istemedi, toptan beraat isteminde bulundu. Hiç kuşkusuz, tüm vicdanlar tertemiz değildi: Büyük girişimlerde milyonlar dönünce dünyanın tüm parlamentolarında olabilecek şeyler olur. Ama kamuoyu artık pislikten tiksinmişti. Birçok kişi fazlasıyla lekelenmişti. Onun için kamuoyu artık temiz havayı içine çekmek ve herkesin suçsuzluğuna inanmak gerektiğini duyuyordu.

Şimdiden söylüyorum; Yahudi düşmanlığının öbür toplumsal cinayeti olan Dreyfus olayı da böyle sonuçlanacak. İğrenç basın yeniden kamuoyunu yalanlarla ve çamurlarla doyuruyor. Namuslu kişilerin düzenbazı, düzenbazların ise namuslu sayılmalarını istiyor. Sonuçta çocukların bile inanmayacakları ahmakça birtakım öyküler sergiliyor. Yalanlara dört elle sarılıyor, sağduyuyu

ve dürüstlüğü hiçe sayıyor. Eninde sonunda kamuoyu çamuru kanıksayacak ve bir sabah, beklenmedik bir mide bulantısıyla mutlaka ayaklanacaktır. Ve Panama olayında olduğu gibi, göreceksiniz, Dreyfus olayında da, alabildiğine yiğitçe ayaklanıp tüm ağırlığını ortaya koyacak, gerçeği ve adaleti isteyecektir. Böylece Yahudi düşmanlığı, yargılanıp hüküm giyecektir. O düşmanlık ki, iki korkunç serüveni yüzünden, ülkenin saygınlığından ve sağlığından çok şey yitirmesine neden olmuştur.

Onun içindir ki, Fransa sana yalvarıyorum. Daha fazla vakit geçirmeden kendine gel, doğru yolu yeniden bul. Sana gerçeği söylemek olanaksız, çünkü işe adalet el koydu ve onun gerçeği ortaya çıkarmaya kararlı bulunduğuna inanmak gerek. Şimdi söz yalnızca yargıçlarındır. Ancak onlar gerçeği tam anlamıyla ortaya çıkarmazlarsa konuşmak bir ödev haline gelecektir. Ancak, ortada bir yanılgı, sonra da bunu gizlemek için yapılan bir yığın yanılgı bulunuyor. Bu durumdan kuşkulanmıyor musun? Olup bitenler her şeyi açıkça ortaya koydu. Soruşturmanın her aşaması bir itiraf oldu; Binbaşı Esterhazy anlaşılmaz kayırmalarla elde edildi, Albay Picquart suçlu sayıldı, ağır hakaretlere uğradı, bakanlar sözcük oyunları yaptılar, resmî gazeteler ahlâksızca yalanlar yazdılar, ilk soruşturma adeta el yordamıyla ve umut kırıcı bir yavaşlıkla yürütüldü. Bütün bunların çok kötü koktuğunu hissetmiyor musun? Paris'in tüm ipsiz takımının savunmasına gerek duyulduğuna göre gizlenecek pek çok şey olabileceğini anlamıyor musun? Oysa dürüst insanlar her şeyin aydınlanmasını istiyorlar.

Fransa, uyan, onurunu düşün. Nasıl olur da senin özgürlükçü burjuvazin, özgür halkın bu bunalımda hangi yola saptırıldığını göremez? Onların kötülükçülerle suç ortağı olduklarına inanmıyorum. Perde arkasında neler döndüğünü anlayamadıklarına göre, aldatılmışlardır. Bir yanda askerî diktatörlük, bir yanda kilise ge-

riciliği. İstediğin bu mudur Fransa? Sana pahalıya mal olan her şeyin; dinsel hoşgörünün, herkes için eşit adaletin, tüm yurttaşların kardeşçe dayanışmasının tehlikeye girmesini mi istiyorsun? Dreyfus'ün suçluluğu konusundaki kuşkular, onu işkenceye terketmene yetiyor. Böylece hak ve özgürlük alanındaki kazanımlarını bir anda tehlikeye atabiliyorsun. Olur şey değil! Tüm bunları söyleyen bir avuç insan olarak mı kalacağız? Tüm namuslu evlatların, tüm özgür kafalar, Cumhuriyeti kuran ve onu tehlikede görünce ürpermesi gereken tüm engin yürekler bizimle birlik olmak için ayaklanmayacaklar mı?

İşte onlara sesleniyorum, Fransa. Bir araya gelsinler, konuşsunlar, yazsınlar! Kamuoyunu, durmadan zehirlenen ve çıldırtılan o sade, gösterişsiz, iddiasız insanları aydınlatmak için bizimle birlikte çalışsınlar! Yurdun ruhu, gücü, zaferi ancak adalette ve gönül yüceliğindedir.

Duyduğum tek kaygı, durumun iyice ve hemen aydınlığa kavuşmamasındandır. Gizli bir soruşturmadan sonra, yargılamanın gizli yapılması hiç bir şeyi çözümlemez. Bu durumda sorun yeniden başlamış olur. Çünkü, susmak suç ortağı haline gelmek olacağına göre, konuşmak gerekecektir. Bu olayın yazılmasına engel olunabileceğine inanmak ne büyük çılgınlıktır! Bu olay yazılacaktır ve en ufak sorumluluğun bile hesabı verilecektir.

Ve bu senin şerefin için böyle olacaktır, Fransa. Yüreğimde korku yok. Biliyorum ki, sağduyuna ve sağlığına boşuna kastedilmiştir. Her şeye karşın geleceğin aydınlıktır. Her zaman sevinçle uyanıp gerçeği ve adaleti bulacaksın.

SAYIN CUMHURBAŞKANI FELİX FAURE'A AÇIK MEKTUP

Bu sayfalar 13 Ocak 1898 günlü «L'Aurore» *(Şafak)* gazetesinde yayınlanmıştır.

Daha önceki iki mektup gibi bu mektubun da ilkin broşür halinde yayınlandığı bilinmiyor. Broşür satışa sunulmak üzereyken, onu bir gazetede yayınlamayı düşündüm. Böylece mektubum daha geniş bir kitle tarafından okunacak, daha büyük yankı uyandıracaktı. O sıralarda L'Aurore gazetesi bağımsız bir tutumla ve hayranlığa değer bir yüreklilikle kesin yerini almıştı. Onun için bu gazeteye başvurdum. O günden beri bu gazete benim için bir sığınak, her şeyi söyleyebildiğim bir özgürlük ve gerçek kürsüsü oldu. Bundan dolayı gazetenin müdürü sayın Ernest Vaughan'a karşı gönül borcum pek büyüktür. «L'Aurore» un üç yüz binlik satışı üzerine ve bunu izleyen adli kovuşturmalardan sonra, broşür öylece kaldı. Zaten, karar verip yerine getirdiğim eylemin ertesi günü, davamı ve bunun doğuracağını umduğum sonuçları beklemek üzere susmak gerektiği kanısına vardım.

Sayın Başkan,

Bir gün bana gösterdiğiniz iyi kabulden dolayı gönül borcunu hak etmiş olduğunuz şeref konusunda duyduğum kaygıyı belirtmeme, şu ana dek pek mutlu olan yazgınızın en utanç verici ve en silinmez bir leke almak üzere olduğunu söylememe izin verir misiniz?

Siz, en alçakça iftiralardan tertemiz çıkıp gönülleri fethetmiş bir insansınız. Ancak şu çirkin Dreyfus olayı isminiz için -yönetiminiz için diyeceğim- ne büyük bir çamurdur! Bir savaş konseyi, çok kısa bir süre önce tepeden gelen emirle bir Esterhazy'yi temize çıkarmayı,

tüm gerçeğe ve tüm adalete ağır bir tokat indirmeyi göze aldı. Böylece her şey bitti Fransa'nın alnına leke sürüldü. Tarih, böylesine toplumsal bir cinayetin sizin başkanlığınız sırasında işlendiğini yazacaktır.

Onlar hiç bir şeyden çekinmediklerine göre ben de her şeyi göze alıyorum. Gerçeği söyleyeceğim. Çünkü davayı ele alan mahkeme gerçeği tam anlamıyla ve eksiksiz olarak ortaya çıkarmazsa onu söylemeye önceden söz verdim. Konuşmak ödevimdir, suç ortağı olmak istemiyorum. Yoksa gecelerim, uzakta, işlemediği bir suçtan dolayı işkencelerin en korkuncunu çeken suçsuz bir insanın görüntüsünden kurtulamaz.

Namuslu bir insan olarak tüm gücümle ayaklanıp bu gerçeği size haykıracağım, Sayın Başkan. Şerefinizi düşünerek gerçeği bilmediğinize inanıyorum. Bu durum karşısında, gerçek suçlulardan oluşan kötülükçü gürûhunu size değil de, kime haber verebilirim? Siz ki, ülkenin en yüce katında bulunuyorsunuz.

İlkönce Dreyfus'ün yargılanması ve hüküm giymesi konusundaki gerçeği ele alalım.

Uğursuz bir adam her şeyi yürütmüş, her şeyi yapmıştır. Bu adam, o zamanlar binbaşı olan yarbay Paty de Clam'dır. Dreyfus olayını yaratan odur. Dürüst bir soruşturma ile eylemleri ve sorumlulukları ortaya çıkarılmadıkça onu tanımak olanaksızdır. O, romansı entrikalarla dolu, sisli, karmaşık bir kafa olarak ortaya çıkıyor. Okuduğu tefrika romanlar dolayısıyla, çalınmış belgelerden, isimsiz mektuplardan, ıssız yerlerdeki randevulardan, dedikodu yayan esrarengiz kadınlardan hoşlanıyor. Dreyfus'e bordro'yu dikte etmeyi düşünen odur. Onu baştan başa aynalarla donanmış bir odada incelemeyi tasarlayan da odur. Binbaşı Forzinetti bu adamın, uyumakta olan sanığın yanına elinde fenerle girmek istediğini anlattı. Amacı sanığın yüzüne ansızın ışık tutup, uyku sersemliği içinde

onun suçunu yakalamakmış. Her şeyi söylemem gerekmez. Araştırılsın. Her şey meydana çıkacaktır. Yalnızca şunu belirteyim: Adli subay olarak Dreyfus olayını mahkemeye götürmekle görevli olan binbaşı Paty de Clam, işlenen korkunç adli hatanın, tarih ve sorumluluk sırası bakımından ilk suçlusudur.

Bordro, genel felçten ölen Haberalma Dairesi Müdürü Albay Sandherr'in bir süreden beri elindeydi. «Sızma» lar olmuştu bu arada. Bugün olduğu gibi o zaman da belgeler yok oluyordu. Bordroyu kaleme alan arandığı bir sırada, bu adamın ancak Genel Kurmay'dan bir subay ve bir topçu subayı olabileceği düşünüldü: Bordronun ne kadar üstünkörü incelendiğini gösteren ikili yanılgıydı bu. Çünkü yapılacak akıllıca bir inceleme sonucunda kolayca anlaşılır ki, söz konusu olan bir kıta subayı idi.

Kısımca bilinen bir öyküyü burada tekrarlamak istemiyorum. İlk kuşku Dreyfus üstüne düşer düşmez binbaşı Paty de Clam'ın sahneye çıktığını görüyoruz.

O andan itibaren Dreyfus'ü bulan binbaşı Clam olmuştur. Dava onun sorunu haline gelmiştir. Haini karıştırmak, onu eksiksiz itiraflara zorlamak için binbaşı tüm çabasını harcamıştır. Hiç kuşkusuz, işin içinde, pek becerikli görünmeyen Savaş Bakanı General Mercier, kendini kilise tutkusuna kaptırmış görünen Genel Kurmay Başkanı General Boisdeffre ve vicdanı birçok karanlık işi kabullenebilen Genel Kurmay Başkan Yardımcısı General Conse da var. Ama işin başında herkesten önce binbaşı Paty de Clam bulunuyor. Hepsini o yönetiyor, hepsini ipnotizma ile uyutuyor. Çünkü bu binbaşı aynı zamanda ispiritizma ile, gizli şeyler bilgisiyle uğraşıyor, ruhlarla konuşuyor. Zavallı Dreyfus'ü bu adamın ne gibi deneylerden geçirdiği, hangi tuzaklara düşürmek istediği, nasıl mantıksız sorgulamalar yaptığı, ne denli kıvrandırıcı çılgınlıklara giriştiği bilinemez.

İlkten olup bitenleri gerçek ayrıntılarına değin bilenler mutlaka kâbus geçirirler! Binbaşı Paty de Clam, Dreyfus'ü tutukluyor ve hücreye hapsediyor. Sonra koşup Bayan Dreyfus'ün gözünü korkutuyor. Eğer bir şey söyliyecek olursa, kocasının mahvolacağını bildiriyor. O sırada talihsiz Dreyfus, yırtınıp duruyor, suçsuz olduğunu haykırıyor. Sonra sorgu, tıpkı bir XV nci yüzyıl güncesinde olduğu gibi, esrarengiz biçimde, karmaşık ve zalimce birtakım yollara başvurularak yapılıyor. Tüm bunların dayanağı bir tek çocukça kanıttır. Budalaca hazırlanmış olan bir çizelge. O çizelge ki, yalnızca bayağı bir ihanet değil, aynı zamanda dolandırıcılığın da en küstahçasıydı. Çünkü, verildiği söylenen sırların hemen hepsi değersizdi. Bu konuda direnişim boşuna değildi. Bu tohumdan sonraları gerçek suç çıkacaktır ortaya. Fransa'nın başına belâ kesilen tüyler ürpertici adaletsizlik hastalığı kendini gösterecektir. Adlî hatanın nasıl işlendiği, bunun nasıl Binbaşı Paty de Clam'ın çevirdiği dolaplardan oluştuğu, General Mercier'in, General Boisdeffre ve General Conse'un nasıl aldanabildikleri, yavaş yavaş sorumluluklarını bırakıp yanılgıya nasıl kapıldıkları konusuna parmak basmak isterdim. O yanılgı ki, sonraları generaller bunu kutsal bir gerçek, asla tartışılmaz bir gerçek olarak kabul ettirmek gereğine inanmışlardır. Sözün kısası, başlangıçta ihmal ve akılsızlıktan başka bir şey göze çarpmıyordu. Olsa olsa tertipçilerin, ortamın dinsel tutkularına ve meslek ilişkilerinden kaynaklanan önyargılara boyun eğdikleri seziliyordu. Budalalıklara aldırış etmiyorlardı.

En sonra Dreyfus savaş konseyinin önüne çıkarıldı. Duruşmanın kesinlikle gizli yapılması istendi. Sınırı düşmana açıp Alman İmparatorunu Notre Dame'a getirmeyi amaç edinen bir hain için bundan daha sıkı sessizlik ve gizlilik önlemleri alınamazdı. Ulus şaşkına dönmüştü. Korkunç birtakım olaylar kulaktan kulağa

fısıldanıyor, tarihi tiksindiren satılmışlıklar dilden dile dolaşıyor; ve doğal olarak ulus baş eğiyor. Yeterince ağır ceza yok. Ulus suçlunun rütbesinin kamu önünde geri alınmasını alkışlayacaktır, onun pişmanlık acısı çekerek yüz karasıyla yaşamasını isteyecektir. Peki ama o söylenemeyen şeyler, gizli duruşmalarda özenle üstü örtülen, Avrupa'yı ateşe verebilecek o tehlikeli nesneler gerçek miydi? Hayır! İşin içinde binbaşı Paty de Clam'ın romansı ve çılgınca kuruntularından başka bir şey yoktu. Tüm bu yapılanlar, yalnızca roman tefrikalarının en gülüncünü gizlemek için yapılmıştır. Bundan iyice emin olmak için, savaş konseyi önünde okunan iddianameyi incelemek yeter.

Bu iddianame hiç bir hukuksal değer taşımamaktadır. Bir insanın böylesine bir suçlama yazısı üzerine hüküm giymesi adaletsizliğin mucizesidir. Hiç bir namuslu insanın bu suçlamayı yüreği isyan etmeden okuyabileceğine inanmıyorum. Şeytan adasında çekilen ölçüsüz kefareti düşünüp de çileden çıkmamak elden gelmez. Dreyfus'ün birçok dil bilmesi suçtur. Evinde hiçbir tehlikeli belgenin bulunmamış olması suçtur. Ara sıra doğduğu ülkeye gitmesi suçtur. Çalışkan olması öğrenme kaygısı içinde bulunması da suçtur. Coşkulanması suçtur. Coşkulanmaması da suçtur. Ya iddianamenin kaleme alınışındaki bönlükler, boşlukta kalan biçimsel iddialar! Bize suçlamanın on dört esas maddeden oluştuğu söylenmişti. Oysa sonuçta bir tek maddeden çizelge maddesinden başka bir şey bulamıyoruz. Ve hatta öğreniyoruz ki, bilirkişiler de anlaşamıyorlarmış. Aralarından biri Bay Cobert, istenilen yönde karara varmadığı için askerce azarlanmış. Dreyfus'e karşı tanıklık etmeğe gelen yirmi üç subaydan da söz ediliyordu. Onların sorguları konusunda henüz bir bilgimiz yok. Ama eminiz ki, hepsi de aleyhte tanıklık etmemişlerdir. Bu bir aile davasıdır. Ve şunu unutmamak gerekir: davayı Genel Kurmay istemiştir ve sanığa hü-

küm giydirmiştir. Şimdi de ona ikinci kez hüküm giydirmiştir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, elde bulunan tek kanıt bordroydu. Onun üzerinde de bilirkişiler anlaşamamışlardı. Konsey dairesinde yargıçların ister istemez beraate gidecekleri anlatılıyor. Bundan dolayı umutsuz bir inatla, hüküm giydirmeyi haklı göstermek için, bugün gizli, ezici bir belgenin varlığı ortaya atılıyor. Bu belge tüm yapılanları haklı çıkarıyormuş, ama gösterilemezmiş! Bu «görülemez» ve «bilinemez» belgenin önünde bizim boyun eğmemiz gerekiyor demek! Bu belgeyi reddediyorum, tüm gücümle reddediyorum! Gülünç bir belge. Evet, belki de minnacık kadınların söz konusu olduğu ve bir yerinde herhangi bir D... den söz edilen bir belge! Ulusal savunmaya ilişkin bir belge asla söz konusu olamaz! Yalandır bu! Ve üstelerinden gelinemiyecek biçimde yalan söylemeleri büsbütün iğrenç ve edepsizce bir tutumdur. Fransa'yı ayaklandırıyorlar, onun haklı coşkusunun arkasına saklanıyorlar. Yürekleri bulandırarak, kafaları karıştırarak ağızları kapatıyorlar. Bundan daha büyük bir kamu suçu olamaz.

Kısacası, Sayın Başkan, bir adlî hatanın nasıl işlendiğini gösteren gerçekler bunlardır. Böylece manevî kanıtlar, Dreyfus'ün durumu, dayanak yokluğu, Dreyfus'ün sürekli olarak suçsuzluğunu haykırması bir gerçeği ortaya koymaktadır: Dreyfus, Binbaşı Paty de Clam'ın olağanüstü imgeleme yetisinin içinde bulunduğu kilise ortamının «pis Yahudi» avının kurbanı olmuştur. Çağımızın yüz karasıdır bu olay.

Şimdi Esterhazy olayına geliyoruz. Aradan üç yıl geçti. Birçok vicdanlar derin rahatsızlıklar duydular, kaygılandılar, araştırdılar, sonunda Dreyfus'ün suçsuz olduğu kanısına vardılar.

Bay Scheurer - Kestner'in başlangıçtaki kuşkularının, sonra kesin kanıya varışının tarihçesini yapmaya-

cağım. Şu var ki, Kestner kendi yönünden araştırma yaparken, Genelkurmayda da önemli olaylar geçiyordu. Albay Sandherr ölmüştü, onun yerine Haber Alma Dairesi'nin başına yarbay Picquart getirilmişti. Picquart bu sıfatla görev başında bulunduğu sırada, bir gün eline bir mektup-telgraf geçer. Bu mektup yabancı bir gücün ajanı tarafından binbaşı Esterhazy'ye gönderilmiştir. Bu durum karşısında Picquart kesinlikle soruşturma açmak zorunda kalır. Şu da var ki, yarbay Picquart, üstlerinin isteği dışında hiçbir zaman herhangi bir eylemde bulunmamıştır. Bu nedenle kuşkularını üstlerine, yani General Consea'a, sonra General Boisdeffre'e, sonra da General Mercier'in yerine savaş Bakanlığına getirilen General Billot'ya iletir. Pek çok sözü edilen ünlü Picquart dosyası, Billot dosyasından başkası değildir. Bu, bir astın Bakanına hazırladığı dosyadır. Bu dosyanın bugün de Savaş Bakanlığı'nda bulunması gerekir. Araştırmalar 1896 yılının mayısından eylül ayına dek sürdü. Şunu da belirtmek gerekir ki, General Consea, Esterhazy'nin suçlu olduğu kanısına varmıştır. General Boisdeffre ile General Billot da, bordrodaki yazının Esherhayz'nin olduğunu yatsıyamazlardı. Yarbay Picquart'ın soruşturması sonucunda böylesine kesin bir gerçek meydana çıkarılmıştır. Ne var ki, büyük bir heyecan yaratmıştı bu gerçekler. Çünkü Esterhazy hüküm giyerse arkadan Dreyfus davasını gözden geçirmek kaçınılmaz bir zorunluk halini alacaktı. Oysa Genelkurmay her ne pahasına olursa olsun, bunu istemiyordu.

Bu davada karar vermek için en elverişli an anlamsız sıkıntılar içinde kaçırılmış olsa gerek. Şunu belirtmeli ki, general Billot hiç bir biçimde lekelenmemiş bir insandı. Yeni gelmişti, gerçeği ortaya çıkarabilirdi. Hiç kuşkusuz, kamuoyundan korktuğu için, tüm Genelkurmayı terketmek zorunda kalmaktan çekindiği için bunu göze alamadı. İkinci derecedekiler bir yana, Gene-

ral Boisdeffre'yi, general Conse'u bırakmaktan çekindi. Sonra, vicdanı ile ordunun çıkarı saydığı şey arasında bir dakikalık bir çatışma oldu. İşte o an geçince iş de işten geçmişti. O artık kendini kapıp koyvermişti, şerefini tehlikeye atmış bulunuyordu. Böylece Billot başkalarının suçunu üstüne almış, başkaları kadar, hatta başkalarından fazla suçlu duruma düşmüş oluyordu. Çünkü adaleti gerçekleştirmek elinde olduğu halde bunu yapmamıştı. Durum meydanda! General Billot, general Boisdeffre ve general Gonse, Dreyfus'ün suçsuz olduğunu bir yıldan beri biliyorlar. Öyle olduğu hâlde, bu tüyler ürpertici gerçeği kendilerine saklıyorlar! Ve bu adamlar gene de geceleri rahat uyuyabiliyorlar! Ve çok sevdikleri, karıları ve çocukları var!

Yarbay Picquart dürüst bir insan olarak görevini yerine getirmişti. Üstleri karşısında adalet adına direniyordu. Hatta onlara yalvarıyordu. İşi sürüncemede bırakmanın yanlış bir tutum olduğunu, gerçek öğrenildiği zaman korkunç bir fırtınanın kopacağını söylüyordu. Sonraları Bay Scheurer-Kestner de general Billot'ya aynı şeyleri söylüyor ve sorunu ele alması, toplumsal bir yıkıma dönüşecek ölçüde ağırlaşmasına göz yummaması için ona yurtseverce yalvarıyordu. Hayır! Suç işlenmişti bir kez, Genelkurmay suçunu itiraf edemiyordu. Böylece Yarbay Picquart başka bir göreve atanarak alabildiğince uzağa, Tunus'a gönderildi. Ona Morés Markisinin öldüğü yerlerde görev verilerek günün birinde, kılıçtan geçtikten sonra yiğitliği övülmek istendi. Gözden düşmedi. General Gonse onunla dostça mektuplaşıyordu. Ancak, ortada açığa vurulması hiç de iyi olmayacak sırlar vardı.

Paris'te gerçek, karşı durulamaz bir güçle yürüyordu ve beklenen fırtına bilindiği biçimiyle koptu. Bay Mathieu Dreyfus, Binbaşı Esterhazy'yi bordronun gerçek yazarı olarak ele verdi. O sırada Bay Scheurer-Kestner davanın yeniden gözden geçirilmesi konusun-

da Adalet Bakanına dilekçe vermek üzereydi. İşte o günlerde Binbaşı Esterhazy ortaya çıkıyor. İlkönce çılgın gibidir. İntihara ya da kaçmaya hazırdır. Sonra, birdenbire kafa tutmağa başlar, zorlu davranışıyla Paris'i şaşkına çevirir. Demek ki, yardımına koşanlar olmuştur. Ona çevrilen dolapları ve düşmanlarını bildiren imzasız bir mektup gönderilmiştir. Hatta esrarengiz bir kadın gece zahmete katlanıp ona, Genelkurmaydan çalınmış bir belgeyi götürür. Onu kurtarması gereken belgedir bu. Burada yine Yarbay Paty de Clam'ın parmağını gördüğümü belirtmekten kendimi alamıyorum. Onun doğurgan yaratma gücünün ürettiği çareler hemen belli oluyor. Dreyfus'ün suçluluğu yarbay Clam'ın yapıtıydı. Şimdi bu yapıt tehlikeli durum almıştı. Bu durum karşısında Yarbay Clam nasıl eli kolu bağlı dururdu? Elbette yapıtını savunmak isteyecekti. Davanın yeniden gözden geçirilmesi ne demekti? Şeytan adasında, tüyler ürpertici bir biçimde son bulan o zirve, o trajik tefrika romanın yıkılışı olurdu bu! Yarbay Clam buna asla izin veremezdi.

Bundan sonra Yarbay Picquart ile Yarbay Paty de Clam arasında çatışma başlayacaktır. Birisi açıkça, öteki maskeli olarak düelloya çıkacaktır. Çok geçmeden her ikisini de sivil mahkemenin karşısında bulacağız. Aslında, hep Genelkurmayın kendini savunmasından, işlediği suçu, tiksinçliği saatten, saate artan bir suçu itiraf etmek istemesinden başka bir şey değildi bütün bu olup bitenler.

Herkes Binbaşı Esterhazy'yi koruyanların kimler olduğunu şaşkınlıkla soruyordu. En başta perde arkasından her türlü dolabı çeviren, her şeyi yöneten Yarbay Paty de Clam koruyordu onu. Sonra, General Boisdeffre, General Gonse ve bizzat General Billot. Bu generaller binbaşıyı temize çıkartmak zorundaydılar, çünkü Dreyfus'ün suçsuzluğunun kabul edilmesine olanak veremezlerdi. Böyle bir şey yaparlarsa, Savaş Bakan-

lığı halkın nefreti altında ezilirdi. Böylece bu olağanüstü durum, görevini tek başına yapan dürüst insan yarbay Picquart'ın maskaraya çevrilmesiyle, cezalandırılmasıyla sonuçlanacaktır. Kurban edilen o olacaktır. Ey adalet, ne büyük bir umutsuzlukla daralıyor insanın yüreği! Onun sahtekâr olduğunu, Esterhazy'yi mahvetmek için telgraf kartını onun uydurduğunu söyleyecek kadar ileri gittiler. Peki ama neden? Hangi amaçla? Bir neden gösteriniz. O da mı Yahudiler tarafından satın alınmıştı? İşte böylesine alçakça bir görünüm karşısındayız. Ağır suç işlemiş lekeli kişilerin suçsuz oldukları açıklanırken, bir yandan yaşamı boyunca lekesiz kalmış, şerefli bir insan cezalandırılıyor! Bir toplum bu duruma geldi mi, kokuşmaya yüz tutmuş demektir.

İşte, Esterhazy olayı budur, sayın Başkan: Temize çıkarılması gereken bir suçlu söz konusudur. Hemen hemen iki aydan beri, yapılan işi saati saatine izleyebiliyoruz. Günün birinde uzun uzadıya coşku dolu sayfalara geçecek olan bu öykünün bir özetini yapıyorum burada. Sonuçta General Pellieux'nün, sonra da Binbaşı Ravary'nin vicdansızca soruşturmalar yaptıklarını gördük. Bu soruşturmalardan alçaklar biçim değiştirmiş, namuslu kişilerse lekelenmiş olarak çıktılar. Sonra da Savaş Konseyi toplantıya çağrıldı.

Bir savaş konseyinin yaptığını öbür savaş konseyinin bozabileceği nasıl umulabilmişti?

Yargıçların her zaman yapabilecekleri seçmenin sözünü bile etmiyorum. Askerlerin kanına işlemiş olan yüksek disiplin düşüncesi onların adalet gücünü zayıflatmağa yetmez mi? Disiplin demek itaat demektir. Savaş Bakanı, büyük şef bir olay konusunda verilmiş mahkeme kararının önemini ve gücünü kamu önünde belirtirken, bir savaş konseyinin onu kesinlikle yalanlamasını mı bekliyorsunuz? Hiyerarşi bakımından olanaksızdır bu. General Billot, yaptığı açıklama ile yar-

gıçlara telkinde bulunmuştur. Onlar da ateşe atılırcasına, düşünmeden karar vermişlerdir. Dayandıkları kanının şu olduğu anlaşılıyor: «Dreyfus'e ihanet suçundan bir savaş konseyi hüküm giydirmiştir, öyleyse Dreyfus suçludur. Şimdi biz bir savaş konseyi olarak onu suçsuz ilân edemeyiz. Çünkü biliyoruz ki, Esterhazy'nin suçlu olduğunu kabul etmek, Dreyfus'ün suçsuzluğunu açıklamak olacaktır.» Savaş Konseyi bu saplantıdan asla kurtulamazdı.

Bu kişiler savaş konseylerimizin sonsuza dek kamburu olarak kalacak ve bundan böyle bu konseylerin kararlarını her zaman kuşku altında bırakacak olan bütünüyle haksız bir karar vermişlerdir. İlk savaş konseyi akılsızca davranmıştır. İkincisi «kaçınılmaz» bir kararla ağır suç işlemiştir. Yineliyorum: İkincisinin özrü, yüksek komutanın, daha önceki mahkeme kararının dokunulmaz olduğunu açıklamasından başka bir şey değildir. Öyle ki, astlar bunun tersini öne süremezlerdi. Ordunun şerefinden söz ediliyor, onu sevmemiz, saymamız isteniyor. Bir tehlike karşısında harekete geçerek, Fransız Yurdunu savunacak olan orduyu, tüm ulustan oluşan orduyu, elbette seviyoruz, elbette ona saygı duyuyoruz. Ama söz konusu olan o değildir. Biz onun şerefini ve saygınlığını düşündüğümüz için adalet istiyoruz. Burada söz konusu olan kılıçtır, belki de yarın başımıza efendi kesilecek olan kılıç! Bu kılıcın kabzasını bağnazca öpmek mi? Asla!

Bir yandan şunu da kanıtladım: Dreyfus olayı karargâh şubelerinin işidir. Genelkurmaydan bir subay, yine Genelkurmaydaki arkadaşları tarafından ihbar ediliyor ve Genelkurmay üleri gelenlerinin baskısı ile hüküm yiyor. Genelkurmay suçlu duruma düşmeksizin Dreyfus'ün suçsuz çıkması olanaksızdır. Bundan dolayıdır ki, karargâh şubeleri akla gelebilecek her türlü çareye başvurarak, basında kampanya açarak, bildirilerle, nüfuzla Esterhazy'yi korumuşlardır. Sırf Drey-

fus'ü ikinci kez mahvetmek için bunu yapmışlardır. Cumhuriyet hükümeti, General Billot'nun bile düzenbaz takımı diye adlandırdığı bu kimselere yol vermeliydi. Her şeyi baştanbaşa düzeltmeyi ve yenilemeyi göze alacak olan, gerçekten güçlü ve akıllı, yurtsever Bakanlık nerede? Nice kişiler tanıyorum ki, ulusal savunmanın hangi ellerde olduğunu bildikleri için kaygıyla titremektedirler! Yurdun alın yazısının karara bağlandığı o kutsal sığınak, ne aşağılık entrikaların, ne dedikoduların ve savurganlıkların yuvası haline gelmiştir!

Kamuoyunu şaşırtmak, onu çileden çıkarmak ağır bir suçtur. Sıradan ve gösterişsiz insanları zehirlemek, gericilik ve hoşgörmezlik tutkularını tiksinç Yahudi düşmanlığına sığınarak körükleyip azdırmak suçların en ağırıdır. Eğer bu hastalık iyileştirilmezse insan haklarının özgürlükçü büyük Fransa'sı yıkılacaktır. Yurtseverliği, kin ve düşmanlık için sömürmek bir cinayettir. Ve en sonra, tüm insanlık bilimi geleceğin gerçek ve adalet yapıtını oluşturmaya uğraşırken kılıcı çağdaş tanrı haline getirmek büyük bir cinayettir.

Derin bir tutkuyla arzuladığımız gerçeğin ve adaletin hiçe sayıldığını görmek ne büyük bir yıkımdır! Bay Scheurer-Kestner'in yüreğinde bir çöküntü olabileceğinden kuşkulanıyorum. Öyle sanıyorum ki, sonunda Bay Kestner, senatodaki gensoru sırasında bir devrimci gibi davranıp içini dökmediği, her şeyi yıkmadığı için pişman olacaktır. O büyük ve dürüst insan, doğruluk içinde geçen yaşamının insanı olarak kalmıştır. Gerçeğin kendi kendine yeterli olduğuna, özellikle her şeyin gün gibi açık göründüğü bir sırada başka türlü düşünülemiyeceğine inanmıştır. Yakında güneş parlıyacağına göre, ne diye her şeyi altüst etsindi? İşte bu güven dolu serinkanlılığı yüzündendir ki, Kestner korkunç biçimde cezalanmıştır. Aynı şeyi yarbay Picquart için de söyleyebiliriz. O ki, ağırbaşlılığı ve yüksek onuru uğruna General Gonse'un mektuplarını yayınlamak

istemiştir. Üstlerinin kendisine çamur attığı, onu en beklenmedik ve onur kırıcı biçimde mahkemeye verdikleri bir sırada gösterdiği titizlik, disipline saygılı kalışı ona büsbütün değer kazandırmaktadır. Ortada işleri Tanrı'ya bırakan iki kurban, iki yiğit kişi, iki temiz yürekli insan var. Oysa o sırada şeytan durmamıştır. Ve dahası Yarbay Picquart'ın şu iğrenç durumla karşılaştığı görülmüştür: Bir Fransız mahkemesi, savcının bir tanığı kamu önünde suçlamasına olanak verdikten sonra, bu tanık açıklama yapmak ve kendini savunmak üzere mahkemeye alınınca, duruşma gizli yapılmıştır. Bunun da ağır bir suç olduğunu söylüyorum. Bu suç kamu vicdanını ayaklandıracak özelliktedir. Şurasını kesinlikle belirtmeliyim ki, askeri mahkemelerin adalet konusunda acaip düşünceleri vardır.

Yalın gerçek budur, sayın Başkan, ve bu tüyler ürpertici gerçek Başkanlığınız için bir leke olarak kalacaktır. Bu davada hiç bir yetkinizin bulunmadığı, sizin çevrenizin ve anayasanın tutsağı olduğunuz kanısında değilim. Hiç değilse bir insanlık ödeviniz vardır: Bunu düşünecek ve yerine getireceksiniz. Bu davanın zaferle sonuçlanacağından asla kuşkum yok. Şimdi daha büyük bir kesinlikle yineliyorum: Gerçek yürüyor ve hiç birşey onu durduramıyacaktır. Herkesin aldığı durum bugün açıkça belli olduğuna göre, dava ancak bugün başlamıştır: Bir yandan gerçeğin gün ışığına çıkmasını istemiyen suçlular. Öte yanda, her şeyin aydınlanması için yaşamlarını vermeye hazır olan adaletseverler. Daha önce söyledim, yine söylüyorum: Gerçeği yer altına kapatırsanız birikim oluşur ve gerçek bir yerde öylesine bir patlama gücü kazanır ki, patladığı gün kendisiyle birlikte her şeyi havaya uçurur. Bu tutumla. ilerisi için yıkımların en gürültülüsünün hazırlanıp hazırlanmadığını herkes görecektir.

Mektubum fazla uzadı, sayın Başkan; bir sonuca varmanın zamanıdır.

Yarbay Paty de Clam'ı adli hatanın iblisçe düzenleyicisi olarak suçluyorum. Sonra da uğursuz yapıtını, üç yıldan beri en şaşırtıcı ve baştan başa suç olan dalaverelere başvurarak savunmakla suçluyorum onu.

General Mercier'yi, hiç değilse düşüncesizliği yüzünden, çağımızın en büyük haksızlığında suç ortağı olmakla suçluyorum.

General Billot'yu, Dreyfus'ün suçsuzluğu konusunda elinin altında bulundurduğu kesin kanıtları saklamakla, saygınlığı tehlikeye düşen Genelkurmay'ı siyasal amaçla kurtarmak için, insanlığa ve adalete karşı ağır suç işlemekle suçluyorum.

General Boisdeffre'i ve General Gonse'u aynı suçun ortakları olarak suçluyorum. Birisi, hiç kuşkusuz papaz egemenliği tutkusu yüzünden, öteki ise belki, karargâh şubelerini dokunulmaz sayacak kadar mesleğe bağlı olduğu için, suça ortak olmuşlardır.

General Pellieux ile Binbaşı Ravary'yi, vicdansızca soruşturma yapmakla suçluyorum. Bununla, soruşturmanın en aşırı yanlılıkla yapıldığını belirtmek istiyorum.

Üç yazı uzmanı, B. Belhomme, B. Varinard ve B. Couard'ı uydurma ve hileli raporlar düzenlemekle suçluyorum. Yapılacak tıbbi muayene sonunda bu kişilerin görme ve düşünme yetersizliğinden hasta oldukları saptanmazsa suçlamadan kurtulamazlar.

Savaş dairelerini, basında özellikle «L'Eclair» *(Şimşek)* ve «L'Echo de Paris» *(Paris'in Yankısı)* gazetelerinde, kamuoyunu şaşırtmak ve işledikleri suçu örtbas etmek için tiksinç bir kampanya yürütmekle suçluyorum.

En sonra, Birinci Savaş Konseyini, bir sanığa gizli kalan bir belgeye dayanarak hüküm giydirdiği için hukuku çiğnemekle suçluyorum. İkinci Savaş Konseyini de üstten gelen emre uyarak, bir suçluyu, suçunu bile bile temize çıkarıp ağır adli suç işlemekle, böylece Bi-

rinci konseyin yasaya aykırı davranışını örtbas etmekle suçluyorum.

Bu suçlamalarda bulunurken, 29 Temmuz 1881 günlü basın yasasının 30 ve 31 nci maddelerine karşı geldiğini, bu yasanın lekeleme suçlarına ceza belirlediğini bilmiyor değilim. İsteyerek kendimi tehlikeye atıyorum.

Suçladığım kişilere gelince; hiç birini tanımıyorum. Onları hiç görmedim. Kendilerine karşı ne hıncım var, ne kinim. Onlar benim için topluma kötülük eden kişilerden, kafalardan başka bir şey değildir. Benim burada yaptığım şey gerçeğin ve adaletin ortaya çıkmasını hızlandırmak için devrimci bir araca başvurmaktan ibarettir.

Bir tek tutkum var: bunca acılar çeken ve mutluluğa hakkı olan insanlık adına duyduğum aydınlık tutkusu. Coşkulu protestom, yüreğimden kopan çığlıktan başka bir şey değildir. Beni ağır ceza mahkemesi önüne çıkarmayı göze alsınlar ve herkesin önünde soruşturma açılsın!

Bekliyorum.

Sayın Başkan, derin saygılarımın kabulünü dilerim.

JÜRİYE BİLDİRİ

Bu sayfalar 22 Şubat 1898 günü L'Aurore *(Şafak)* gazetesinde yayınlanmıştır.

Bu satırları bir önceki gün, yani 21 Şubat'ta, bana hüküm giydirmesi gereken jüri önünde okudum. 13 Ocak'ta, Cumhurbaşkanına açık mektubum çıktığı gün, Millet Meclisi 122'ye karşı 312 oyla hakkımda kovuşturma açılmasını kararlaştırdı. Ayın 18'inde Savaş

Bakanı General Billot şikâyet dilekçesini Adalet Bakanına verdi. 20 Ocak'ta mahkemenin çağrısını aldım. Cumhurbaşkanına yazdığım mektupta yalnızca onbeş satır üzerinde duruyordu. Duruşmalar 7 Şubat'ta başladı ve 23 Şubat'a kadar on beş oturum yapıldı. 23 Şubat günü bir yıl hapis ve 3000 frank para cezasına mahkûm oldum. Şunu da anımsatmalıyım: 21 Ocak günü üç yazı uzmanı da (Bay Belhomme, Bay Varinard ve Bay Courad) ayrıca kendilerini lekelediğim savıyla beni mahkemeye verdiler.

Sayın jüri üyeleri

Millet Meclisinin 22 Ocak'taki oturumunda, Bakanlar Kurulu başkanı Bay Méline, kendisini destekleyen çoğunluğun çılgınca alkışları arasında, orduyu savunmak görevini verdiği on yurttaşa güvendiğini açıkladı. Bay Méline sizden söz ediyordu, baylar. General Billot, verilmiş bir mahkeme kararına tartışmasız saygı gösterilmesi konusunda, meclis kürsüsünden astlarına askeri yönerge vererek, Binbaşı Esterhazy'yi temize çıkarmakla yükümlü Savaş Kanseyi'ne kararını nasıl önceden yazdırdıysa, Bay Méline de, beni orduya hakaret etmekle suçlayarak, orduya saygı adına bana hüküm giydirmenizi emretmek istemiştir. Namuslu kişilerin vicdanlarına seslenerek, devlet büyüklerinin ülkemizin adaletine yaptıkları bu baskıyı haber veriyorum. Özgür bir ulusu küçük düşüren iğrenç siyasal huylardır bunlar.

İtaat edip etmeyeceğinizi göreceğiz, baylar. Şu var ki, benim Bay Méline'in isteği üzerine önünüzde bulunduğum doğru değildir. O ancak, büyük bir bunalım içinde, durmadan yol alan gerçeğin atacağı yeni adımdan korktuğu için, bana karşı kovuşturma açılması zorunluluğuna boyun eğmiştir. Bunu herkes biliyor. Şu anda önünüzde bulunuyorsam, kendim böyle

istediğim içindir. O karanlık, o korkunç olayın kurulunuza getirilmesine kendim karar verdim. Fransa'nın her şeyi bilmesi ve kararını söylemesi için, Fransız adaletinin en yüksek, en dolaysız gücü olarak sizi isteyerek seçtim. Eylemimin başka bir amacı yoktur. Kişiliğim hiç bir önem taşımıyor. Kendimi asla esirgemiyorum. Yalnızca ordunun onurunu değil, aynı zamanda tüm ulusun tehlikede olan onurunu da elinize bıraktığım için mutluyum.

Vicdanlarınız henüz büsbütün aydınlanmamışsa beni bağışlıyacağınızı umarım. Bu benim kusurum olamaz. Size tüm kanıtları getirmeyi istemekle, yalnızca sizi yetkili saymakla hayale kapıldığım anlaşılıyor. Size sağ elle verilmiş gibi görünenler sol elle geri alınmaya başladı. Yargı yetkiniz kabul edilmiş gibi gösteriliyordu. ama Savaş Konseyi üyelerinin öcünü almakta size güvenilmekle birlikte, başka birtakım subaylar mahkemenizin de üstünde, dokunulmaz kalıyorlardı. İkiyüzlülüğün saçmalığıdır bu. Bundan açıkça anlaşılıyor ki, sağ duyunuzdan korkulmuştur. Bizim her şeyi söylememize, sizin de her şeyi yargılamanıza olanak vermenin «tehlikesi» asla göze alınamamıştır. Skandalı sınırlamak istediklerini ileri sürüyorlar. Bu skandal konusunda; davayı bilmenizi, sizin kişiliklerinizde halkın yargıç olmasını amacına yönelik eylemim konusunda siz ne düşünüyorsunuz? Bir de davanın değişik biçimde, yeniden ele alınmasını kabul edemeyeceklerini öne sürüyorlar. Böylece içlerindeki amansız korkuyu sizin yüce denetiminizden duydukları korkuyu itiraf ediyorlar. Yasayı tümüyle siz temsil ediyorsunuz. Oyla seçilmiş kişilerden meydana gelen yargı kurulunu ilişkin yasa benim istediğim, iyi yurttaş olarak derinden saygı duyduğum yasadır. Her şeyden önce sizi maskaraya çevirmek amacını güden karanlık yargılama yönteminin karşısındayım.

Sizi düşündüğüm biçimde, eksiksiz aydınlatmak

güç ve olanağını bulamadan işlerinizden alakoymakta özürlüyüm, baylar. En büyük isteğim açıklık, tam bir açıklıktır. Bu duruşmalar size göstermiştir ki, koyu karanlığın olağanüstü inatçı iradesine karşı adım adım savaşmamız gerekmektedir. Gerçeğin her parçasını kurtarmak için çarpışmak zorunlu oldu. Her şey üzerinde tartışıldı. Tüm kapılar bize kapandı, her şey reddedildi. Bildiklerimizi kanıtlamamıza engel olmak amaç ve umuduyla tanıklarımıza gözdağı verildi, baskı yapıldı. Ve biz sırf sizin için, vicdan azabı çekmeksizin karar verebilesiniz diye size kanıt sağlamak için vuruşmaktan geri durmadık. Çabalarımızı hesaba katacağınızdan emin bulunuyorum. Zaten davaya epeyce açıklık da sağlanabilmiştir. Tanıkları dinlediniz. Avukatımı da dinleyeceksiniz. O size gerçek öyküyü, herkesi çıldırtan ve hiç kimsenin bilmediği öyküyü anlatacak. Artık içim rahat. Gerçeği biliyorsunuz şimdi: Gerçek etkisiz kalmayacaktır.

Bay Méline, size ordunun şerefini emanet etmekle, vereceğiniz kararı dikte ettiğini sandı. Ben de ordunun şerefi adınadır ki, adaletinize sesleniyorum. Bay Méline'i kesinlikle yalanlıyorum; orduya hakaret etmedim. Aksine, silâhlı ulusa, tehlike başgösterir göstermez ayaklanacak ve Fransız yurdunu savunacak olan sevgili Fransız askerlerine sevgimi, saygımı söyledim. Kumandanlara, askerlerimizi gereğinde zafere götürecek olan generallere sataştığım da uydurmadır. Savaş Bakanlığı şubelerinden birkaç kişi tutum ve davranışlarıyla ordunun saygınlığını zedelediyse, bunu söylemek tüm orduya sataşmak mıdır? Orduyu her türlü lekelemelerden kurtarmak, yenik düşmemize yol açan yanlışlıkların yeniden başgösterip bizi yeni bozgunlara sürüklememesi için tehlike çığlığı atmak, iyi yurttaş olarak görevimizi yerine getirmek değil de nedir? Bununla birlikte, kendimi savunmuyorum, zorunlu olan eylemimin yargılamasını tarihe bırakıyorum. Ancak, şunu

kesin olarak söylüyorum: Yazdığı iğrenç mektuplardan sonra, Binbaşı Esterhazy'yi jandarmaların kucaklamasına olanak verilmesi orduyu elbette lekeler. Yine kesinlikle belirtiyorum: Birtakım haydutlar her gün bu yiğit ordunun onuruna saldırmaktadırlar. Onlar, orduyu savunmak bahanesiyle suçlulara alçakça ortaklık ederek onu kirletmekte, Fransa'nın yeni elde ettiği iyi ve yüce nitelikleri süpürüp götürmektedirler. Şunu bir kez daha açıklıyorum: Bir yandan «yaşasın ordu!» diye bağırıp öte yandan «yahudilere ölüm» narası atanlar bu büyük ulusal orduyu asıl küçük düşürenlerdir. Onlar, «yaşasın Esterhazy!» diye bağırmışlardır. Hey yüce Tanrım! Saint Louis'lerin, Bayard'ların, Condé'lerin ve Hoche'ların halkı, yüz büyük zafere sahip olan halk, Cumhuriyet ve İmparatorluk döneminin büyük savaşlarının halkı, gücüyle, iyiliğiyle ve yüce gönüllülüğüyle tüm dünyanın gözünü kamaştıran bu halk, «yaşasın Esterhazy!» diye bağırıyor! Ancak gerçek ve adalet için göstereceğimiz çaba ile temizlenebilecek bir yüz karasıdır bu!

Düzenlenen efsaneyi biliyorsunuz: Dreyfus, yanılmayan yedi subay tarafından adalete ve yasalara uygun biçimde mahkûm edilmiştir. Ona hüküm giydiren subayların yanıldığından kuşkulanmak bile orduya hakaret sayılmıştır. Dreyfus, kendisinden öç alan bir vicdan işkencesi içinde büyük cinayetinin cezasını çekmektedir! Ve o Yahudi olduğuna göre, hemen bir Yahudi örgütü kurulmuştur. Uluslararası vatansız bir lonca. En küstahça çarelere başvurarak, hainı kurtarmak amacıyle yüzlerce milyonluk bir paradan yararlanan lonca. Bundan dolayı bu lonca, vicdanları satın alabilmiş, Fransa'yı öldürücü bir karışıklığa sürükleyerek cinayet üstüne cinayet işlemeye koyulmuştur. Fransa'yı düşmana satmaya. Avrupa'yı genel bir savaşa sürüklemeye kararlıdır. Tüyler ürpertici tasarısından asla vazgeçmeyecektir. İşte, gördüğünüz gibi, her şey son de-

rece basit, hatta çocukça ve budalaca. Ama iğrenç basını, zavallı halkı aylardan beri bu zehirli ekmekle beslemektedir. Bu durum karşısında yıkıcı bir bunalıma tanık olursak hiç şaşmayalım. Çünkü bu ölçüde ahmaklık ve yalan ekilince mutlaka çılgınlık biçilir.

Hiç kuşkusuz baylar, şimdiye dek, bu masalla yetindiğiniz kanısına kapılıp sizi küçük düşürmek istemem. Sizi tanıyorum, kimler olduğunuzu biliyorum. Siz Paris'in, benim büyük Paris'imin, doğduğum, sonsuz bir sevgiyle bağlandığım, öğrenimimi yaptığım ve aşağı yukarı kırk yıldan beri anlattığım kentin yüreği ve sağduyususunuz. Şu anda zihinlerinizden neler geçtiğini de biliyorum. Çünkü, sanık olarak bu sandalyeye oturmadan önce, orada, sizin oturmakta olduğunuz sırada yer aldım. Siz halk oyunu temsil ediyorsunuz. Topluca, akla uygun çareyi ve adaleti getirmeğe çabalıyorsunuz. Birazdan, kararınızı vereceğiniz salonda düşüncem ve mantığım da sizin yanınızda bulunacak. Eminim ki, yurttaşlar olarak kendi çıkarlarınız doğrultusunda karar vermeye çaba göstereceksiniz. Doğallıkla, size göre bu çıkarlar, tüm ulusun da çıkarlarıdır. Yanılabilirsiniz. Ama öyle olsa bile kendi yararınızı sağlamakla herkesin yararını sağladığınız düşüncesiyle yanılacaksınız.

Sizi akşamları aileleriniz arasında, lambanın altında görüyorum. Dostlarınızla yarenlik ettiğinizi duyar gibiyim. Atölyelerinizde, dükkânlarınızda yanınızda bulunuyorum. Hepiniz çalışan insanlarsınız. Kiminiz tüccar, kiminiz sanayici, birkaçınız serbest meslek sahibi. Ve hepiniz olayların aldığı üzücü durumdan dolayı haklı olarak kaygı duyuyorsunuz. Bugünkü bunalım her bakımdan bir yıkım haline gelme tehlikesi gösteriyor. Gelirler düşüyor, ticaret işlemleri gitgide zorlaşıyor. O denli ki, buraya, bu gidişe bir son verilmesi gerektiği düşüncesiyle geldiniz. Düşündüklerinizi yüzlerinizden okuyorum. Siz, birçok kimsenin kanısını taşımıyor-

sunuz. Birçokları şöyle düşünüyorlar: «Bir suçsuzun Şeytan adasında oluşundan bize ne? Bir kişinin çıkarı için koca bir ülkeyi karıştırmaya değer mi?» Oysa siz her şeye karşın bizlerin, yani gerçeğe ve adalete susamışların coşkusunun çok pahalıya ödetildiği kanısındasınız. Bizi tüm köleliklerle suçlamanın insafsızlık olduğunu düşünüyorsunuz. Ve eğer bana hüküm giydirirseniz, baylar, aslında, yargınızın dayanağı sizinkileri yatıştırma isteği olacaktır. Durumun gereği olarak beni cezalandırmakla, Fransa'nın çıkarlarına zararlı olduğuna inandığınız bir hak davası kampanyasını durduracağınızı düşünebilirsiniz.

Şu var ki, böyle bir kanıya dayanarak karar verirseniz, kesinlikle yanılırsınız baylar. Beni cezalandırmakla ancak yüceltmiş olursunuz. Gerçek ve adalet uğruna acı çeken kişi, ulu ve kutsal bir varlık olur. Yüzüme bakınız baylar: Satılmış, yalancı ve hain görünüşü var mı bende? Öyle ise bu davranışımın amacı nedir? Ne siyasal hırsım, ne de yobazca tutkum var. Ömrü çalışmakla geçmiş, yarın yine safına dönüp görevini aralık sürdürecek olan özgür bir yazarım ben. Bana İtalyan diyenler de ahmak kimselerdir. Ben bir Fransız anadan doğdum. Beauce'ta, bu güçlü toprağın köylüleri olan büyük annem ve büyük babam tarafından yetiştirildim. Babamı yedi yaşımdayken yitirdim. İtalya'ya ancak ellidört yaşımdayken ve bir kitaba belge toplamak için gittim. Bununla birlikte, babamın Venedikten, eski ünü tüm anılarda övülen o parlak kentten oluşu dolayısiyle büyük bir gurur duymama, tüm bunlar engel değildir. Şu da var: Eğer Fransız olmasaydım bile, Fransız diliyle yazılmış kırk cilt kitabımın milyonlarca nüshasını tüm dünyaya yaymış olmam, beni Fransa'nın şan ve şerefine yararlı bir Fransız haline getirmeye yetmez mi? Sözün kısası, kendimi savunmuyorum. Ama beni cezalandırmakla talihsiz ülkemizde düzeni yeniden sağlıyacağınıza inanıyorsanız, büyük bir

yanılgıya düşüyorsunuz demektir. Anlamıyor musunuz ki, bugün ulus karanlık içinde bırakılmaktan, bu konuda sürdürülen inattan acı çekmekte, düşürüldüğü kuşkudan bunalmaktadır. Devlet adamları hata üstüne hata işlemektedirler. Bir yalan başka bir yalanı gerektirmektedir. Böylece birikim korkunç bir hal almaktadır. Bir adlî hata işlenmiştir. O günden beri, bu hatayı gizlemek için, her gün sağduyuya ve doğruluğa karşı yeni bir suikast gerekmiştir. Bir suçsuzun hüküm giymesi, bir suçlunun temize çıkmasına yol açmıştır. Ve işte bugün benim de hüküm giymem istenmektedir. Neden mi? Yurdu bu tüyler ürpertici yolda görmekten duyduğum acıyı haykırdığım için... Öyleyse bana hüküm giydiriniz! Ama bununla bir hata daha işlenmiş olacak, ötekilere eklenecek olan bu hatanın ağırlığını tarih önünde siz taşıyacaksınız. Üstelik, benim hüküm giymem, istediğiniz ve hepimizin istediği huzuru getirmek yerine, yeniden öfke ve düzensizlik tohumu olmaktan başka bir işe yaramıyacaktır. Bir kez daha söylüyorum, bardak dolmuştur; Taşırmayınız.

Ülkemizin geçirmekte olduğu korkunç bunalıma nasıl doğru teşhis koyamazsınız? Skandalın yaratıcıları olduğumuz söylenivor. Gerçeği ve adaleti sevenlerin ulusu allak bullak ettikleri onu ayaklanmaya ittikleri öne sürülüyor. Aslında toplumla alay etmektir bu. General Billot'yu ele alalım: General Billot on sekiz aydan beri uyarılmamış mıdır? Albay Picquart davanın yeniden gözden geçirilmesi konusunu onun ele alması, fırtınanın kopmasına ve her şeyin altüst olmasına meydan vermek istemiyorsa bunu mutlaka yapması gerektiğini ısrarla belirtmemiş midir? Bay Scheurer-Kestner ona Fransa'yı düşünmesi, ülkemizi böyle bir yıkımdan sakınması için yaşlı gözlerle ona yalvarmamış mıdır? İktidardakiler siyasal çıkarlara kapıldılar. Oysa biz herşeyi kolaylaştırmak, her şeyi yumuşatmak istedik. Bugün ülkemiz güç durumda bulunuyorsa, hata iktidarındır. O iktidar

ki, suçluları korumak istediği ve siyasal çıkarlara kapıldığı için her şeyi reddetmiş, her şeyin aydınlanmasını önleyecek kadar güçlü olduğunu sanmıştır. İlk günden beri karanlıktan yana manevra çevirmiştir. Onun için vicdanların düştüğü çılgın karmaşanın tek sorumlusu odur.

Dreyfus davası! Baylar, bu dava bugün pek küçük kalmıştır. Onun çıkardığı korkunç sorunlar karşısında o pek önemsiz, pek uzakta bulunmaktadır. Artık Dreyfus davası yok. Bundan böyle, Fransa'nın hâlâ insan hakları Fransa'sı olup olmadığını bilmemiz söz konusudur. Fransa hâlâ dünyaya özgürlüğü getiren, adaleti getirmesi gereken ülke midir, değil midir? Sorun bu. Biz bugün de en soylu, en kardeşçe davranan, en yüce gönüllü halk mıyız, değil miyiz? Doğruluk ve insanlık alanında Avrupa'ya yayılan ünümüzü koruyacak mıyız? Şimdiye dek tüm kazandıklarımız bunlar değil midir? Ve şimdi her şeyimiz söz konusu olmuyor mu? Gözlerinizi açınız ve iyice anlayınız ki, böyle bir kargaşaya düşmek için, Fransız ruhunun korkunç bir tehlike karşısında, en ulaşılmaz derinliklerine değin sarsılmış olması gerekir. Manevî yaşamı tehlikeye düşmeyen bir ulus, asla böylesine allak bullak olamaz. Yaşadığımız dönem olağanüstü önem taşıyor. Ulusun kurtuluşu söz konusudur.

Bunu anladığınız anda baylar, bir tek çıkar yol olduğunu sezinleyeceksiniz, o da gerçeği söylemek, adaleti yerine getirmek! Aydınlığı geciktirecek olan her şey, karanlığa karanlık katacak olan her şey bunalımı uzatmaktan ve ağırlaştırmaktan başka hiç bir işe yaramayacaktır. İyi yurttaşların, bunalımı sona erdirmek gereğini duyanların görevi, her şeyin açıklığa kavuşmasını istemektir. Artık bunu düşünecek kadar kalabalığız. Edebiyat, felsefe ve bilim adamları her yanda akıl ve sağduyu adına ayağa kalkıyorlar. Dış ülkelerden tüm Avrupa'yı saran ürpertiden söz etmiyorum. Bununla birlikte bilinmesinde yarar var: Yabancı ülkelerin hepsi de mutlaka

düşman değildir. Yarın hasım olabilecek uluslara değinmeyelim. Ama müttefikimiz büyük Rusya, ama küçük ve yüce gönüllü Hollanda, ama kuzeyin tüm cana yakın halkları, ama Fransız dilini konuşan ülkeler, İsviçre ve Belçika; neden tüm bu ülkelerin yürekleri kardeşçe acılarla dolup taşıyor? Sınırdan öteye geçtiğiniz zaman, adalet ve insanlık alanındaki efsanevi ününüze artık hiç kimsenin dostça gülümsememesini istiyor musunuz?

Ne yazık ki, baylar, birçokları gibi belki siz de Dreyfus'ün suçsuz olduğu konusundaki kanıtın, umulmadık yıkım halinde, gökyüzünden tıpkı bir yıldırım gibi inmesini bekliyorsunuz. Gerçek, çoğu zaman bu tutumla ortaya çıkmaz. Biraz araştırmayı ve biraz bilgi edinmeyi gerektirir. Kanıtın nerede bulunabileceğini çok iyi biliyoruz. Ama bunu ruhlarımızın derinliklerinde saklıyoruz. Duyduğumuz yurtseverce korku, ordunun şerefi bir yalana bağlandıktan sonra, bir gün ortaya çıkacak kanıtla inecek tokattandır. Şunu da açıkça belirtmek isterim: Kimi elçilik mensuplarını tanık olarak gösterdiysek de, burada anılmamalarını önceden kesinlikle istedik. Gözüpekliğimiz gülümsemeyle karşılandı. Bu konunun Dışişleri Bakanlığı'nda da gülümsemeyle karşılanmış olacağını hiç sanmıyorum. Çünkü orada durum anlaşılmış olsa gerek. Biz, tüm gerçeği bilenlere, bizim de her şeyi bildiğimizi söylemek istedik yalnızca. Bu gerçek şimdi elçiliklerde dolaşıyor, yarın onu herkes öğrenecek. Bugün aşılmaz formalitelerle saklanan gerçeği gidip bulunduğu yerde aramamız olanaksızdır. Her şeyi bilen ve bizim gibi, Dreyfus'ün suçsuzluğuna inanan hükümet, istediği anda ve tehlikesizce tanıkları bulabilir ve sonuçta bu tanıklar her şeyi aydınlığa kavuşturabilirler.

Dreyfus suçsuzdur. Bu konuda and içerim. Bunun için yaşamımı şerefimi ortaya koyarım. Bu görkemli anda, insanlığın adaletini temsil eden bu mahkemenin önünde, sizin önünüzde sayın jüri üyeleri, ulus adına burada bulunan sizlerin ve tüm Fransa'nın ve tüm dün-

yanın önünde and içiyorum ki, Dreyfus suçsuzdur. Kırk çalışma yılım adına, bu emeğin bana sağladığı yetkiyle and içiyorum ki, Dreyfus suçsuzdur. Tüm elde ettiklerim adına, kavuştuğum ün adına, Fransız edebiyatının yayılmasına yardım eden yapıtlarım adına and içiyorum ki, Dreyfus suçsuzdur. Eğer Dreyfus suçsuz değilse, tüm bu saydıklarım yerle bir olsun, yapıtlarım yok olsun! O suçsuzdur.

Öyle görünüyor ki, her şey bana karşı: iki meclis, sivil yöneticiler, asker yöneticiler, büyük tirajlı gazeteler, onların zehirlediği kamuoyu... Benden yana olan yalnızca düşüncem, kafamdaki gerçek ve adalet ülküsü. Bundan dolayı huzur içindeyim, yeneceğimden eminim.

Ülkemin yalan ve adaletsizlik içinde kalmasını istemedim. Burada bana ceza verilebilir. Ama bir gün, şerefinin kurtulmasına yardım ettiğim için, Fransa bana teşekkür edecektir.

BAKANLAR KURULU BAŞKANI BAY BRİSSON'A AÇIK MEKTUP

Bu sayfalar 16 Temmuz 1898 günü «L'Aurore» *(Şafak)* gazetesinde yayınlandı.

Aradan birçok olaylar geçmişti. Bunları bir çırpıda özetleyeceğim. 2 Nisan'da yargıtay, başvurumu gözönüne alarak, ağır ceza mahkemesinin hakkımda verdiği kararı bozdu. Yargıtayın bu kararında beni mahkemeye Savaş Bakanı'nın değil, Savaş Konseyi'nin vermesi gerektiği belirtiliyordu. Savaş konseyi, 8 Nisan'da toplanarak hakkımda kovuşturma açılmasına karar verdi. Ayrıca, Lejyon Donör nişanımın geri alınması dileğinde bulundu. Konsey adına 11 Nisan'da yapılan yeni çağrıda mektubumdan yalnızca üç satır alınmıştı. Sonunda 23

Mayıs'ta dava Versailles Ağır Ceza Mahkemesi'ne geldi. Ne var ki, avukatım Labori mahkemenin yetkisizliğini ortaya attığı ve mahkeme de yetkili olduğuna karar verdiği için, bir üst mahkemeye başvurduk. Bu yüzden duruşmalara ara verildi. En sonra, Yargıtay başvurumuzu 16 Haziran'da reddedince, 18 Temmuz'da Versailles ağır ceza mahkemesinin önüne yeniden çıkmak zorunda kaldık. Öte yandan, Başbakan Méline 15 Haziran'da düşmüş onun yerine 28 Haziran'da Brisson getirilmişti. Üç yazı uzmanının aleyhime açtıkları davadan 9 Temmuz'da hüküm giydim. Buna göre, iki ay hapis yatacak, iki bin frank para cezası ödeyecek ve ayrıca uzmanlardan her birine beşer bin frank zarar ziyan ödemesi yapacaktım. Hapis cezası tecil edilmişti.

Bay Brisson,

Siz kişiliğinizde Cumhuriyetin erdemini taşıyordunuz; Yurttaşlık namusunun yüce simgesiydiniz. Şimdi ansızın biçimsiz bir davanın içine düşüyorsunuz. Manevi egemenliğiniz elinizden alınmış bulunuyor. Artık yanılabilen ve saygınlığı tehlikede olan bir insansınız.

Benim gibi, gözlemekle ve dinlemekle yetinen, yalnız ve sessiz düşünürler için ne korkunç bunalım, ne derin üzüntüdür bu! Kendimi ülkemin adaletine verdiğim günden bu yana her türlü polemikten uzak kalmayı ilke edindim. Bugün size bu mektubu yazmanın kaçınılmaz gereğine boyun eğiyorsam, yüreğimdeki sıkıntıyı haykırmaktan kendimi alamadığımdandır. Şu da var ki, altı aydan beri sessiz kalışımda, ürperdiğini sezdiğim bunca vicdanın sessizliğinde, yurtseverce bir sıkıntı, bir yürek darlığı var. Talihsiz Fransa'mızın en iyilerinin, bunca anlayışlı ve namuslu kişinin lekelenecek durumlara düştüğünü, vatandaşlık şerefini esmekte olan çılgınlık rüzgârına bıraktığını görmek çok acı. Gerçek ortaya çıkıncaya dek yalanın daha ne çok kı-

yım yapacağını düşündükçe ağlamak geliyor insanın içinden. Ülkenin doğruluk ve güç simgeleri sandıklarımız ortalığı kırıp geçiriyorlar.

Altı aydan beri her sabah, şaşkınlığımın ve acımın büyüdüğünü hissediyorum. Hiç kimsenin adını anmak istemiyorum; ama şunu belirteyim ki, tüm sevdiklerimi, hayranlık beslediklerimi, Fransa'nın yüceliği bakımından umut bağladıklarımı aklımdan geçiriyorum. Onları kabinenizde görüyorum Bay Brisson. Meclislerde, sanat ve edebiyat çevrelerinde, tüm toplum koşulları içinde görüyorum. Ve durmadan şunu haykırıyorum: nasıl oluyor da, şu, ya da bu, ya da öteki kişi insanlık uğruna, gerçek uğruna, adalet uğruna bizimle birlik ve dayanışma kurmaya yanaşmıyor? Oysa hepsi de sağlam kafalı kişiler görünüyorlardı. Doğru yürekli olduklarını sanıyordum. Aklın almayacağı bir durum var ortada. O kadar ki, bu adamların tutum ve davranışları, kimi politika ustalıklarının zorunluğu olarak açıklanmak istenince aklım büsbütün karışıyor, hiç bir şey anlamıyorum. Çünkü, sağduyu sahibi ve serinkanlılıkla düşünen herkesin görebileceği bir gidiş var: Bu kurnaz kişiler hiçbir gereği yokken, çok yakında uğrayacakları kaçınılmaz ve onarılmaz yıkıma doğru koşuyorlar.

Dreyfus davası yasaya uygun biçimde çözüme bağlanmadıkça, hiç bir bakanlar kurulunun ayakta kalamayacağı kanısına varacak kadar akıllı olduğunuza inanıyordum, Bay Brisson. Fransa'da çürüyen bir şey var: Tedavi görevi yerine getirilmedikçe normal yaşama dönülemeyecektir. Şunu da belirteyim ki, davanın yeniden gözden geçirilmesini sağlayacak olan bakanlar kurulu, büyük kabine, kurtarıcı kabine olacaktır. Böyle bir hükümet kendini kabul ettirecek ve yaşayacaktır.

Siz, iktidarınızı, sağlam ve uzun ömürlü olacak biçimde kurduğunuza inandınız belki. Ama böylece da-

ha ilk günden intihar ettiniz. İşin kötüsü, yakında iktidardan düştüğünüz zaman, bu serüvende siyasi şerefinizi de yitirmiş olacaksınız. Çünkü ben yalnızca sizi sorumlu tutacağım. Emrinizdeki Savaş ve Adalet bakanları beni ilgilendirmez, onların sorumlu başı sizsiniz.

Yürekler acısı bir görünüm! Bir erdemin sonu! Cumhuriyetin umut bağladığı bir adamın iflası! Cumhuriyet bu adamın adalete asla hıyanet etmeyeceğine inanmıştı. O ise başa geçer geçmez adaletin katledilmesine göz yumuyor! Adalet ülküsünü öldürdünüz. Cinayettir bu. Hiçbir suç karşılıksız kalmaz; cezanızı göreceksiniz.

Nasıl oldu da bu denli gülünç bir soruşturma komedisine izin verdiniz, Bay Brisson? Ünlü dosyanın Bakanlar Kurulu'na getirileceğini ve orada, zekâlarınızı birleştirip birbirinizi aydınlatarak belgeleri gerektiği gibi, bilimsel görüşle tartışarak inceleme konusu yapacağınızı sanmıştık. Ne gezer! Sonuçtan açıkça anlaşılıyor ki, hiç bir denetim yapılmamıştır, ciddi bir tartışma açılmamıştır. Gerçek bir yana bırakılmış, dosyada yalnızca gerçeğin üstesinden gelebilecek, beyinsiz kişilere baskı niteliği taşıyacak belgeler heyecanla aranmış, bundan öteye gidilmemiştir. Önceden inatla saptanmış bir kanıya iyi kötü yarayacak noktaları bulup çıkarmak için yapılan böyle bir dosya incelemesinin ne demek olduğunu biliyoruz. Ortada tartışılmış ve kanıtlanmış bir gerçek yok. Yalnızca bir adamın dikkafalılığı var. Ve o adam, kişisel ruh hali, ortamı ve düşüp kalktığı kimseler bakımından öyle koşullar altında bulunuyor ki, tanıklığı adalet ve tarih açısından hiç bir değer taşımamaktadır.

Ne acıklı bir sonuç! Nasıl olur? Tüm bulup çıkarabildiklerimiz bu kadar mı? Bizi yenmek için beslediğiniz o zorlu istekle ancak bu kadarını ortaya çıkarabil-

diğinize göre, dağarcığınızın dibinde bundan fazlası bulunamadı demek? Oysa o üç belgenizi biliyorduk. Özellikle Ağır Ceza Mahkemesi'nde pek yavan bir tutumla açıklanan belgeye hiç yabancı değildik. Ancak saf kişilerin kapılabilecekleri, son derece küstahça ve bayağı bir uydurmaydı o. Bir generalin mahkemeye gelip bu anıtsal yutturmacayı jüri üyelerine ciddi bir tavırla okuduğunu, onu milletvekillerine okuyan bir Savaş Bakanının çıkabildiğini ve Fransa'nın tüm bucaklarında onu açıklayan milletvekilleri bulunduğunu düşündükçe aklım başımdan gidiyor. Tarihe iz bırakacak bundan daha budalaca bir olay bulunacağını sanmıyorum. Hırsın kimi insanları gerçekten nasıl bir kaçıklığa sürükleyebileceğini düşünüyorum. Herkesle alay etmekte olan bir sahtecinin uydurması olduğu anlaşılan bir belgeye sarılmak kadar kafasızca bir tutum olamaz.

Ortaya çıkarılan öbür iki belgeyi sizinle tartışmayacağımı elbette düşünürsünüz. Bunların Dreyfus'e uymayacağını kanıtlamak usanç verdi. Hem zaten davanın yeniden gözden geçirilmesi kaçınılmaz bir gerek haline geldi. Belgelerin ne sanıkla, ne de savunmayla bir ilgisi bulunmadığı meydanda. Kanunsuzluk açık seçik görülüyor. Yargıtay, Savaş Konseyinin kararını mutlaka bozmalıdır. Tüm bunları siz benden iyi biliyorsunuz Bay Brisson. Şaşkanlığım da bu yüzdendir zaten. Her şeyi bildiğinize göre, nasıl oldu da savaş bakanınızın hırslı açıklamalarını tir tir titremeden dinleyebildiniz? O dakikada vicdanınızda nasıl bir dram meydana geldiğini merak ediyorum. Politikanın her şeyden üstün olduğuna, kabinenizin sizce ülkeye getirdiği kurtuluş yolunu sağlamlaştırmak için yalan söylemekte özgür bulunduğunuza inanacak duruma mı düştünüz? Dreyfus'ün suçsuzluğu üzerinde bir kuşku gölgesi tutacak kadar anlayışsız olduğunuza inanmak bana ağır geliyor. Ama öte yandan Fransa'nın kurtuluşu için yalanın

zorunlu olduğu düşüncesiyle, gerçeği feda ettiğinizi bir an bile kabul etmek çok daha onur kırıcı görünüyor. Ah! İçinizde olup bitenleri okumayı ne çok isterdim! Bunlar bir psikolog için son derece ilginç olsa gerek!

Size şunu kesin olarak söyleyebilirim: Hükümetimizi çok gülünç duruma düşürüyorsunuz. Diplomatlar locasının perşembe günü boş kaldığını söylediler. Doğrudur. Hiç bir diplomat üç ünlü belgenin okunmasını ciddiye alamaz. Sanmayınız ki bizimle yalnızca düşmanımız Almanya alay etmektedir. Büyük müttefikimiz Rusya olayı yakından biliyor ve Dreyfus'ün suçsuz olduğuna kesinlikle inanıyor. Avrupa'nın bu konuda hakkımızda ne düşündüğünü size söyleyerek o yardımda bulunabilir. Bu büyük dostumuzu belki dinlersiniz. Dışişleri bakanınızla bu konuyu konuşun.

Yarbay Picquart aleyhine açılan olağanüstü kovuşturmaların da yabancı ülkelerde Fransa'nın iyi ününe nasıl bir ün kattığını bakanınız size söylesin. Dürüst bir adam saygı ile sizden soruna aydınlık getirmenizi bekliyor. Siz ise, ağır cezadaki duruşmalarda ahmakça olduğu kanıtlanmış eski bir suçlamayı dayanak yapıp onun aleyhine dava açarak karşılık veriyorsunuz bu isteğe. «Beni rahatsız edeni ortadan kaldırırım»lı bir yol tutmuşsunuz. Bu gidiş tüyler ürpertici bir komiklik halini almaktadır. Ve öyle sanıyorum ki, tarihte ikiyüzlü adaletsizliğe bundan daha küstahça bir örnek gösterilemez.

Ne var ki, belgelerin üçü de insanı güldürmekten başka bir işe yaramadığına göre, size şunu sormak gerekir, Bay Brisson: Dreyfus'ün Fransız Millet Meclisi'nin kürsüsüne getirilen sözde itiraflarına ne diyorsunuz? Bakanlarınızdan biri bunları kendi kanısının sarsılmaz dayanağı olarak göstermiştir. Bu durum karşısında namusunuz öfkeyle ayaklanıp itirazını haykırmıyor mu? Tutulan yolun kamu vicdanını ayaklandıracak kadar tiksindirici olduğunu sezinlemediniz mi?

Dreyfus'ün itirafları, öyle mi? Demek bu acıklı öyküyü hiç bilmiyorsunuz? Dreyfus'ün tutuklanması, rütbesinin alınması konusunda da gerçeği bilmiyorsunuz demek? Peki ama, onun mektuplarını okumadınız mı? Hayranlığa değer mektuplar. Okuduğum sayfalar arasında bunlardan daha renklisini, daha anlamlısını tanımıyorum. Acının yücelmesidir bu. İleride biz yazarların yapıtları belki unutulup yok olacak, ama o sayfalar yıkılmayan bir anıt olarak kalacaktır. Çünkü onlar hıçkırığın ta kendisidir, insanoğlunun tüm acısıdır. O mektupları yazan insan suçlu olamaz. Onları okuyunuz, Bay Brisson, bir akşam aile ocağınızda, sizinkilerle birlikte okuyunuz. Gözyaşlarınızı tutamıyacaksınız.

Ve kalkmışlar, bize ciddi ciddi Dreyfus'ün itiraflarından söz ediyorlar. O talihsiz insan ki, suçsuz olduğunu haykırmayı bir an bile kesmemiştir! Sözleri yirmi kez çelişen kişilerin sallanan anılarını araştırıyorlar, birtakım düzme cep defteri sayfaları, biribirini yalanlayan mektuplar getiriliyor! Her yandan çelişkiler sıralıyor, ama kulaklar tüm gerçeklere tıkalı. Ortada kanuna uygun hiç bir işlem yok. Suçlunun imzaladığı bir tutanak yok. Ancak havada kalan birtakım dedikodular var. Öyle ki, bu sözde itiraflar hiç bir mahkemenin gözönüne alamayacağı bir hiçten, bir uydurmadan öteye geçemiyor.

Peki, sözde itirafların, bir parça kültürü olan, aklı başında kişilere kabul ettirilemeyeceği açıkça anlaşıldığına göre, neden bu konu yaratılıyor, neden uydurma itiraflar büyük gürültü ile ortaya seriliyor? Bu işin içinde korkunç bir beceriklilik, tüyler ürpertici bir hesap var: sıradan halkı, basit zihinleri kolayca kandırmak. Köylerin ve kentlerin tüm gösterişsiz insanları, açıklamalarınızı okuyunca sizin yanınızda olacaklar sanıyorsunuz, değil mi? Gerçeğe ve adalete susamışların karşısına dikilip şunu söyleyeceklerini umuyorsunuz: «hain her şeyi itiraf ettiğine göre, ne diye bu adamlar Drey-

fus'leriyle başımızı ağrıtıp duruyorlar!» Ve böylece sizce her şey bitmiş, iğrenç adaletsizlik tamamlanmış olacak.

Böyle bir hilenin bulantı verici olduğunu çok iyi biliyorsunuz, Bay Brisson. Namuslu bir insanın böyle bir durum karşısında allak bullak olmayacağını, öfke ve tiksintiden ellerinin titremeyeceğini hiç sanmıyorum. Uzakta işkencelerin en kötüsü, en görülmemişi altında inleyen ve suçsuz olduğunu durmadan haykıran bir zavallı var. Bu durum, onu cezaya çarptıran yargı kadar kanunsuzdur. Üstelik, hiç kimsenin kılı kıpırdamadan, ona işlemediği bir suçu itiraf ettiriyorlar. Onu zindana daha sıkı kapatmak için, bu sözde itiraflardan yararlanıyorlar. Ama o yaşıyor. Henüz size yanıt verebilecek durumda. Buna şükretmelisiniz; çünkü o öldüğü gün cinayetiniz onarılmaz hale gelecektir. Şimdi hayatta olduğuna göre, onu sorguya çekebilirsiniz, suçsuzluğunu haykırdığını bir kez daha duyabilirsiniz. Dreyfus'ün her şeyi itiraf ettiğini söylemek, o talihsiz insan denizin rüzgârına durmadan yakınıp gerçeği ve adalet isteğini haykırırken halkı yalanla kandırmak kolaydır. Ama bundan daha aşağı, daha alçakça bir tutum olamaz.

Bayağı basınla birlik olduğunuzu görüyorum. Onun gibi siz de ulusu yalanlarla zehirliyorsunuz. Duvarlara yalanlar ve budalaca öyküler asıyorsunuz. İçinde bulunduğumuz yıkıcı manevi bunalımı daha da ağırlaştırmaktan zevk duyuyorsunuz adeta. Ey Fransa'nın güçsüz halkı, sana ne güzel bir yurttaşlık dersi veriliyor! Sen ki, yarınki kurtuluşun için bugün gerçeklerden çetin bir ders almak gereği içindesin!

Kısacası, Bay Brisson, rahatça konuştuğumuza göre, size bir konuyu haber vermenin zorunlu olduğuna inanıyorum: Önümüzdeki Pazartesi günü Versailles davasında, kişi özgürlüğünden ve adalete saygıdan ne anladığınızı görmek için büyük bir merakla bekliyorum.

İlk dava süresince, onbeş duruşmanın her birinden

önce ve sonra, ve Versailles'da ikinci davanın tek duruşması sırasında Paris'te meydana gelen olayları bilmezlikten gelemezsiniz. O günlerde Fransa, büyük ve yüce gönüllü Fransa'mız, lanet edilecek bir görünüm verdi uygar dünyaya. Bir adama söverek sataşan, ülkesinin adaleti önüne serbestçe gelmekte olan bir sanığı ölümle tehdit eden bir avuç haydutun iğrenç görünümüydü bu. Bay Brisson, namusunuz adına, Cumhuriyetçilik erdeminiz adına, insan ve yurttaş haklarına duyduğunuz saygı adına söyleyin bu konuda ne düşünüyorsunuz? Bu tür hayvanca alışkanlıkların yalnızca yamyamlara özgü olduğunu ve bu tutumla dünya önünde hor görülecek ve tiksinilecek duruma düştüğümüzü siz de benimle birlikte düşünmüyor musunuz?

İşin ötesi var: yolunu şaşırmış ulus, çılgına dönüp saldıran bir kalabalık söz konusu olsaydı, öfke özrü, canice de olsa, yeterdi. Ama bugün içişleri bakanı olduğunuza göre polis müdürünüz Bay Charles Blanc ile bu konuyu konuşun. Bay Blanc son derece zeki ve tam anlamıyla çelebi bir insandır. Çok şey bildiği de su götürmez. Çetelerin nerede ve nasıl toplandığını, adamların ne fiyata satın alındığını, kilise çevrelerinin yaptığı karşılıksız ve hırslı yardımın ne olduğunu, haydutların ve softaların ne kadar olduklarını, en sonra kışkırtıcıların peşine sokaklarda alık alık gezen kaç şaşkın kişinin takılabileceğini ve bunların oyunu son derece tehlikeli bir hale nasıl sokacaklarını polis müdürünüz size anlatacaktır. Bunun üzerine, umarım ki, kargaşa hazırlıklarından kuşkunuz kalmayacaktır. Şu kanıya varacaksınız ki, tertipçiler Fransa'yı yanıltmak, dünyayı yanıltmak istemekte, tüm Paris'in bana karşı ayaklandığına herkesi inandırmak ve böylece kamuoyunu zehirleyip adalete baskıların en rezilcesini yapmak amacını gütmektedirler.

Şu da var ki, Bay Charles Blanc'ın size, onun amiri olan size bildirebilecekleri bu kadarla kalmıyor. O size polisin nasıl her akşam bizi korumakla görevlendiğini,

ovsa birkaç kişinin tutuklanmasıyla, birkaç kovuşturmayla daha ilk günden her şeyin yoluna girebileceğini de anlatacaktır. Elbette ki, polisten yakınmıyorum. Polis benim çevremde büyük bir özen içinde, canla başla göreve hazırdı. Ne var ki, polis müdürünün üstünde, olayları belli bir yöne çevirmek isteyen kişilerin bulunduğu anlaşılıyordu. Her türlü sövgü ve sataşma, en alçakça, en iğrenç tehditler serbest bırakılmıştır: Hiç kimse tutuklanmıyordu. Hatta, göstericilerin belirli bir tehlike yaratacak kadar yaklaşabilmelerine göz yumuluyordu. Ve polis ancak olaylar çığırından çıkmak üzereyken işe karışıyor, beni kurtarıyordu. Her şey büyük bir ustalıkla hazırlanmıştı. Baştakilerin bekledikleri sonuç hiç kuşkusuz şuydu: Paris halkının haklı öfkesinden beni kurtarmak için her akşam bir savaş vermek gerektiğine herkesi inandırmak!

Şimdi, Bay Brisson, kendi kendime merakla sorduğum bir şey var: acaba siz, Bay Charles Blanc'la birlikte nasıl bir kampanya planı kararlaştıracaksınız? Şu anda mutlak amir sizsiniz. Emrinizdeki bakanlardan hiç biri işinize karışmayacaktır. Çünkü, Bakanlar Kurulu Başkanlığına ek olarak, içişleri bakanlığını da üzerinize almış bulunuyorsunuz. Sokakların güvenliğinden siz sorumlusunuz. Onun için, bir sanığın adalet önüne hangi koşullar altında gitmesi gerektiği konusunda ne düşündüğünüzü yakında öğreneceğiz. Bakalım sanığa sövülüp sataşılmasına ve tehditler savrulmasına izin verilecek mi, verilmeyecek mi? Ve bakalım böylesine bir barbarlık görünümü Fransa için büyük bir şerefsizlik sayılacak mı, sayılmayacak mı? Şuna inanıyorum ki, ne arkadaşlarım, ne ben, hiç bir zaman ciddi bir tehlike içinde bulunmadık. Ama, ne olursa olsun, her şeyi önceden görüp tam önlemleri almak gerektiğine göre, şunu peşin peşin belirtmeliyim ki, Bay Brisson, eğer Pazartesi günü öldürülürsek katil siz olacaksınız.

Sözlerimi bitirirken, bırakınız da hepinizin küçük kişiler oluşunuza bir kez daha şaşayım.

Öyle anlıyorum ki, aranızda, özgür düşünceye aşık, gururlu ve tutkulu bir kişi, yalnızca doğru ve haklı olmak seyinci için servetini ve yaşamını verip, gerçeğin zaferinden sonra kendi safına dönmeye hazır bir adam yok. Ama gözü yükseklerde olanlar pek çok. Hatta tümünüz hırslı kişilersiniz. Bu duruma göre, nasıl oluyor da kalabalığınız arasından hiç olmazsa bir tek kişi; keskin zekâlı, gözüpek ve güçlü bir tek tutkulu kişi, gözü yükseklerde olan o geniş görüşlü ve iradeli kişilerden biri çıkıp da tutulacak yanın hangisi olduğunu bir bakışta göremiyor ve yiğitçe o yana ağırlığını koyamıyor?

Söyleyin bakalım, aranızdan kaç kişinin Cumhurbaşkanlığında gözü var? Hepinizin, değil mi? Hepiniz birbirine gözünün kuyruğu ile bakıyor. Hepiniz işlerinizi en iyi biçimde yürüttüğünüze inanıyorsunuz. Kiminiz ihtiyatlılığına, kiminiz kendini halka sevdirmişliğine, kiminiz ağırbaşlılığına güveniyor. Bu halinizle beni güldürüyorsunuz. Çünkü, önümüzdeki üç yıl içinde Elisée sarayına girecek siyaset adamı, ancak Dreyfus davasının yeniden ele alınmasını sağlayarak gerçeğe ve adalete saygıyı geri getirecek kişi olacaktır.

İnanın bana, ozanlar olup bitecekleri birazcık önceden gören kişilerdir. Üç yıl içinde ya Fransa yıkılacak, Fransa olarak kalmayacak, ya da ulusal barışı sağlayacak adil ve akıllı bir bakan, bir siyasi lider Cumhurbaşkanımız olacaktır. Böylece soysuzca ve alçakça hesaplar, körü körüne ve akılsızca hırslar hak ettikleri cezayı bulacaktır. Çiğnenen hukuka ve hakarete uğrayan insanlığa karşı olanlar yere serilecek ve kurdukları hayaller halkın laneti altında paramparça olacaktır.

Onun içindir ki, aranızdan birinin kendini çılgınlık rüzgârına kaptırdığını, Dreyfus sorununda lekelendiğini, böylece belki de yükselmenin yolunu tuttuğunu sanacak kadar budalaca bir düşünceye saplandığını gördükçe kendi kendime: «İşte Cumhurbaşkanı olamayacak bir kişi daha!» diyorum.

Derin saygımın kabulünü dilerim, Bay Brisson.

Bu sayfalar 5 Haziran 1899 günü «*Aurore*» gazetesinde yayınlandı.

Demek ki, önceki yazı ile bunun arasından on buçuk ay geçmişti. 18 Temmuz 1898 günü, Versailles Ceza Mahkemesi beni yeniden bir yıl hapis ve 3000 frank para cezasına çarptırmıştı. Cezanın bana bildirilememesi ve uygulamaya geçilememesi için aynı akşam Londra'ya hareket ediyordum. — Bu uzun süre içinde geçen önemli olayları özetliyorum: 31 Ağustos 1898 günü albay Henry, yalanını itiraf ettikten sonra, Mont - Valérien'de intihar etti. 26 Eylül'de Yargıtay davayı gözden geçirme dilekçesini kabul etti. 29 Ekim'de, dilekçenin kanun uyarınca işlem görecek nitelikte olduğunu bildiriyor ve yüksek mahkemece ek bir soruşturma açılacağını belirtiyor. 31 Ekim'de Brisson kabinesinin yerini Dupuy kabinesi alıyor. 16 Şubat 1899 günü, Cumhurbaşkanı Felix Faure'un ölümü üzerine, 18 Şubat'ta Emil Loubet cumhurbaşkanı oluyor. En sonunda, Yargıtay, 1894'te verilen kararı 3 Haziran 1899'da bozunca, 5 Haziran'da ben Fransa'ya dönüyorum ve aynı sabah bu yazım yayınlanıyor— Öte yandan, 10 Ağustos 1898'de, İstinaf Mahkemesi, üç yazı uzmanı Bay Belhomme, Bay Varinard ve Bay Couard'ın başvurusu üzerine, daha önce verilen karara uyarak, beni gıyabımda bir ay ertelemesiz hapse, 1000 frank para cezasına ve her uzmana onar bin frank zarar ziyan ödemeye mahkûm etti. Yazı uzmanı baylar, yokluğum sırasında, 23 ve 29 Eylül 1898'de evimdeki eşyaya haciz koydurdular ve 10 Ekim'de satış oldu. Bir masa 32.000 franka satıldı. İstenen paranın tümü bu kadardı. 26 Temmuz 1898'de Lejyon Donör Konseyi subay rütbemin bir süre için geri alınmasının zorunlu olduğu kanısına varmıştı.

Aşağı yukarı on bir aydan beri Fransa'dan ayrıydım. On bir ay boyunca tam bir sürgün hayatı yaşadım. Bir köşeye çekilip tam bir sessizlik içinde kaldım. Gerçek ve adalet bekleyişi içinde, gizli bir mezara yatmış gönüllü bir ölü gibiydim. Bugün, gerçeğin zafere ulaşmasıyla, en sonunda adaletin egemen olmasıyla yeniden dünyaya geliyorum. Yurduma dönüp yeniden Fransız toprağında yerimi alıyorum.

18 Temmuz 1898 günü, yüreğimi kanatan, tüyler ürpertici bir gün olarak kalacaktır yaşamımda. 18 Temmuz'dadır ki, birtakım taktik gereklerine boyun eğdim ve benimle aynı safta savaşan silah arkadaşlarımı dinleyerek, Fransa'nın şerefi için, sevdiğim her şeyden, tüm gönül ve kafa alışkanlıklarımdan kopmak zorunda kaldım. Bundan dolayı bana bunca zamandan beri tehditler ve hakaretler savrulmaktadır. Bu ansızın ayrılış, hiç kuşkusuz, benden istenen en acı özveri olmuştu. Dava için benim en büyük özverimdi bu. Benim hapisten kaçtığımı sanan ve bunu ağızlarına sakız yapan aşağılık ve beyinsiz kişiler, akılsızlıkları kadar bayağılıklarını da sergilediler.

Hapisten kaçmak ha! Hey Tanrım! Oysa her zaman hapsedilmeyi istedim ben. Gerekirse bugün de hapse girmeye hazırım! Beni hapisten kaçmakla suçlamak için, tüm olup bitenleri unutmuş olmak gerekir. Neden hakkımda dava açılmasını istedim? Sırf bu davanın gerçeğin filizlenecek ekinine tarla olmasını arzuladığım için. Rahatımdan özgürlüğümden vazgeçip kendimi feda ettim. Adaletin zaferi için yıkımımı önceden kabul ettim. Avukatlarımın, dostlarımın ve benim birlikte yürüttüğümüz bu uzun savaşın, sırf gerçeklere olabildiğince fazla ışık tutmak için girişilen karşılıksız bir savaş olduğu bugün açık seçik anlaşılmıyor mu? Zaman kazanmak istediysek, bir insanın yaşamından kendimizi sorumlu tuttuğumuz gibi, gerçeği ortaya çıkarmayı ödev bildiğimiz için böyle davrandık. Bu demekti ki, elde edilen hafif, ama gün-

den güne büyüyen ışığı söndürtmek istemiyorduk. O ışık, şiddetli rüzgârda taşınan bir küçücük kutsal lamba gibiydi. Onu yalanlarla çıldırtılan kalabalığın öfkesine karşı korumak gerekiyordu. Bir tek taktiğimiz vardı: o da, davamızın sahipleri olarak kalmak, olayların gelişmesini sağlamak için savaşımı elimizden geldiğince uzatmak, en sonunda beklediğimiz kesin kanıtları ortaya çıkarmaktı. Şunu kesinlikle belirtmeliyim: kendimizi asla düşünmedik. Yalnızca hukukun zaferi için çalıştık. Bunu özgürlüğümüzle ve hayatımızla ödemeye her zaman hazırız.

Temmuz'da Versailles'da karşılaştığım durum hatırlansın. Kesinlikle bir boğma eylemiydi o. Oysa ben böyle boğulmak istemiyordum. Parlamentonun ortada olmadığı bir sırada, sokak hırslarının ortasında öldürülmek işime gelmezdi. Gerçeğin biraz daha yol alacağı, adaletin kendini kabul ettireceği umuduyla ekim ayına çıkmak istiyorduk. Öte yandan, her an sessizce ve sinsice yürütülen işleri unutmamak gerekir. Binbaşı Esterhazy ve albay Picquart hapisteydiler. Eğer soruşturmalar açık ve dürüstçe yürütülürse, birçok şeyin kendiliğinden aydınlanacağını biliyorduk. Ayrıca Albay Henry'nin itirafta bulunacağını, sonra da intihar edeceğini sezinlememekle birlikte, davanın korkunç yüzünü aydınlatacak kaçınılmaz olayların günün birinde patlak vermesini de bekliyorduk. Bu duruma göre, zaman kazanmak istememizin nedeni açıkça anlaşılmıyor mu? Adalet yararına eylemimizin en uygun zamanını seçmek için her türlü meşru çareye başvurmakta haklı değil miydik? Savaşların en acısında ve en kutsalında elverişli zamanı beklemek, yenmek değil midir? Her ne pahasına olursa olsun beklemek zorunluydu. Çünkü, tüm bildiklerimiz tüm umduklarımız zafere güz için randevu vermemizi gerektiriyordu. Tüm nedenler öylesine zorlayıcıydı ki, boyun eğip yola çıktık. Ama giderken, davanın iyi bir etkeni ol-

duğundan ve zaferin kazanılacağından emin bir tutumla, ekim'de döneceğimi bildirdim.

Ne var ki, günün birinde söyleyeceklerimi bugün söylemiyorum: bu ayrılığı, bu özverinin acılığını ilerde anlatacağım. Unutuluyor ki, ben ne bir kalem tartışmacısıyım, ne de kavga patırtılarından yarar sağlayan bir politikacıyım. Yaşamımda gerçeği ortaya çıkarmaktan başka hiç bir tutkusu bulunmayan ve tüm savaş alanlarında gerçek için dövüşen özgür bir yazarım ben. Aşağı yukarı kırk yıldan beri tüm yürekliliğimle, tüm gücümle ve iyiniyetimle ülkeme kalemimle hizmet ettim. Size ant içerim ki, karanlık bir gecede çekip gitmek, yalnızca Fransa'nın şerefini, uluslar arasında adaleti koruyan büyük ülke olarak kalmasını istediğiniz için gittiğiniz halde, onun ışıklarının uzaklarda silindiğini görmek korkunç bir acı veriyor. Ben ki, kırktan fazla yapıtımda hep onu anlattım. Yaşamım onun adını dünyanın dört bucağına ulaştırmak için çaba harcamakla geçti. Tehditler ve hakaretler savurarak peşime düşen alçak ve budala sürüsü önünden öyle kaçıp gitmek zorunda mı kalacaktım?! Dayanılmaz saatlerdi onlar. O uzun sürgün aylarında, adaletin her gün geciken uyanışını beklerken herkesten uzak kalmanın nasıl bir işkence olduğunu düşünebiliyor musunuz? On bir aydan beri o yabancı toprakta her sabah Fransa'dan gelen tel yazılarını okurken duyduğum acıyı canilerin en kötüsüne bile dilemem. Oraya ulaşan haberler çılgınlığın ve yıkımın tüyler ürpertici yankısı haline geliyordu. Sürgünün ne demek olduğunu öğrenmek için yalnızlık içinde geçen uzun saatler boyunca o işkenceyi çekmek gerekir. Yurdun içine düştüğü bunalımı uzaklarda yapayalnız yaşamak, o korkunç koşullar altında bulunmak gerekir. Hapisten kaçtığımı ve Yahudilerden aldığım altınlarla yabancı ülkede bayram etmek için sıvıştığımı düşünenler zavallı kişilerdir. Onlardan tiksinmekle birlikte, daha çok acıyorum onlara.

Ekim ayında dönmem gerekiyordu. Meclislerin toplanmasına değin beklemeyi kararlaştırmıştık. Beklenmedik olaya bel bağlıyorduk. Bizce böyle bir olayın çıkması kesindi. Nitekim, o beklenmedik olay Ekim'e bile kalmadan, Ağustos sonunda Albay Henry'nin itirafı ve intiharı ile patlak verdi.

Hemen ertesi günü dönmek istedim. Bence davanın gözden geçirilmesi zorunlu hale gelmişti. Dreyfus'ün suçsuzluğu kabul edilecekti. Zaten benim de davanın yeniden ele alınmasından başka bir şey istediğim yoktu. Yargıtay işe el koyar koymaz haliyle benim görevimin sona ermesi gerekiyordu. Böylece köşeme çekilmeye hazır bulunuyordum. Benim davama gelince; general Pellieux, general Conse ve general Boisdeffre tarafından oluşturulan ve jürinin bana hüküm giydirmesine yol açan belge uydurma olduğuna ve sorumlusu da ölüme sığındığına göre, bence işin ötesi formaliteden başka bir şey değildi. Bu durumu düşünerek dönmeye hazırlandığım bir sırada, Paris'teki dostlarım, avukatlarım, savaş alanında kalanların hepsi, bana kaygı dolu mektuplar yazdılar. Durum ciddiliğini koruyordu. Sorun henüz bir karara bağlanmamıştı. Davanın yeniden ele alınıp alınmayacağı belli değildi. Kabinenin başkanı Bay Brisson, durmadan ortaya çıkan engellerle karşılaşıyor, herkesin ihanetine uğruyordu. Basit bir polis komiserinden bile istediği şekilde yararlanamıyordu. Öyle ki, azgınlaşan hırsların ortasına yurda dönüşüm, yeni şiddet eylemleri için bir bahane, dava için bir tehlike, çok güç bir görev karşısında bulunan kabine için sıkıntı üstüne sıkıntı olarak görünüyordu. Böylece, durumu daha karmaşık bir hale getirmek istemediğim için önerilere boyun eğmek zorunda kaldım; biraz daha sabretmeye razı oldum.

En sonunda, Ağır Suç Dairesi işi ele alınca dönmek istedim. Yine söylüyorum: Davanın yeniden gözden geçirilmesinden başka hiç bir isteğim yoktur. Da-

va kanunla belirtilen yüksek yargılama kurulu önüne götürüldüğü anda görevimin sona ereceğine inanıyordum. Ne var ki, yine beklememi rica eden mektuplar aldım. Bana pek basit gibi görünen durumun, aksine, pek karanlık ve tehlikelerle dolu olduğu belirtiliyordu. Adım ve kişiliğim yangını yeniden körükleyecek bir meşale olmaktan kurtulamayacaktı. Onun için dostlarım, avukatlarım iyi bir yurttaş olarak beslediğim duygulara çağrıda bulunuyorlar, ortalığın yatışması gerektiğinden söz ediyorlardı. Talihsiz ülkemizi uğursuz bir çalkantıya sürüklemekten kaçınmak amacıyla kamuoyunun durulmasını beklemek gerektiğini belirtiyorlardı. İşler yolunda gidiyordu, ama henüz her şey tamam değildi. Göstereceğim sabırsızlık yüzünden gerçeğin zaferi gecikirse, benim için büyük bir üzüntü ve pişmanlık kaynağı olurdu bu. Bundan dolayı bir kez daha boyun eğerek, çekmekte olduğum yalnızlık ve sessizlik işkencesi içinde kaldım.

Ağır Suç Dairesi davanın yeniden gözden geçirilmesi konusundaki dileği kabul edip geniş bir soruşturma açmaya karar verince dönmek istedim. İtiraf edeyim ki, bu kez artık cesaretim tükenmişti. Bu soruşturmanın aylarca süreceğini anlıyordum. Bu yüzden çekeceğim sürekli sıkıntıları önceden seziyordum. Gerçekte durum yeterince aydınlanmamış mıydı? Danışman Bard'ın raporu, Başsavcı Manau'nun iddianamesi, avukat Mornard'ın savunması, açık alınla dönmeme yetecek kadar gerçeği ortaya çıkarmamış mıydı? Cumhurbaşkanına yazdığım mektupta ortaya attığım suçlamaların hepsi doğru çıkmıştı. Görevimi tamamlamış bulunuyordum. Artık kendi safıma dönebilirdim. Ülkeme dönmek isteğime karşı dostlarımı aynı direniş içinde bulunca, ilkin çok üzüldüm, öfkelenip isyan ettim. Hepsi de savaşı hâlâ sürdürüyorlardı. Durumu onlar gibi değerlendiremeyeceğimi, Ağır Suç Dairesi'nin soruşturmasına koşut olarak kendi davamın da yeniden başlamasına olanak vermemin tehlikeli bir

yanılgı olacağını yazıyorlardı. Yeni kabine Dreyfus davasının yeniden gözden geçirilmesine karşıydı. Onun için, benim davamın yeniden ele alınmasıyla belki de asıl davayı sürüncemede bırakmak olanağını bulacak, yeni karışıklıklar için bunu fırsat bilecekti. Her ne olursa olsun, mahkemenin mutlak bir huzura gereği vardı. Halkı heyecana sürükleyip işleri çıkmaza sokmam kötü bir davranış olurdu. Karşımızdakilerin bu durumdan bana karşı yararlanacağı da kuşku götürmezdi. Bu durum karşısında kendimle savaştım. Hatta tüm bu öğütler karşısında bile, bir akşam hiç kimseye haber vermeden Paris'te olmak istedim. Ama sonuçta aklım üstün geldi. Böylece, daha uzun aylar işkenceye katlanmaya razı oldum.

İşte bu nedenledir ki, aşağı yukarı on bir aydan beri yurda dönmedim. Kenara çekilmekle, yine tıpkı öne atıldığım günkü gibi, gerçeğin ve adaletin neferine düşeni yapıyordum. Ülkenin huzuru için, korkunç davanın duruşması konusunda boş yere heyecan uyandırmamak için kendimi feda ettim, sürgüne boyun eğdim, ortadan çekilip silinmeye razı oldum. Böylece iyi bir yurttaş olarak görevimi yaptım. Şunu da belirtmek zorundayım ki, zaferin kazanılacağı inancı içinde, benim davamı en son çare olarak saklıyordum. Eğer kara güçler güneşi söndürmeyi başarsalardı bu küçük kutsal lambayı yakacaktık. Özverimi tam bir suskunluğa kadar götürdüm. Yalnızca bir sönük kişi olmak değil, konuşmayan bir sönük kişi haline gelmek istedim. Sınırı geçince susmasını bildim. İnsan ancak söylediklerinin sorumluluğunu yüklenecek durumda olunca konuşmalı. Hiç kimse benden bir şey işitmedi, hiç kimse beni görmedi. Yine söyleyeyim, mezardaydım adeta. Hiç bir yabancının başından geçmeyen erişilmez bir çekilmişlik içindeydim. Yanıma ulaşabildikleri haberini yayan birkaç gazeteci yalan söylemişlerdir. Hiçbir gazeteciyi kabul etmedim. Hiç kimsenin bilmediği ıssız bir yerde kaldım. Ağırbaşlı ve yurtse-

verce bir suskunluk içinde, on bir aydan beri, ülkemin huzuru uğruna, gönüllü olarak sürgüne katlandım. Şimdi bana çok ağır gelen bir soruyu soruyorum kendi kendime: Ülkem, bu süre boyunca hangi kusurumdan ötürü sitem ediyor bana?

En sonra, gerçek ortaya çıktığı, adalet geri geldiği için dönüyorum. Zaferin verdiği huzur içinde, sessizce dönmek istiyorum. Dönüşüm en ufak bir coşkuya, en ufak bir sokak eylemine yol açmamalı. Halk gösterilerinin aşağılık sömürücüleriyle bir an bile bir tutulmayı kendime yakıştıramam. Dışarıda susmayı bildiğim gibi, yurdumda da ağırbaşlı, iyi bir yurttaş olarak yerimi almayı bileceğim. Hiç kimseyi rahatsız etmek niyetinde değilim. Sessizce her zamanki görevime koyulmaya kararlıyım. Benimle daha fazla uğraşılmasını, ilgilenilmesini istemiyorum.

Şimdi, güzel yapıtın oluştuğu bu anda, bu yapıtın yararlı etkenlerinden biri olabildiğim kabul edilse bile, ne alkış istiyorum ne de armağan. Ben bir şey yapmış değilim. Dava o denli güzel, o denli insancaydı ki! Zafer gerçeğin oldu. Başka türlüsü de olamazdı. Daha ilk andan beri buna inanıyordum. Onun için emin adımlarla yürüdüm. Benden söz edilirken, bir şaşkın ya da bir kötü kişi olmadığımın söylenmesi bana yeter. Ayrıca, dört yıldan beri diri diri gömüldüğü mezarda can çekişen suçsuzun kurtarılmasına yardım ettiğimi düşünmek, benim için yeterli bir armağandır. Şunu itiraf edeyim ki, o talihsiz insanın dönüşünü düşündükçe, onun özgürlüğe kavuştuğu ve elini sıktığım anı gözümün önüne getirdikçe, gözlerim sevinç gözyaşlarıyla doluyor. O dakika, çektiğim tüm üzüntüleri ödemeye yeter de artar bile. Dostlarım ve ben Fransa'nın yiğit yüreklerinde bir parça gönül borcu bırakacak iyi bir eylemde bulunduk. Bizi sevecek bir aile, bize hayır dua edecek bir kadın ve çocuklar, hukukun ve insanca dayanışmanın zaferini kendi kişiliğinde

temsil etmeyi bize borçlu olacak bir insan bulunacak. Bundan fazla ne istenir?

Şu anda benim için bu savaş bitmiştir. Zaferden hiç bir post kapmak, ne siyasal çıkar, ne mevki, ne de yüksek görev elde etmek istemiyorum. Biricik tutkum, elim kalem tuttuğu sürece gerçek için uğraşımı sürdürmektir. Bununla birlikte, öbür savaşımlara geçmeden önce, bu savaşta nasıl ölçülü, ılımlı bir tutum izlediğimi belirtmek isterim. Cumhurbaşkanına yazdığım mektubun ne çirkin gürültülerle karşılandığını hatırlıyor musunuz? Bir anda, orduya sataşan bir satılmış, bir vatansız haline gelmiştim. Yazar dostlarım derin üzüntü ve korkuya kapılıp işlediğim ağır suçtan ürkerek benden uzaklaşıyorlar, beni bırakıyorlardı. Öyle yazılar yazıldı ki, bunlar yazarlarının vicdanlarında artık ağır birer yük haline gelecektir. Bir devlet başkanına bundan daha bayağı, daha asılsız, daha canice bir mektubu, kaba, mantıksız, kurum hastası bir yazarın bile asla yazmadığı öne sürülüyordu. Talihsiz mektubum şimdi yeniden okunmalı. Şunu itiraf edeyim ki, mektubumun ölçülü havasından, iyimserliğinden, neredeyse korkakça diyebileceğim bir biçimde kaleme alınışından biraz utanç duyuyorum. Çünkü, — itirafta bulunduğuma göre, artık kabul edebilirim — olayları fazlasıyla yumuşatmıştım. Dahası bugün artık bilinen, doğrulanan birçok şeyi kaleme almamıştım. O zaman gizli tuttuğum olaylar bana öylesine iğrenç ve saçma görünüyordu ki, bunların doğru olabileceklerinden kuşkuya düşüyordum. Evet, Henry'den kuşkulanıyordum, ama elde kanıt yoktu. O kadar ki, onu suçlamaktan kaçınmanın akıllıca bir davranış olduğu kanısındaydım. Birçok şeyi tahmin ediyordum. Kulağıma öylesine korkunç sırlar gelmişti ki, bunların doğuracağı tüyler ürpertici sonuçları göze almak hakkını göremedim kendimde. Ve işte artık hepsi ortaya çıkmış, sıradan gerçekler haline gelmişlerdir. Benim çok geride kalan zavallı mektubum bugün artık anlı şanlı

ve acı gerçeğin yanında çocukça görünmekten, çekingen bir romancının kaleme aldığı yavan bir buluş olmaktan öteye geçemiyor.

Yine belirteyim ki, gururlanmak, böbürlenmek gereğini ve isteğini duymuyorum. Ama bununla birlikte, bir gerçeğe dikkatleri çekmek zorundayım: Şu anda olaylar tüm suçlamalarımı kanıtlamış bulunuyor. Ben suçladığım halde, soruşturmanın göz kamaştırıcı ışığıyla suçluluğu kanıtlanmamış bir tek kişi gösterilemez. Açıkladığım, önceden bildiğim her şey gün gibi ortada şimdi. Şimdi tatlı bir kıvançla anacağım bir nokta daha var: mektubum kötü ve zorlu değildi. Gerçi kızgın bir tutumla kaleme alınmıştı. Ama bana yaraşan bir havası vardı. İçinde ağır bir hakaret, hatta aşırı bir sözcük bulamazsınız. Devlet başkanından adalet dileyen bir vatandaşın büyük acısından başka bir şey yok mektubumda. Zaten benim tüm yapıtlarımın sonsuz öyküsü bu olmuştur. Şimdiye dek, yalan ve hakaretlerle karşılanmayan bir tek kitap, bir tek sayfa yazamadım. Ama yapıtlarımı hakarete boğanlar, ertesi gün bana hak vermek zorunda kalmışlardır hep.

Bundan dolayı huzur içindeyim. Yüreğimde ne öfke, ne de kin var. Yalnızca yüreğimin zaafını dinleyip horgörmenin yeterli olduğu anlayışına uysaydım, bağışlamaktan yana olurdum, halkın kötülükçüleri sonsuza dek hor görmesini yeterli bir ceza olarak kabul ederdim. Ne var ki, ceza yaptırımlarının (müeyyide) gerekli olduğuna inanıyorum. Bunun kesin kanıtı olarak şunu belirtmek isterim: Eğer ibret verici bir örnek sergilenmezse, adalet büyük suçluların cezasını vermezse, halk suçun büyüklüğüne hiç bir zaman inanmayacaktır. Halkın en sonunda her şeyi öğrenmesi için suçluları açıkça göstermek gerekir. Onun için Nemesis'in (*) öc alma görevini yerine getirmesine

(*) Eski Yunanlıların öc tanrıçası.

engel olmuyorum, ama ona yardım da etmiyeceğim. Şimdi ülkümün zaferinden duyduğum ozanca hoşgörü içinde, beni bir tek korkunç düşünce çileden çıkarıyor: Albay Picquart'ın hâlâ hapiste oluşu. Sürgünde onu düşünmediğim, onun için kardeşçe acı duymadığım bir tek gün geçirmedim. Demek Picquart tutuklanabilmişti. Aşağı yukarı bir yıldan beri, tıpkı adi bir kötülükçü gibi cezaevinde tutuluyordu. Çektiği işkence en bayağı adli komedilerle uzatılıyordu. İnsanı çıldırtan iğrenç bir olaydı bu. Bu büyük haksızlığa bulaşanların hepsi, hiç bir zaman silinmeyecek lekeler almışlardı. Ve, yarın Picquart serbest bırakılmazsa, tüm Fransa çocuklarının en soylusunu, en kahramanını, en şereflisini, cellâtların, yalancıların, düzenbazların cani ellerine atmanın tarifsiz çılgınlığından hiç bir zaman arınamayacaktır.

Ancak bu haksızlık düzeltilince yapıt tamamlanmış olacaktır. Bu bir kin hasadı değil, bir iyilik hasadıdır. Biz adaletin, sonsuz umutların tohumlarını ektik. Bunların filizlenmesi gerekiyor. Bugün henüz o zenginliği seyretmekten öteye gidemiyoruz. Tüm siyasi partiler silindi. Ülkemiz iki kampa ayrıldı: Bir yanda geçmişin gerici güçleri; öte yanda, geleceğe doğru yol alan araştırıcı, gerçekçi ve adaletçi kafalar. Yarınları kazanmak için bu kavgada akla uygun yerimizi almalı ve görevimizi yapmalıyız. Kalemle, sözle, eylemle herkes görev başına! İlerleme ve kurtuluş için herkes iş başına! 89'un tamamlanması olacaktır bu. Zekâların ve yüreklerin barışçıl devrimi, en sonunda kaynağını çalışma ilkesinden alan ve zenginliklerin hakça bölüşülmesini sağlayacak olan dayanışmalı demokrasi olacaktır. Böylece özgür Fransa, adaletçi Fransa, gelecek yüzyılın adil toplumunun habercisi olacak, uluslar arasındaki yüksek yerine yeniden kavuşacaktır. O, dünyaya özgürlük örneği verdiği gibi, adalet örneği haline de gelirse, zırha bürünmüş imparatorluklar bile yıkılacaktır. Fransa için başka bir tarihi ödev görmü-

yorum. Ve o, böyle bir şerefin mutluluğunu henüz tatmamıştır.

Evimdeyim. Bay başsavcı canının istediği an, Versailles Ağır Ceza Mahkemesi'nin gıyabımda beni bir yıl hapse ve 3000 frank para cezasına çarptıran kararını bildirebilir. Sonra yeniden jürinin önünde buluşuruz.

Yalnızca gerçeğin ve adaletin ortaya çıkmasını istediğim içindir ki, hakkımda kovuşturma açılmasını sağladım. Bugün gerçek ve adalet ortada. Onun için kendi davamın bir önemi kalmadı. Bu konu beni hiç ilgilendirmiyor artık.

Ancak adalet gerçeği istemenin suç olup olmadığını söylemek zorundadır.

BEŞİNCİ PERDE

Bu sayfalar 12 Eylül 1899 günü «*Aurore*» gazetesinde yayınlandı.

Versay Ağır Ceza Mahkemesinin ve Paris İstinaf Mahkemesinin, uzmanlar lehine, gıyabımda verdikleri kararlara itiraz etmiştim ve bekliyordum. Ne var ki, adalet acele etmiyordu. Rennes'de görülmekte olan yeni Dreyfus davasının sonucunu öğrenmek istiyordum. 12 Haziran 1899'da düşen Lupuy kabinesinin yerini, 22 Haziran'da Waldeck - Rousseau kabinesi almıştı. 1 Temmuz'da Dreyfus gemiyle Fransa'ya döndü. 8 Ağustos'ta yeni davası başladı. 9 Eylül'de bir savaş konseyi ona ikinci kez hüküm giydirdi. Ertesi gün bu yazıyı yazdım.

Dehşet içindeydim. Yüreğimdeki duygu bir öfke

bir hınç değil artık. Gerçek ve adalet adına, cinayeti haykırmak, bunun cezasını istemek gereğini duymuyordum. Olanaksızın gerçekleştiğini, ırmakların kaynaklara doğru aktığını, yeryüzünün güneş altında yıkıldığını gören insanın kutsal korkusu, dehşeti içindeydim. Ve şu anda, yüce gönüllü ve soylu Fransa'mızın uğradığı tehlikeyi, onun yuvarlanmakta olduğu uçurumun verdiği büyük ürküntüyü haykırıyorum.

Rennes davasını, aşağı yukarı iki yıldan beri yaşamakta olduğumuz tüyler ürpertici facianın beşinci perdesi olarak düşünüyorduk. Tüm tehlikeli olguların bittiğini, yatıştırıcı ve dirlik düzenlik sağlayıcı bir çözüme gidildiğini sanıyorduk. Acı dolu bir savaştan sonra, haklının zaferi kaçınılmaz hale geliyordu. Oyun suçsuzun zaferiyle mutlu bir sona ulaşmalıydı. Ama ne yazık yanılmış bulunuyoruz. Yeni bir olgu beliriyor. Heyecan verici olguların en beklenmediği, en korkuncu ortaya çıkıyor ve dramı biraz daha karartıp uzatarak bilinmiyen bir sona doğru sürüklüyor. Bu sonu düşündükçe aklımız duruyor.

Demek oluyor ki, Rennes davası oyunun dördüncü perdesinden başka bir şey değildi. Hey yüce Tanrım! Acaba beşinci perde nasıl geçecek? Ne gibi yeni üzüntüler ve acılar getirecek? Nasıl bir büyük kefarete sürükleyecek ulusu? Çünkü ortada kesin bir gerçek var: Suçsuz kişiye hüküm giydirilemez. Böyle bir sonuç güneşi söndürür, halkları ayaklandırır!

Bu dördüncü perdeyi, bu Rennes davasını, köşeme çekilip tam bir yalnızlık içinde, manevi bir can çekişmeyle yaşadım. Heyecan ve karışıklığa vesile yaratmaktan kaçınmak istediğim için, iyi bir yurttaş bilinciyle sahneden çekildim. Haberleri, mektupları, gazeteleri ne büyük bir yürek darlığıyla bekliyordum! Bunları okurken çileden çıkıyor, acılar içinde kıvranıyordum. O güzelim Ağustos günleri kapkara oluyordu. Pırıl pırıl bir gökyüzünün altında, karanlığı ve so-

ğuğu hiç bir zaman bu denli tüyler ürpertici bir eşikte hissetmedim.

Hiç kuşkusuz, iki yıldan beri acılarım dinmedi. Arkamda kalabalıkların avaz avaz uluduklarını duydum. İğrenç sataşma ve tehditlerin dizboyu olduğunu gördüm. On bir aylık sürgün umutsuzluğunun ne demek olduğunu öğrendim. Üstelik iki dava geçti başımdan. Bayağılık görünümleri ve büyük haksızlıklar yürekler acısıydı. Ama Rennes davası yanında benim davalarım nedir ki? Umudun çiçeklendiği iç açıcı sahneler, ufak tefek serüvenlerdi onlar. Pek çok saçmalıklara, Albay Picquart aleyhine açılan kovuşturmalara, bir çok soruşturmaya tanık olduk. Ne var ki, bütün bunlar önemsiz kalmaktadır artık. Kaçınılmaz gelişme sürüp gitti. Rennes davası biriken tüm pisliklerin iğrenç çiçeği gibi, tepede kocaman açılmaktadır şimdi.

Orada, gerçeğe ve adalete karşı yapılan suikastların en olağanüstü birliği görülecektir. Duruşmaları yöneten bir tanıklar çetesi, her akşam ertesi günkü karanlık pusuyu konuşup tasarladı, yalanlara dayanarak savcının yerine mahkemeden isteklerde bulundu, kendisine karşı çıkanlara gözdağı verip hakaretler yağdırdı, şerit ve sorguçlarıyla küstahlık edip kendini zorla kabul ettirdi. Bir garip savcılık ki ahmaklığın sınırlarını alabildiğine genişletti. Yarının tarihçilerine öyle bir iddianame bıraktı ki, sersemce ve kahredici değersizliği sonsuza dek akıllara durgunluk verecektir. Sanığı savunan tarafın önce canına okumağa kalkıştılar. Sonra, işlerine gelmedikçe onu oturttular. İşin iç yüzünü bilen tanıkların dinlenmesini istemesi üzerine onu susturdular, kesin kanıtları getirmesini reddettiler.

Ve bu tiksindirici tutum ve davranışlar, zavallı suçsuz Dreyfus'ün önünde bir ay sürdü. Zavallının perişan hali taşları bile ağlatırdı. Ama gelin görün ki, eski arkadaşları ona bir tekme daha indirmeye geldi-

ler. Eski komutanları, işin içinden kolayca sıyrılmak için rütbeleriyle onu bir kez daha ezmeye geldiler; ve en ufak bir acıma haykırışı duyulmadı. O aşağılık yüreklerde en küçük bir yiğitlik titreyişi sezilmedi. Ve tatlı Fransa'mız dünyanın karşısına bu görünümle çıktı.

Rennes davasının tutanağı olduğu gibi yayınlandığı zaman, insan alçaklığının en iğrenç anıtı ortaya çıkacaktır. Her türlü ölçüyü aşmaktadır bu dava. Tarihe bundan daha kötülükçü bir belge asla sağlanamaz. Bilgisizlik, budalalık, çılgınlık, gaddarlık, yalan, cinayet bu belgede öylesine küstahça yer almıştır ki, yarınki kuşaklar bunu okuyunca utançtan titreyeceklerdir. Tüm insanlığın yüzünü kızartacak bayağılıklarımızın itirafları var burada. Bu durum karşısında dehşet içindeyim. Çünkü, bir ulusta böyle bir davanın ortaya çıkabilmesi için, bir ulusun içinde bulunduğu ahlak ve akıl durumu konusunda uygar dünyaya böylesine bir fikir vermesi için, korkunç bir bunalım içinde bulunması gerekir. Ölümümüz mü yaklaştı yoksa? İçinde can çekişmekte olduğumuz zehirli çamurdan bizi hangi iyilik, hangi temizlik ve doğruluk banyosu kurtaracak?

Cumhurbaşkanına yazdığım mektupta da belirttiğim gibi, Esterhazy'nin utanç verici beraatinden sonra, bir savaş konseyinin başka bir savaş konseyi tarafından verilen kararın tersine bir karar vermesi, o kararı düzeltmesi olanaksızdır. Böyle bir durum disiplinle bağdaşmaz. Onun için Rennes savaş konseyinin kararı bir şaşkınlığın anlatımıdır. Evet ya da hayır demeyi göze alamayan bu hüküm askeri mahkemelerin adil olabilecek yeterlikte bulunmadıklarını gösteren açık bir kanıttır. Çünkü askeri mahkemeler özgür ve bağımsız değildir, açıklığı kabul etmez, çünkü bir askeri mahkeme, yanılmazlığını kuşkuya düşürmektense bir suçsuza yeniden hüküm giydirecek kadar ileri gider. Askeri mahkemeler komutanların elinde birer zor

silahı olarak görünmekten öteye gidemez. Bundan böyle askeri mahkemeler çabuk iş gören adalet organları olarak yalnızca savaş zamanlarında kurulmalıdır. Adil olmadıkları, en yalın mantık ve sağduyudan yoksun bulundukları sürece barış zamanında kaldırılmalıdırlar. Askeri adalet kendi kendini mahkûm etmiştir.

Uygar uluslar arasında ne berbat duruma düşürüldüğümüzü düşünebiliyor musunuz? İlk savaş konseyi gerek bilgisizliği, gerek yargılamadaki beceriksizliği ile yanılgıya düşerek bir suçsuza hüküm giydirdi. İkinci bir savaş konseyi ise, yalan ve hile ile hazırlanan en küstahça komploya kapılarak bir suçluyu temize çıkardı. Şimdi üçüncü bir savaş konseyi, her şeyin aydınlığa kavuştuğu, ülkenin en yüksek yargıçları ortadaki yanılgıyı düzeltmek şerefini ona bırakmak istedikleri bir sırada, gerçeği yadsımayı göze alıyor ve suçsuza yeniden hüküm giydiriyor. Bununla en büyük cinayet işlenmiştir. Onarılamaz bir suçtur bu. İsa'ya ancak bir kez hüküm giydirilmişti. Ne var ki, Dreyfus davasında, arkadaşların yanıldığı ve komutanların yalancı ve sahteci oldukları itiraf edilmektense, her şeyin yıkılması, Fransa'nın fesatla yönetilmesi, yangına sürüklenen yurdun yıkılıp yok olması, ordunun da şerefini yitirmesi yeğ tutulmalıydı! Düşünce çarmıha gerilmelidir. Kılıç kıral olarak kalmalıdır!

Ve işte, Avrupa'nın karşısında, dünyanın önünde böylesine güzel bir durumda bulunuyoruz. Tüm dünya Dreyfus'ün suçsuz olduğu kanısında. Eğer herhangi bir uzak ulusta kuşku kalmışsa, Rennes davasının göz kamaştırıcı ışığı, sonunda onu da aydınlatacaktır. Komşularımız olan büyük devletler her şeyi öğrendiler. Belgeleri biliyorlar. Üç ya da dört generalimizin değersizliği ve kötülüğü, askeri adaletimizin utanç verici kötürümlüğü konusundaki kanıtlar ellerinde Manevi Sedan'ımızı (*) yitirdik. Öbüründen üç

(*) Sedan: III. Napoleon'un bozguna uğradığı kasaba.

kez daha büyük bir yıkımdır bu. Öbüründe yalnızca kanımızı akıtmıştık. Ve, yine söylüyorum, beni en çok dehşete düşüren şey, uğradığımız bu şeref bozgununun onarılamaz oluşudur. Çünkü üç savaş konseyinin yargılarının nasıl bozulacağını kestiremiyorum. Yanılgıyı itiraf edip yine açık alınla yolumuzu sürdürecek kadar yiğitliği nerede bulacağız? Halkın esenliğini düşünen yürekli hükümet nerede? Durumu iyice anlayıp kaçınılmaz olan en son düşüşten önce davranacak meclisler nerede?

İşin en kötü yanı, parlak ünümüzün sonuna gelmiş bulunmamızdır. Fransa, emekle, bilimle, özgürlük, gerçek ve adalet uğruna savaşlarla geçen yüzyılını kutlamak istedi. Şimdiye dek daha görkemli çabayla geçen bir yüzyıl görülmemiştir. İleride bu daha iyi anlaşılacaktır. Onun için Fransa, ulaştığı zaferi, elde ettiği özgürlüğü, yer yüzüne adadığı gerçek ve adaleti kutlamak amacıyla tüm uluslara kendi toprağında randevu verdi. Birkaç ay içinde uluslar gelecekler; ve iki kez hüküm giydirilen suçsuz insandan, şamar oğlanı haline getirilen gerçekten ve katledilen adaletten başka bir şey bulamayacaklar. Gelecek konuklar artık bizi hor görüyorlar. Onun için sırf içki alemleri yapmak üzere gelecekler bize. Ayak takımına elverişli karanlık hanlarda yapıldığı gibi, içki içecekler, hizmetçi kızlarımızla düşüp kalkacaklar. Sergimizin herkesin eğlenmek istediği, hor görülen, kötü bir gösteri olmasını kabul edecek miyiz? Olacak şey mi bu? Hayır, hayır! Tüyler ürpertici facianın beşinci perdesi, her ne pahasına olursa olsun sonuçlanmalıdır. Önce onurumuza kavuşmalıyız. İyileşmiş, pisliklerden arınmış bir Fransa'da selamlamalıyız ulusları.

Bu acıklı oyunun beşinci perdesi sürekli kafamı kurcalıyor. Her an bu konuya dönmek gereğini duyuyorum. Hep onu araştırıyor ve düşünüyorum. Bu Dreyfus davasının, tüm dünyayı saran bu dev dramın, benzersiz bir başyapıt oluşturmak isteyen yüce bir

dram yazarı tarafından sahneye konulmuş gibi göründüğü farkediliyor mu? Tüm ruhları altüst eden olağanüstü olguları anımsatmıyorum. Her yeni perdede öfke ve tutku büyüdü, tiksinti yoğunlaştı. Bu canlı yapıtla yazgı büyük dehasını gösterdi. Estirdiği fırtınada olayları o belirledi, kişileri o harekete geçirdi. Ve şimdi hiç kuşkusuz başyapıtın tamamlanmasını istiyor. Onun için bize insanüstü bir beşinci perde hazırlıyor. Öyle bir perde ki, Fransa'yı eski şan ve şerefine kavuşturup ulusların başına geçirecek. Çünkü, hiç kuşkunuz olmasın, en büyük cinayetin işlenmesini, suçsuza ikinci kez hüküm giydirilmesini isteyen yine odur. Facianın büyüklüğü için cinayetin işlenmesi gerekiyordu. Şimdi artık korku ve tiksintinin son kertesine gelindiğine göre, dramı tamamlayarak bizi sıkıntıdan kurtaracak, bize yeniden sağlık ve gençlik getirecek olan beşinci perdeyi bekliyorum.

Duyduğum dehşeti bugün açık seçik söyleyeceğim. Birçok kereler belirttiğim gibi, gerçeğin, kesin ve ezici kanıtın bize Almanya'dan gelmesinden büyük korku duydum. Bu öldürücü tehlike konusunda artık susmanın gereği kalmadı. Durum apaçık ortada: Beşinci perdeyi büyük bir gürültüyle Almanya'nın verebileceğini cesaretle dikkate almak gerekir.

İşte itirafım. Davamdan önce, 1898 ocağında Esterhazy'nin «hain» olduğunu, Bay Schwarzkoppen'e önemli sayıda belge sağladığını, bu belgelerin çoğunu kendi eliyle kaleme aldığını ve bunların tamamının Berlin'de Savaş Bakanlığı'nda bulunduğunu öğrendim. Asla yurtseverlik gösterisi yapmıyorum, ama itiraf edeyim ki, bana verilen kesin bilgi karşısında allak bullak oldum. O zamandan beri de, iyi bir Fransız olarak, yürek darlığından bir türlü kurtulamadım. Almanya'nın, belki de yarınki düşmanımız olan Almanya'nın elinde bulundurduğu kanıtlarla bize tokat indirmesinden korkarak yaşadım.

Başka ne beklenebilirdi? 1894'ün savaş konseyi

suçsuz Dreyfus'a hüküm giydirmişti, 1898'in savaş konseyi suçlu Esterhazy'i temize çıkarmıştı ve düşmanımız, askeri adaletimizin ikili yanılgısı konusundaki kanıtları elinde bulunduruyordu; ve Fransa, düştüğü yanılgıda rahatça inat ediyor, önüne çıkan korkunç tehlikeye razı oluyordu! Almanya'nın elindeki belgeleri casusluk alanında kullanamayacağı belirtiliyor. Nereden biliniyor bu? Yarın savaş patlayınca, Almanya'nın elindeki belgeleri yayınlayarak, kimi komutanlarımızın inatla sürdürdükleri iğrenç adaletsizliği göstermeyeceğini, Avrupa önünde ordumuzu iki paralık etmeye yeltenmeyeceğini kim kestirebilir? Böyle bir düşünceye katlanılır mı? Fransa, kendisini şerefsizliğe düşüren kanıtların yabancı ellerde bulunduğunu bildiği halde, keyfine mi bakacak? Ben yalnızca şunu belirteyim: Bu durumu düşündükçe gözüme uyku girmedi.

Bunun üzerine, yabancı askeri ateşeleri tanık göstermeye, Labori ile karar verdik. Onları mahkemeye getirebileceğimiz kuşkuluydu. Ne var ki, gerçeği bildiğimizi hükümete duyurmak istiyor ve böylece ona bir şeyler yaptıracağımızı umuyorduk. Söylediklerimizi duymamazlıktan geldiler. İşi ciddiye almayıp silahı Almanya'nın elinde bıraktılar. Ve, Rennes davasına dek durumda bir değişiklik olmadı. Fransa'ya döner dönmez Labori'ye koştum. Hükümete başvurulup tüyler ürpertici durumun anlatılması, belgelerin bize verilmesi için hükümetin işe karışıp karışmayacağının sorulması konusunda umutsuzca direndim. Hiç kuşkusuz bundan nazik bir durum olamazdı. Sonra, kurtarılmak istenen talihsiz Dreyfus vardı. Öyle bir duruma gelinmişti ki çılgına dönen kamuoyunu kışkırtmaktan korkarak her türlü ödünü vermeye hazırdılar. Öte yandan, eğer savaş konseyi Dreyfus'ü temize çıkarırsa, Almanya'nın yararlanabileceği silahı kırmış olurdu. Dreyfus'ün aklanması demek, yanılgının kabul edil-

mesi, onarılması demekti. Böylece şerefimiz kurtulmuş olacaktı.

Dreyfus'ün suçsuzluğu asla kuşku götürmezdi. Günün birinde Berlin belgeleri yayınlayınca onun suçsuz olduğunu herkes açık seçik görecekti. Böyle bir durum karşısında bile bir savaş konseyinin suçsuza yeniden hüküm giydirerek tehlikeyi büsbütün ağırlaştıracağını sezince duyduğum yurtseverce acı dayanılmaz bir hal aldı. Onun için bir şeyler yapmaktan geri durmadım. Labori'ye, belgeleri istemesi, Bay Schwartz'kopen'i tanık göstermesi için ricada bulundum. Durumu ancak bay Schwartzkopen tam olarak aydınlatabilirdi. Labori, savaş alanında kurşun yiyen bu kahraman insan, suçlayıcıların verdiği bir fırsattan yararlanarak bir yabancıyı mahkemeye çıkardığı ve bir tek sözüyle davayı sona erdirecek olan adamın dinlenmesini istemek üzere ayağa kalktığı gün tüm ödevini yerine getirmiş oldu, hiç bir engelin susturamıyacağı kahraman ses haline geldi. En sonra bir tek çözüm yolu kalacaktır: Suçsuzun temize çıkarılması. Belgeler istenmiştir. Bunların gizli kalması olanaksızdır.

Rennes Savaş Konseyi Başkanı belgelerin açıklanmasını engellemek için, istediği gibi davranma yetkisini kullanmış ve böylece, içinde bulunduğumuz tehlikenin büsbütün artmasına dayanılmaz bir hal almasına yol açmıştır. Kapıyı bile bile gerçeğe kapamaktan daha gaddarca bir tutum olamaz. «Bize açıklık getirilmesini istemiyoruz, çünkü hüküm giydirmek istiyoruz.» Ve böylece, üçüncü bir savaş konseyi de öbür ikisinin kararma körükörüne işlenen hataya katılıyordu. Şimdi artık, Almanya'dan gelen yalanlama üç haksız kararı birden yıkacaktır.

Hükümet, memurları tarafından ihanete uğramıştır. Karanlık düşünceli kocaman çocukların ateşle ve bıçakla oynamalarına göz yummak gevşekliğini göstermiştir. Yönetmenin ileriyi görüp tüm önlemleri önceden almak demek olduğunu unutmuştur. Bu durum

karşısında, eğer hükümet beşinci perdeyi Almanya'nın keyfine bırakmak istemiyorsa harekete geçmekte acele etmelidir. Yoksa sonuç tüm Fransızları ürpertecektir. Beşinci perdenin yabancı bir ülke tarafından oynanmasını engellemek için, hükümet bu görevi, bir an önce yerine getirmek zorundadır. Tüm belgeleri sağlayabilir; diplomasi yoluyla daha büyük güçlüklerin bile çözümlendiği görülmüştür. Çizelgede sıralanan belgeleri istemesini bildiği gün hepsi verilecektir. O zaman Yargıtay'da davanın yeniden gözden geçirilmesi zorunluğu çıkacaktır ortaya. Ama bu kez Yargıtay her şeyi öğrenmiş olacak ve umarım ki, yüce görevini tam olarak yerine getirip savaş konseyi kararını kesinlikle hükümsüz kılacaktır.

Şu da var ki, eğer hükümet görevini yerine getirmekten kaçınırsa gerçeğin ve adaletin savunucuları gerekeni yapmaktan geri durmıyacaklardır. Hiçbirimiz yüklendiği ödevi bırakmayacak. En sonunda yenilmez kanıtı mutlaka elde edeceğiz.

23 Ekim'de Versailles'da olacağız. Yeniden başlaması istenen davam tüm genişliğiyle yenilenecek. O zamana dek adalet gerçekleşmezse, buna yardımcı olacağız. Yüz akıyla yücelen sevgili yiğit Labori'm, Rennes'de yapamadığı savunmayı Versailles'da yapacak; ve elbetteki, hiç bir şey yitirilmeyecek. Onu asla susturmayacağım. Bana zarar vereceğinden korkmaksızın, gerçeği olduğu gibi söyleyecek. Çünkü ben gerçeği özgürlüğüm ve kanımla ödemeye hazırım.

Seine Ağır Ceza Mahkemesi önünde, Dreyfus'ün suçsuzluğu konusunda ant içtim. Şimdi, onun suçsuz olduğunu haykıran dünya önünde de ant içiyorum. Ve yine söylüyorum: gerçek yürüyor, onu hiç bir şey durduramayacak. Rennes'de bir dev adım daha attı. Bir tek korkum var: eğer Fransa'mızın parlak güneşi altında gerçeğin ışıldamasını kendi ellerimizle sağlamakta acele etmezsek onun, öc alan Nemesis'in getirece-

ği beklenmedik yıkım biçiminde tepemize inip yurdu altüst ettiğini görmekten korkuyorum.

BAYAN ALFRED DREYFUS'E MEKTUP

Bu sayfalar 29 Eylül 1899 günü «*Aurore*»'da yayınlandı.

Bu satırları, 19 Eylül'de Sayın Başkan Loubet'nin Alfred Dreyfus'ün affını imzaladığı ve iki kez hüküm giyen suçsuzun ailesine geri verildiği gün yazdım. Davam Versailles Ağır Ceza Mahkemesi'ne gelmedikçe susmaya karar vermiştim. Ancak orada konuşacaktım. Ne var ki, ortaya çıkan yeni durum ve koşullar karşısında sessiz kalamazdım.

Sayın Bayan,

Suçsuz kurbanınız geri verildi. Eşiniz, ailenizin babası, eşine, oğluna ve kızına geri verildi. Bu durum karşısında ilk aklıma gelen şey, en sonunda toplanıp avunan, mutluluğa kavuşan aile oluyor. Gerçi bir yurttaş olarak üzüntüm henüz bitmedi. Öfke dolu acılarım dinmedi. Yüreğim, acıyla kıvranan adil yürekler gibi, isyanını sürdürüyor. Ama gene de, sevinç gözyaşları içinde geçen o tatlı anı, yeniden hayata dönen, mezardan canlı çıkıp özgürlüğe kavuşan ölüyü kucakladığınız o güzel dakikayı sizinle birlikte yaşıyorum. Ve her şeye karşın, bugün büyük bir zafer ve bayram günüdür.

Kapılar kapanıp da sokağın tüm çirkinlikleri evin eşiğinde yok olunca, lâmbanın ışığı altında, aile içtenliğiyle geçirdiğiniz ilk akşamı düşünüyorum. İki çocuk da evde, baba uzaklardan, çok uzun, çok karanlık

bir yolculuktan dönmüş. Ailenin tüm bireyleri onu öpüyorlar ve sonra başından geçenleri anlatmasını bekliyorlar. Ve güven dolu bir huzur hüküm sürüyor, onarıcı geleceğe umutla bakılıyor. O sırada anne tatlı bir özen ve telaşlı çaba içinde. Gösterdiği bunca kahramanlıktan sonra, yerine getireceği bir görev daha var. Ona geri verilen talihsiz, çilekeş insanı özen ve sevgiyle esenliğe kavuşturmak. Kapıları kapalı evde huzur dolu tatlı bir hava esmektedir. İçinde ailenin gülümsediği sırdaş odanın her yanı engin bir iyilikle yıkanıyor. Ve biz, bu anı isteyen, bunca aydan beri bu mutluluk dakikası için savaşanlar olarak hepimiz, kuytu bir köşeye çekilmiş, sessizce ödülümüzün tadını çıkarıyoruz.

Bana gelince; itiraf edeyim ki, benim görevim ilkönce insanca dayanışmanın, acıma ve sevginin gerektirdiği bir görev olmuştur. Bir suçsuz, işkencelerin en korkuncunu çekiyordu. Gözüm bu durumdan başka bir şey görmüyordu. Bu yüzdendir ki, salt suçsuzu acıdan kurtarmak için savaş açtım. Onun suçsuz olduğu kanıtlanınca ise, zavallının çektikleri korkunç bir saplantı haline geldi kafamda. Kendisinin de bir türlü anlayamadığı tüyler ürpertici yazgısı yüzünden zindanda can çekişmekte olduğunu düşünmeye başladım. Kafatasımın içinde korkunç fırtınalar koptu. Her şafakla birlikte, içimi kemiren bir bekleyiş başladı. Ve o günden sonra yaşamadım. Yürekliliğim acıma duygusu halini aldı, tek amacım, işkenceye son vermek, ölüme bırakılmış olan insanın gün ışığına kavuşması için taşı kaldırmak, suçsuzun yaralarını saracak olan ailesine geri verilmesini sağlamak oldu.

Politikacıların usulca omuz silkerek dedikleri gibi, duygusal bir dava. Evet, yalnızca yüreğim etkilenmişti. Suçsuzun Yahudi, Katolik ya da Müslüman olması benim için hiçbir şeyi değiştirmez. Yıkıma uğrayan bir insanın yardımına koşuyordum. O zamanlar ortada sıradan bir adli hata bulunduğuna inanıyordum.

Suçsuz bir insanı zincir altında tutan, vicdansızca atıldığı çukurda, gözler önünde can çekişmesine yolaçan cinayetin büyüklüğünü bilmiyordum. Onun için o sırada bilinmeyen suçlulara karşı öfke duymuyordum. Salt acıma duygusuyla her günkü işinden kopmuş özentisiz bir yazar olarak hiç bir siyasal amaç gütmüyor, hiç bir parti yararına çalışmıyordum. Savaşa atıldığım günden başlıyarak benimsediğim amaç, insanlığa hizmet etmekten başka bir şey değildi.

Ama sonraları anladım ki, görevimizin zorluğu korkunçtu. Savaş sürüp yayıldıkça, suçsuzun kurtarılması için insanüstü çabaların gerektiğini seziyordum. Tüm toplumsal güçler bize karşı birlik oluyordu. Ve bize yalnızca gerçeğin gücü kalıyordu. Kefenlenmiş olanı diriltmek için bize bir mucize gerekliydi. O tüyler ürpertici iki yıl içinde, suçsuza kavuşacağımızdan, onun sağ olarak ailesine geri verileceğinden kaç kez umut kestiğim oldu. O hep orada, mezarmdaydı ve biz boşuna çaba harcıyorduk. Birbiri üstüne yığılan haksızlıklar, taşı öylesine ağırlaştırmıştı ki, en son çaba aşamasına varmadan kollarımızdaki gücün tükendiğini görmekten korkuyordum. Artık her şey bitiyordu! Belki günün birinde, çok uzun bir zaman sonra gerçeği ortaya çıkaracak, adaleti sağlayacaktık. Ne var ki o talihsiz insan ölmüş olacaktı. Eşi, çocukları, dönüşü dolayısiyle onu engin sevinçle hiç bir zaman öpemeyeceklerdi.

Bugün, sayın bayan, mucizeyi yaratmış bulunuyoruz. İki yıllık büyük savaş olanaksızı gerçekleştirdi. Ölüm cezasına çarptırılan kişi çarmıhından indi, suçsuz insan özgürlüğüne kavuştu. Eşiniz size geri verildi. Böylece düşümüz gerçek oldu. O artık acı çekmeyecek. Bizim yüreklerimizin de acısı dindi. O dayanılmaz görüntü uykumuzu bölmeyecek artık. Onun içindir ki, yine söylüyorum, bugün büyük bayram, büyük zafer günüdür. Yüreklerimiz sizinkiyle aynı duyguları paylaşıyor. Herkes sevgi dolu bir heyecan du-

yuyor şimdi. Candan bir ilgi sarıyor çevrenizi. Lambanın altında içtenlik içinde geçen o ilk akşamı düşünüp de yüreğinin eridiğini hissetmeyen bir tek kadın, bir tek anne yoktur.

Hiç kuşkusuz bu bağışlama acıdır, sayın bayan. Bunca maddi işkenceden sonra böyle bir manevi işkencenin eklenmesi olacak şey mi? Adaletten beklenen şevin acıma ile sağlandığını düşündükçe insanın yüreği isyan ediyor.

İşin kötüsü; her şey bu son adaletsizliğe ulaşmak için düzenlenmiş gibi görünüyor. Yargıçlar suçluları kurtarmak için suçsuzu yine cezalandırmak istemişlerdir. Acıma gibi görünen korkunç bir ikiyüzlülüğe bürünülerek suçlular korunmuştur. «Onurunun geri verilmesini mi istiyorsun? Cellatların cinayetlerini örtbas etmek için senin yasalar karşısında namussuz kalman gerekir. O nedenle, biz sana ancak özgürlük sadakası vereceğiz.» Peş peşe yapılan bunca alçaklıklar içinde insan onuruna karşı işlenmiş bundan daha iğrenç suikast olamaz. Her türlü ölçüyü aşıyor bu. Tanrısal acıma, yalanın aleti haline getirilmiştir. Katilin elini kolunu sallıyarak, şeritlerle süslenip tuğ takarak dolaşabilmesi için acımayı suçsuzluğa inen şamar yapmışlardır!

Ve ne acıdır ki, büyük bir ülkenin hükümeti, yıkıcı bir gevşeklikle olacağa boyun eğiyor. adil davranması gerektiği zaman acımalı bir tutum alıyor! Bir fesat komitesinin karşısında titremek. huzurun adaletsizlikle geleceğini sanmak, bilmem hangi aldatıcı ve zehirli kucaklaşmayı hayal etmek, bile istiye gözü kapalı davranmak demektir. Rennes'te verilen utanılacak kararın ertesi günü hükümetin bunu Yargıtay'a götürmesi gerekmez miydi? O yüce Yargı Kurulu ki, küstahça maskaraya çevrilmiştir. Ülkemizin esenliği, dünyanın gözünde onurumuzu kurtaracak, yasaların egemenliğini yeniden kuracak olan böyle enerjik bir davranışa bağlı değil miydi? Kesin huzur ancak ada-

letle gelir. Her türlü korkaklık ve alçaklık yeni bir hırsın nedeni olur. Şimdiye dek yoksunluğunu çektiğimiz şey, yalanlarla çılgına döndürülen ve bu yüzden yolunu şaşıran ulusu doğru yola getirmek için ödevini sonuna dek yapmak isteyecek ölçüde yiğit bir hükümettir.

Ama o hale düştük ki, acıyan gibi göründüğü için hükümeti kutlamak zorunda kaldık. Hükümet iyi olmaya cüret etti. Hey yüce Tanrım! Ne çılgınca bir atılganlıktır bu! Öyle olağanüstü bir yiğitlik ki, hükümeti, eski ormanlardan çıkıp aramızda, yabani sürüler halinde dolaşan yırtıcı hayvanlar tarafından ısırılmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor! Güçlü olmayınca iyi olmak da övülecek bir tutumdur. Ancak, sayın bayan, ülkemizin haklı şerefi için, eşiniz hemen geri verilmesi gereken saygınlığını açık alınla isteyebilir. Çünkü yeryüzünün tüm ulusları önünde, onun kadar suçsuz, temiz bir insan daha yoktur.

Sayın bayan, eşinize karşı duyduğumuz hayranlığı, derin saygıyı, onu ne denli kutlu gördüğümüzü belirtmeme izin veriniz. Suçsuz olduğu halde, insanların budalaca saldırısına, kötü davranışlarına katlandı, pek çok acı çekti. Onun için yaralarının her birini sevgiyle sarmak isterdik. Ama gönül onarımının olanaksız olduğunu biliyoruz. Toplum, kurbana olan borcunu hiç bir zaman ödeyemeyecektir. O kurban ki, canavarca bir inatla işkence altında kıvrandırılmıştır. Şimdi ona, coşku dolu bir kardeşliğin derin saygısından daha temiz, daha değerli bir şey veremediğimiz için yüreklerimizde bir mihrap yükseltiyoruz. O, ötekilerden daha yüce bir kahraman oldu, çünkü daha çok acı çekti. Haksız yere çektirilen acı onu kutsallaştırdı. Şimdi artık o, geleceğin tapınağına ulu, tertemiz varlığıyla girmiş bulunuyor. O tapınak ki, içinde görüntüleriyle yürekleri etkileyen, sonsuz iyiliğin çiçeklenmesini sağlayan tanrılar bulunmaktadır. Onun size yazdığı ölümsüz mektuplar, sayın bayan, işkence-

ye uğrayan suçsuzluğun yürekten gelen en büyük çığlıkları olarak kalacaktır. Şimdiye dek hiç kimse daha acıklı bir yazgının hışmına uğramadığına göre, bugün insanların saygı ve sevgisini daha çok hak etmiş kimse yoktur.

Ayrıca cellâtlar onu daha da yüceltmek istercesine, Rennes davası işkencesini de eklemekten geri kalmadılar. Çarmıhından sökülen ve yalnızca manevi güçle ayakta duran bu kurbanın önünden vahşice, alçakça geçip üstüne tükürdüler, onu bıçakla delik deşik ettiler, yaralarına öd ve sirke döktüler. Ve o sarsılmaz insan, o stoacı, hayranlığa değer bir tutum aldı. Asla yakınmadı, gurur dolu yürekliliğini yitirmedi, gerçeğe sessizce inanç besledi. Gelecek kuşaklar onun bu davranışına şaşacaklardır. Manzara öylesine büyük, öylesine dokunaklı oldu ki, her oturumu sanığın suçsuzluğunu daha açık seçik ortaya koyan bir aylık duruşmalardan sonra mahkemenin vardığı haksız yargı ulusları ayaklandırdı. Böylece yazgı tamamlanıyordu. Dünyaya unutulmaz bir örnek olmak üzere, o suçsuz insan tanrılaşıyordu.

Burada, sayın bayan, doruğa ulaşıyoruz. Bundan daha büyük bir şeref, daha yüce bir kat yoktur. Kaldırılmış hakların yasalara uygun biçimde geri verilmesinin, yani hukuksal suçsuzluk formülünün bile ne önemi olduğu sorulabilir; çünkü bugün eşinizin suçsuzluğuna inanmamış bir tek namuslu kişi yoktur. Ve, bu suçsuz insan yeryüzünün bir ucundan öbürüne, insanlar arasındaki dayanışmanın simgesi haline gelmiş bulunuyor. Mesihin dininin yayılması, birkaç ulusu fethetmesi için dört yüzyıl gerekmiştir. Oysa iki kez hüküm giyen suçsuzun dini bir anda dünyaya yayılıp engin bir insanlık duygusuyla tüm uygar ulusları birleştirmiştir. Tarih boyunca böylesine evrensel bir kardeşlik eylemi arıyorum, ama bulamıyorum. İki kez hüküm giyen suçsuz insan, ulusların kardeşliğine, dayanışma ve adalet düşüncesine, yüz yıllık felsefe tartış-

malarından, insanlığa ilişkin kuramlardan daha büyük yarar sağlamıştır. Çağlar boyunca ilk kez tüm insanlık kurtarıcı bir haykırışta birleşmiş, adalet duygusuyla ve yüce gönüllülükle ayaklanmıştır. Adeta, ozanların hayal ettikleri gibi, kadeşlerden oluşan bir tek ulus halini almıştır.

Onun için, çekilen acıların seçtiği insan derin saygı görmeli, ululanmalı! Onun kişiliğinde evrensel iman birliği gerçekleşmiştir.

Şimdi o, saygılı ellerinizle ısıtılan ılık aile sığınağında gönül rahatlığı ve güven içinde uyuyabilir. Onu ululama konusunda bize güvenin. Biz ozanlar yüceltmesini biliriz. Ona öylesine güzel bir yer ayıracağız ki, çağımızda hiç bir insan bu denli dokunaklı bir anı bırakamayacak. Bugün bile onun onuruna pek çok kitap yazılmıştır. Onun suçsuzluğunu kanıtlamak, büyük acısını yüceltmek için koca bir kitaplık meydana getirilmiştir. Gerçeğe ve adalete gönül verenler, geniş soruşturmanın sayısız belgelerini tarihe vermekten geri durmadılar ve durmayacaklardır. Bunlar bir gün olayların kesinlikle saptanmasını sağlayacaktır. Böylece geleceğin yargısı hazırlanıyor. Bu yargı, görkemli beraat, suçsuza eski haklarının parlak bir törenle geri verilmesi kararı olacaktır. Tüm kuşaklar diz çöküp işkenceye uğramış şerefli insanın anısından, atalarının işlediği cinayetten dolayı özür dileyeceklerdir.

Suçluları sonsuza dek dünyaya rezil eden, onları hak ettikleri suçlu direğine bağlayanlar da biz ozanlarız sayın bayan. Bizim hüküm giydirdiğimiz kişileri tüm kuşaklar hor görür ve yuhalar. Alçaklıklarını duyurduğumuz cani isimler çağlar boyunca iğrenç döküntüler halinde kalmışlardır. Doğal ve değişmeyen adalet, bu cezayı uygun zamanlara saklamış ve topluma yaptıkları kötülüklere, işledikleri büyük cinayetlere karşın sıradan mahkemelerden kurtulanları yüzyıllarca lanetlemek görevini ozanlara vermiştir. Aşağılık kişilerin, gününü gün etmekten başka bir şey dü-

şünmeyen zevk düşkünlerinin böyle bir cezayı uzak görüp alay ettiklerini biliyorum. O anda küstahlık etmeyi yeterli görür onlar. Tekmeyle, tokatla üstün gelmek, onların bayağı açlıklarını gideren gaddarca bir başarıdır. Ölümden sonrası ilgilendirmez onları. Utanmaları gerekince ilerde bu dünyada olmayacaklarını düşünürler: Namus karası vız gelir onlara. Bize gösterilen utanç verici temsilin açıklaması işte bu ruh bayağılığında düğümlenmektedir: Küstahça yalanlar, açık seçik kanıtlanmış hileler, en belirgin saygısızlıklar, bir yere değin sürmekten öteye geçemeyecek ve suçluların yıkımını hızlandıracak olan her şey ortada. O aşağılık kişilerin çoluk çocukları yok mu? İleride çocuklarının ve torunlarının utançtan yüzleri kızaracak diye korkmuyorlar mı?

Vah zavallı çılgınlar! Adlarını dünyaya rezil etmek için yararlanacağımız suçlu direğini kendi elleriyle diktiklerinin farkında bile değillermiş gibi görünüyorlar. Ordunun onurunu kurtarmak bahanesiyle suçsuz bir insana ikinci kez hüküm giydiren Rennes yargıçlarının tutumundan daha ahmakça bir davranış düşünülebilir mi? Bu adaletsiz serüvende orduyu lekeleyerek ona ne yaman hizmet ettiler! Güdülen amaç bayağı idi, inançsız öngörüden yoksundu. Savaş konseylerinin nüfus ve etkilerinin yok olması, artık birbirini tutan yüksek komutanlara karşı kuşku uyanması pahasına birkaç suçlu komutanı kurtarmak gerekiyordu. Böylece daha büyük bir öfke ve düzensizliğin etkeni olan bir cinayet daha işliyorlardı. Öyle bir durum ortaya çıkmıştı ki, hükümet suçsuzluğu bağışlamakla, hiç kuşkusuz, yanlışlığı hemen düzeltmek gereğine boyun eğmiş oluyordu. Ortalığı biraz olsun yatıştırmak için adaletsizliği bu yolla azalttığına inanıyordu.

Ama unutmak gerekir, sayın bayan, önemsememek gerekir. Aşağılıkları, saldırı ve hakaretleri önemsememek yaşamımıza büyük bir dayanak oluştu-

rur. Ben her zaman bunun yararını görmüşümdür. Kırk yıldan beri çalışıyorum. Kırk yıldan beri sataşmalara, sövgülere önem vermediğim için ayaktayım. Her yapıtım sataşmayla karşılandı. Gerçek ve adalet için çarpıştığımız son iki yıldan beri de çevremizdeki iğrenç dalga öylesine kabardı ki, sonsuza dek zırhlanıp yara almayacak hale geldik. Ben kendi hesabıma, iğrenç sayfaları, çirkef kişileri yaşamımdan sildim. Benim için onlar yok artık. İsimleri gözüme ilişince hemen geçiyorum. Yazınsal yapıtlarından aktarılabilen metinleri bile atlıyorum. Açıkça, sağlığın korunmasıdır bu. Yaşamlarını sürdürüp sürdürmediklerini bilmiyorum. Onları nefretle kafamdan kovdum. Bundan sonra, lağım sularının onları büsbütün alıp götürmesi kalıyor.

Şimdi suçsuza, uğradığı bunca gaddarlık ve hakaret karşısında horlayıcı bir unutma öğütlüyorum. O öylesine yükseğe çıkmış, öylesine ayrı bir kişi olmuştur ki, artık ona hiç kimse dokunamamalıdır. Sizin yanınızda, kışkırtılmış kalabalıktan uzak, aydınlık bir yaşam sürmeli, kendisine doğru yükselen evrensel sempati birliğinden başka bir şey duymamalıdır. Çok acı çekmiş olan o suçsuz insanın dinlenmesi gerekiyor. Onun için dirlik düzenlik içinde yaşamalıdır. Onu sevip iyileştireceğiniz o sakin köşede, yalnızca coşkulu okşamalar ve güleryüzler sarmalı çevresini!

Bize gelince, sayın Bayan; açtığımız savaşı sürdüreceğiz. Yarın, adalet için dünkü kadar sert bir tutumla çarpışacağız. Suçsuzun eski saygınlığı yeniden sağlanmalıdır. Bunu ondan çok Fransa'nın saygınlığı için istiyoruz. Bunca şeref kazanmış olan suçsuza haklarının geri verilmesinden çok, Fransa'nın kurtarılması gerekiyor. Yoksa bu büyük haksızlık, hiç kuşkusuz, Fransa'nın ölümüne yol açacaktır.

Ulusların gözünde Fransa'nın eski saygınlığı ancak utanç verici mahkeme kararı hükümsüz kılındığı gün sağlanmış olacaktır. Onun içindir ki, durmadan

bu amacı gerçekleştirmeye çalışacağız. Bir büyük ülke adaletsiz yaşayamaz. Ülkemiz üzerindeki lekeyi silemediği, en yüksek yargılama kurulunun uğradığı hakareti, her yurttaşı yaralayan adaletsizliği ortadan kaldırmadığı sürece yas içinde kalacaktır. Yasaların güvencesi bulunmazsa, toplumsal bağlar çözülür, her şey altüst olur. Bugün ülkemizde hukuk öylesine büyük bir küstahlıkla, öylesine saygısızca bir meydan okumayla çiğnenmiştir ki, yıkımı susarak geçiştirmenin, komşularımız karşısında yüzümüz kızarmasın diye, cesedi gizlice gömmenin olanağı da kalmamıştır.

Tüm dünya olanları gördü, her şeyi duydu. Onun için, hata nasıl her yana büyük bir gürültüyle yayıldıysa, onarım da dünyanın gözü önünde yapılmalıdır. Şerefsiz bir Fransa, tek başına kalan, hor görülen bir Fransa istemek, canice bir kuruntudur. Hiç kuşkusuz yabancılar Sergimize geleceklerdir. Önümüzdeki yaz aylarında Paris'in dolup taşacağından, herkesin parlak ışıklar altında ve müzik şamatası içinde panayır eğlencelerine koşarcasına bu kente akın edeceğinden kuşku duymuyorum. Ama övünmemiz için bu yeterli midir? Dünyanın dört bucağından gelecek olan bu konukların parası kadar bize verecekleri değer de önemli değil midir? Sanayi, bilim ve sanat alanındaki gelişmemizi kutluyoruz; çağdaş çalışmalarımızı sergiliyoruz. Adaletimizi de sergilemeyi göze alabilecek miyiz? Şeytan adasını Champ de Mars'da gösteren yabancı karikatür bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Utançtan kahroluyorum. Fransa adil bir ulus olarak yerini almadan Sergi'mizin açılabileceğine aklım ermiyor. Suçsuzun kaldırılmış hakları geri verilmelidir; Fransa'ya eski saygınlığı ancak o zaman yeniden sağlanmış olacaktır.

Mektubumu bitirirken bir kez daha belirtmek isterim ki, sayın bayan, eşinize özgürlüğünü geri verdiren ve onu şerefine kavuşturacak olan iyi yurttaşlara güvenebilirsiniz. Onlardan hiç biri kavgayı bırakma-

yacaktır. Adalet için çarpışmakla ülkemiz uğruna savaştıklarını hepsi biliyor. Suçsuzun o hayranlığa değer kardeşi onlara yeniden yüreklilik ve akla uygun davranış örneği verecektir. Size sevgili varlığınızı, uydurma suçlamalardan arınmış ve özgür olarak geri veremedik. Ama biraz daha sabır göstermenizi diliyoruz. Çocuklarınızın yasalar uyarınca da her türlü lekeden temizlenmiş bir isimle büyüyeceklerine inanıyoruz.

Bugün o sevgili çocukları düşünmekten kendimi alamıyorum; onları babalarının kucağında görüyorum. Olup bitenleri onlardan nasıl kıskanç bir özenle, büyük bir titizlikle sakladığınızı biliyorum. Onlar babalarını yolculukta sanıyorlardı sonra uyanmaya başladılar. Sorular soruyor, ince eleyip sık dokuyorlardı. Babanın bu denli uzun süre evden ayrılışı konusunda açıklamalar istiyorlardı. Ama ne söylenebilirdi onlara? Kurban hâlâ karanlık mezarındaydı. Onun suçsuz olduğu konusundaki kanıtlara hâlâ yalnızca birkaç kişi inanıyordu. Bu durum karşısında yüreğiniz korkunç bir acıyla kıvranmıştır, biliyorum.

Ama eşinizin suçsuzluğunun herkesce anlaşıldığı şu son haftalarda çocuklarınızın her ikisini de ellerinden tutup Rennes zindanına götürmenizi isterdim. Çocuklar orada babalarını tüm kahramanlığıyla görmeli ve bu anıyı sonsuza dek zihinlerine yerleştirmeliydiler. Onlara babalarının haksız yere neler çektiğini, yürek gücünün ne büyük olduğunu anlatmalıydınız. Babalarına insanların yaptıkları adaletsizlikleri unutturmak için, onu derin bir tutkuyla sevmeleri gerektiğini söylemeliydiniz. Böylece çocukların küçücük yürekleri insanca bir erdemle dolacaktı.

Bununla birlikte, henüz vakit geçmiş değildir. Bir akşam, aile lambasının altında, aile ocağının ferahlatıcı huzuru içinde, baba, çocuklarını alıp dizlerine oturtacak ve onlara acıklı öyküyü baştan sona dek anlatacak. Babaya saygı duymaları, onu taparcasına sevmeleri için çocukların her şeyi bilmeleri gerekiyor. Baba-

ları engin saygı ve sevgiye yaraşır bir insandır. O her şeyi anlatınca, çocuklar dünyada ondan daha çok alkışlanıp ululanan bir kahraman, çektiği acılarla tüm yürekleri derinden etkileyen bir kurban bulunmadığını öğreneceklerdir. Ve onunla gurur duyacaklardır. O'nun adını, insanların caniliği ve alçaklığıyla gerçekleşen tüyler ürpertici bir yazgıda arınıp yüceleşmiş yiğit ve sabırlı bir kişinin adı olarak, övünçle taşıyacaklardır. Günün birinde, herkesin laneti karşısında, suçsuzun oğlunun ya da kızının değil, cellat çocuklarının yüzleri kızaracaktır.

En derin saygılarımın kabulünü dilerim, efendim.

SENATO'YA MEKTUP

Bu sayfalar 29 mayıs 1900 günü «*Aurore*» gazetesinde yayınlandı.

Önceki yazıyla bunun arasında yine sekiz ay geçti. Evrensel Sergi'nin kapıları 15 Nisan 1900 günü açıldı. Tam bir ateş-kes dönemindeydik. Versailles'deki davam ertelenip duruyordu. Dava zaman aşımına uğramasın diye, her üç ayda bir mahkemeye çağrı çıkarılıyordu; ertesi gün ise, gitmeme gerek olmadığını bildiren başka bir kâğıt alıyordum. Bay Belhomme, Bay Varinard ve Bay Covard adlarındaki üç uzmanla olan davam da aynı biçimde sürüp gidiyor, her ay ertesi aya bırakılıyordu. Alfred Dreyfus'ün bağışlanmasından sonra ucubeyi olgunlaştırmak üzere, genel af yasasının, o zararlı yasanın çıkması için onbeş aya yakın bir süre gerekmişti

Sayın Senatörler,

Bir hakkı geri alma yasasına üzülerek oy verdiği-

niz gün ilk yanılgıya düştünüz. Yasanın koruyucuları olan sizler, bir sanığı, doğruluklarından kuşku duyulan doğal yargıçlarının önünden almakla yasaya karşı suikast işlenmesine yolaçtınız. Sözümona halkın iyiliği için hükümetin baskısına boyun eğdiniz. Adalete ihanet etmeye razı olursanız, size vadedilen huzur gelecekti! Bunun için eğildiniz baskı karşısında.

Huzur! Unutmayın ki, Yargıtay kararının ertesi günü meclisler toplanmış, dalgalanma ve heyecan daha şiddetli, daha öldürücü bir biçimde yeniden başlamıştı. Çıkardığınız özel durum yasasından arzu edilen haksızlığın elde edilmesi bekleniyordu. Umulanın tersine, suçsuzun zaferi görününce sizler boşu boşuna lekelenmiş oldunuz. Biliyorsunuz, yapılan akılalmaz adaletsizliği tamamlamak, yüksek yargı kurulumuza tokat indirmek için bir askeri mahkeme bulunabilmiştir. Bu saldırı onarılmadıkça ulusal vicdanımız utançtan kurtulamayacaktır.

Bugün sizi ikinci kez, en bayağı, en beceriksizce ve en tehlikeli yanılgıya düşürmek istiyorlar. Bu kez artık söz konusu olan bir hakkı geri alma yasası değil, boğma yasasıdır. Bundan önce yalnızca yargıçları değiştirmiştiniz. Bu kez ise, artık yargıç bulunmadığını söylemeniz için kışkırmalar yapılıyor. Adaleti karıştırıp bozmak üzere kabul ettiğiniz çirkin görevden sonra, şimdi de adaletin iflas ettiğini açıklamakla görevlendirildiniz. Ve yeniden boğazınıza siyasal zorunluk yumruğu dayatılıyor. Yurdun esenliği adına oyunuz sökülüp alınıyor. Huzurun yalnızca sizin kötü eyleminizle geleceği belirtiliyor.

Huzur! Ancak gerçek ve adalet huzur getirir. Yargıçları değiştirerek elde edemediğiniz huzuru, onları ortadan kaldırarak asla sağlayamazsınız. Çünkü böylece toplumun çürümesini hızlandırıyor, ülkeyi daha büyük yalanlara ve kinlere atıyorsunuz. Günün birinde bu yolun bayağılığı ortaya çıkınca, şimdiye dek gizli tutulan pislikler sonunda ulusu zehirleyip çıldırtınca,

bunun sorumluları, suçluları siz olacaksınız. Cinayet işlemenize yolaçan zayıflığınız tarihe geçecek. Milletin yetersiz vekilleri olarak anılacaksınız gelecekte.

Sayın Senatörler, iki ay kadar önce, komisyonunuz tarafından dinlenmemi istediğim zaman, amacım özellikle bizi tehdit eden genel af tasarısını komisyon üyeleri önünde protesto etmekti. Bugün bu mektubu, genel af yasasını tartışmaya çağırılacağınız bir sırada, protestomu daha etkili biçimde yinelemek için yazıyorum. Benim kişisel görüşüm açısından böyle bir yasayı adaletsizlik, ulusal onurumuz açısından ise silinemeyecek bir leke sayıyorum.

Komisyonunuz önünde söylediklerimi burada da yinelememe bilmem gerek var mı? Durmadan aynı şeyleri söylemek, sonunda insana bir bakıma usanç ve utanç veriyor. Tüm dünyanın bildiği, uzun zamandan beri hükmünü verdiği bir öyküdür bu. Yalnızca Fransızlar, bu konuda siyasal ve dinsel hırsların çılgınlık nöbeti içinde kavgayı sürdürebilirler. Komisyon önünde bundan daha zirve ve daha kaygılandırıcı bir af olamayacağını ve bunun hukukla alay etmek anlamını taşıdığını belirttim. Çünkü burada türlü eylemlerin tuhaf karışımını aftan yararlandırmak söz konusudur. Bunlardan birçokları mahkemelerden bile geçmiş değildir. Ayrıca, genel affın bize karşı, hukuku savunanlara karşı, gerçek canileri kurtarmak için hazırlandığını söyledim. İki yüzlü ve küçük düşürücü bir bağışlama ile ağzımız kapatılacak, namuslu kişilerle alçaklar aynı kefeye konup suçlular korunacaktı. Bu, sonunda ulusal vicdanı çürütecek büyük bir ikiyüzlülüktü.

Tüm bunları o gün söyleyen yalnız ben değildim. Albay Picquart ile Bay Joseph Reinach da, benim gibi, komisyon tarafından dinlenmek istemişlerdi. Böylece durumları büsbütün ayrı olan üç kişi komisyonun karşısına çıkıyorlardı. Bu üç adam davadan önce birbirlerini tanımıyorlardı. Birbirine zıt üç ayrı dünyadan gel-

mişlerdi. Birisi salt bir kovuşturma tehdidi altında savaş konseyi karşısında bulunuyordu, ötekinin ağır cezada bir davası sürüp gidiyordu, üçüncüsü gıyabında üç bin frank para cezasına ve bir yıl hapise mahkûm olmuştu. Tüm bunlara hiç önem verilmiyordu. Üçünün de durumları birleştiriliyor, hepsi için aynı sakat ve karışık çözüm yolu bulunuyordu. Tüyler ürpertici bir duruma düşürülmüş olmalarından, hayatlarının mahvedilmiş olmasından hiç kimse kaygılanmıyordu. Ortada kolay kolay arınamayacakları suçlamalar vardı. Her üçü de iyiniyetlerinin kanıtlarını ortaya koyabilirlerdi. Ama buna hiç kimse aldırmıyordu. En sonunda onlar da haydutlarla omuz omuza gösterilip lekeleniyorlardı.

Dünya ölçüsünde bir adaletsizliğe ve alçaklığa yurtseverce bir yüce gönüllülük rengi vermek üzere rezilce bir komedi oynanıyor. Ve bu üç adamın, yaralanmış yurttaşlar olarak duydukları derin acıyla, büyük Fransa'ya karşı besledikleri engin sevgiyle ve bağlılıkla protestoda bulunmalarını istemiyorsunuz! O üç adam ki, her zaman Fransa'ya yaraşır evlatlar oldukları kanısını beslemişlerdir. Hiç kuşkusuz, ben yine de tüm gücümle protesto ediyorum. Eminim ki, Albay Picquart ve Bay Joseph Reinach da, komisyonunuzun önünde tanıklık ettiğimiz günkü gibi, bugün de benimle birlikte protestolarını sürdürüyorlar.

Tüm olup bitenleri herkes biliyor, sayın senatörler; ve siz herkesten iyi biliyorsunuz. Siz ki, iğrenç serüvenin hazırlandığı politika kulisinin içindesiniz. Komisyonunuz da tüzel sıkıntıyı biliyordu. Uzun zaman tartışma konusu oldu bu. Komisyonun kötü bir tasarıya destek olmaktan duyduğu tiksinti ortadaydı. Hükümetin bildiğiniz koşullar içindeki baskısı da söz konusuydu. Eminim ki, böylesine alçaklıkların, yalan ve cinayetlerin, apaçık kanunsuzluk ve adaletsizliklerin hiç bir zaman hiç bir yerde görülmediğini içinizden siz de kabul ediyorsunuz. Dahası tüm bunlar sizi deh-

şet içinde bırakan tüyler ürpertici suikastlar ve yüz karası yığınıdır. Tüm bu rezilliklerden ülkeyi nasıl temizlemeli? Geçmişin Fransa'sı eski temellerine dek yıkılmadan ve en sonunda yarının genç ve onurlu Fransa'sını kurmak zorunda kalınmadan nasıl herkese adalet vermeli? Böylece en katı beyinlerde en alçakça düşünceler doğuyor. Ortada pek çok ceset var. Bunları çarçabuk gömmek için bir çukur kazılacak ve bir daha bunlardan söz edilmeyeceği umulacak! Tüm bunlar, cesetlerin çürümesi ve üzerlerini örten ince toprak tabakasının üstüne çıkması, çok geçmeden de tüm ülkeyi vebadan kırıp geçirmesi karşılığında yapılacak. Durum bu; öyle değil mi? Bir noktada anlaşıyoruz: Toplumsal yapının derinliklerinden çıkıp ortaya dökülen kötülük, tüyler ürperticidir. Ayrıldığımız tek nokta, hastalığı iyileştirmek için tutulacak yol konusudur. Siz hükümet edenler kötülükleri örtbas etmekten yanasınız. Gözle görülmeyenin var olmadığına inanıyor gibisiniz. Oysa biz, sıradan yurttaşlar, kötülüklerden arınmak, çürümüş elemanları yakmak, bedenin tepeden tırnağa sağlığına ve gücüne kavuşması için yıkıcı tohumlara son vermek istiyoruz.

Gelecek kimin haklı olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Öykü son derece yalın, sayın senatörler, ama burada özetini yapmak yararsız.

Dreyfus davasının başlangıcında yalnızca bir adalet sorunu vardı. Ortada bir adlî hata bulunuyordu. Hiç kuşkusuz başkalarından daha adil yürekli, daha şefkatli birkaç yurttaş hatanın düzeltilmesini istediler. Kişisel olarak ben önceleri sorunun başka yanını görmedim. Ama, çok geçmeden, iğrenç serüven sürüp gittikçe sorumluluklar yukarıya doğru çıkıp askeri şeflere, yüksek görevlilere, iktidardaki kişilere ulaştıkça sorun siyasal bünyeyi baştan başa sardı. Ünlü dava, Fransa'nın yazgısını belirleyecekmiş gibi görünen korkunç ve genel bir bunalım halini aldı. Böylece iki ta-

raf yavaş yavaş birbiriyle kavgaya başladı: bir yanda tüm gericiler sahip çıkmak istediğimiz gerçek Cumhuriyetin tüm düşmanları, ayrıca bilerek ya da bilmeyerek dinsel, askeri ya da siyasal, çeşitli biçimlerdeki otoriteden yana olanlar; öte yanda, geleceğe yönelik tüm özgür eylem, bilimle kurtulmuş tüm beyinler, gerçeğe, adalete yönelenler, sürekli ilerlemeye inananlar. Bu kişiler ki, fetihleri bir gün insanlığa daha fazla mutluluk getirecektir. Sözün kısası, iki taraf birbirine girince savaş amansız oldu.

Böylece Dreyfus davası tüzel bir dava iken ve öyle kalması gerekirken, siyasal bir dava halini aldı. Sorunun tüm kötülüğü burada. Dava, otuz yıldan beri rejimi kemiren Cumhuriyet düşmanlarının zehirleyici ve bozguncu çalışmalarının ansızın yüzeye çıkması için bir fırsat oldu. İş o hale geldi ki, Volter'in Fransa'sı bir sabah erkenden uyanınca kendini papaz egemenliği altında, Roma'dan emir alan bir ordunun elinde bulacaktı nerdeyse. Aldatıcı görünüşler bir anda yok oldu. Cumhuriyet'in etiketten başka bir şey olmamadığını farkettik ansızın. Her yanı mayınlanmış bir alanda yürüdüğümüzü hissettik. Yüz yıldan beri demokratik alanda kazanılanlar birden yıkılıp gidecekti.

Fransa gericiliğin pençesine düşecek hale geldi. Tüm yakınmalar bundandır. Durumun dehşet veren yanı budur. Meclislerin ve hükümetin korkaklığı yüzünden yavaş yavaş yuvarlandığımız manevi düşüşü göstermektedir bu durum. Bir meclis, bir hükümet yarından çekinerek, korkak davranırsa düşüş hızlanır ve kaçınılmaz olur. Elinde gerekli çarkların bulunmadığını, görevlilerinin itaat etmediğini, askerlerin disipline titizlik göstermediğini, yüksek görevlilerin doğruluktan ayrıldığını farkeden kişilerin iktidarda olduğunu düşünün. Yalancı ve sahteci olan bir general Mercier'yi tüm generaller desteklerse, hakkında nasıl kovuşturma açılır? Sorumsuzluktan yana olan yargıçlar bulunduğunu

bildiğiniz sürece, gerçek suçluları nasıl mahkemeye verirsiniz? Hiç bir görevli emirleri dürüstçe yerine getirmediği sürece, nasıl doğru yolda hükümet edilir? Böyle koşullarda, ülkesini devrimci eylemle de olsa kurtarmaya kararlı bir kahramanın, büyük bir devlet adamının iktidara geçmesi gerekir. Bugün böyle kişiler bulunmadığı için, güçsüz ve beceriksiz bakanlarımızın bozguna uğradığını gördük. Suç ortakları ve aşağılık kişiler olmadıkları halde, deliye dönen meclislerin darbeleri altında birbiri üstüne yığıldılar. O meclisler ki, fesat komitelerinin aleti oldular, kısır bencilliğin ve kişisel sorunların rezilliklerine düştüler.

Ne var ki, iş bu kadarla da kalmadı. İşin en ağır ve acıklı yanı, ülkenin iğrenç bir basın tarafından zehirlenmesine olanak verilmesiydi. O basın ki, ülkeyi büyük bir küstahlıkla yalanlara, iftiralara, edepsizliklere ve sövgülere boğdu; onu deliye döndürdü. Yahudi düşmanlığı, artık kiliseye gitmeyen inançsızlar topluluğunda dinsel tutkuları uyandırmak için geçmiş kinlerin gaddarca sömürüsünden başka bir şey değildi. Milliyetçiliği de soydu, yurt sevgisinin bayağı sömürüsü haline getirdiler. İğrenç politikanın tuttuğu yoldur bu. Bu öyle bir yoldur ki, ülkenin yarısı, öbür yarısı tarafından ihanete uğradığı, yabancıya satıldığı kanısına vardığı gün iç savaşa neden olacaktır. Çoğunluk öyle yanıltıldı ki, sahtelikler gerçek haksızlıklar hak diye işlendi. Sırf Yahudi olduğu için bir insana hüküm giydirilirken bir tek sözcük dinlemek istemediler. Hiç bir uyarıya kulak asmadan sözde hainlerin peşine düştüler. O hainler ki, tek tutkuları Fransa'nın onurunu yıkımdan kurtarmaktı.

Üç yıldan beri şu acıklı görünüme tanık oluyoruz: Vekilliğini yitirmek korkusuyla, bu hakkını nasıl kullanacağını bilmeyen bir parlamento; Fransa'yı kışkırtıcıların, halkı zehirleyenlerin eline düşürdükten sonra her an düşürülmek korkusuyla titreyen bir hükümet. Öyle bir hükümet ki, birkaç gün daha fazla iktidarda

kalabilmek için, temsil ettiği rejimin düşmanlarına en ağır ödünleri veriyor.

Sayın senatörler, yeni bir genel af ödününe karar vermenizi sağlayacak olan da tüm bu nedenler değil midir? Çünkü böyle bir afla, hiç bir bakanlığın haklarında kovuşturma açamadığı büyük suçlular en sonunda cezadan kurtulacaklardır. Hükümeti sürekli güçsüzlüğü yüzünden düştüğü ölümcül sıkıntıdan kurtarmak gerektiğini söylerken aslında kendinizi kurtarmayı düşünüyorsunuz. Eğer general Mercier ilk suçunu işler işlemez enerjik, namuslu bir devlet adamı onun yakasına yapışsaydı her şey çoktan yoluna girmiş olacaktı. Ne var ki, adaletin geriye doğru attığı her yeni adım, doğal olarak suçluları yüreklendirdi. Bu durum karşısında alçaklıklar öylesine ölçüsüzce arttı ki, bugün davayı adil bir çözüme ulaştırmak, Fransa'nın çıkarlarına uygun bir sonuca bağlamak için tam bir yüreklilik gerekmektedir. Oysa hiç kimse böyle bir yürekliliğe sahip görünmüyor. Yahudi düşmanlarının ve milliyetçilerin hakaret yağmuruna uğramak korkusuyla herkes titriyor. Hiç kimse bu tutuma karşı çıkmayı göze alamıyor. Belirli bir seçmen çoğunluğunun zehirlenerek sürüklendiği çılgınlığı herkes kolaylaştırıyor. O kadar ki, şu anda bir kez daha korkaklığa pes etmiş bulunuyorsunuz. Ülkeyi, git gide üstün ve gözüpek bir tutum alan gericiliğin kollarına bırakacak korkakça bir davranış içindesiniz.

Böyle olmakla birlikte, can sıkıcı sorunların hasır altı edilmesiyle her türlü engelin ortadan kalkacağını düşünecek kadar da çocukça bir tutum içinde bulunduğunuzu farkedemiyor musunuz? Son üç yıl boyunca siyaset adamları Dreyfus olayı diye bir sorun bulunmadığını ya da artık böyle bir sorun kalmadığını yineleyip durdular. Oysa Dreyfus olayı mantıksal gelişimini izlemekten geri kalmadı. Çünkü şurası bir gerçekti ki, sorun ancak sonuca bağlandığı zaman ortadan kalkmış olacaktı. Yürüyen gerçeği hiç bir insan gücü durdura-

maz. Bugün yeni bir panik havasının estiği bir sırada yine dehşete kapıldınız. Dreyfus olayı diye bir sorun kalmadığı ve hiç bir zaman da çıkmayacağı konusunda yeniden bildiri yayınlamaya kararlı görünüyorsunuz. Dreyfus sorununu gömdüğünüz çukuru daha fazla kazıp üstüne affı örterseniz onun bir daha ortaya çıkamayacağını umuyorsunuz. Boşuna çaba. Hak ve adalet yerini bulmadıkça Dreyfus sorunu bir hayalet, acı çeken bir ruh gibi geri dönecektir. Halkın huzuru ancak gerçek ve adaletle sağlanır.

İşin en kötü yanı şu ki, adaleti boğarak huzuru sağlayacağınızı düşünürken belki de iyi niyet taşıyorsunuz. Pek çok arzulanan huzur içindir ki, namuslu yasamacılar olarak, vicdanlarınızı vatan uğruna kurban ediyorsunuz. Vah zavallı saflar! Ya da sırf bencillikleri yüzünden beceriksiz davrananlar! Bir kez daha boşu boşuna şerefinizi on paralık edeceksiniz. Siz suçluları hoşnut etmeye çalıştıkça onlar daha çok bağırıyor, sövgülerini arttırıyorlar. Onlar için, onların elebaşılarını zındandan kurtarmak için hazırladığınız affı bizim koparduğumuzı haykırıyorlar. Sizler hain oluyorsunuz, bakanlar hain oluyorlar, Cumhurbaşkanı bir hain oluyor. Ve hazırladığınız yasaya oy verdiğiniz gün, hainleri kurtarmak için, hain görevi yapacaksınız. Affın ertesi günü ölüm dansını oynayacak yamyamların alkışları arasında sizi bir çamur dalgası örtecek.

Görmüyor musunuz? Duymuyor musunuz? Sergi boyunca olaydan söz edilmeyeceği, susulacağı konusunda uzlaşma olduğundan buyana durmadan konuşan kimdir? Son belediye seçimleri sırasında yalan ve hakaretler kampanyası açarak Paris'i kim zorladı? Orduyu yeniden bu yüz karası işlere karıştıran kimdir? Hükümeti düşürmek için gizli dosya dedikodusunu yayan kimdir? Dreyfus olayı milliyetçilerin antisemitlerin kızıl hayaleti haline geldi. O olmadan hüküm süremezler. Ülkeyi terörle ellerinde tutabilmek için sürekli olarak ona gerek duyuyorlar. Eskiden imparatorluğun bakan-

ları kızıl hayaleti harekete geçirerek yasama organından nasıl her şeyi elde etmişlerse, onlar da, zavallı kişileri şaşkına çevirmek için olayı silah olarak kullanmaktan başka yol bulamazlardı. Nasıl bir yatışma sağlanacağını şimdi bir kez daha belirtelim: çıkaracağınız af, Cumhuriyet Fransa'sını yıkmak için Dreyfus olayını sömüren fesatçıların elinde yeni bir silah olmaktan öteye geçemeyecektir. Fesatçılar aftan güç alarak olayı sömürmeyi öylesine sürdürecekler ki, ulus artık gerçeğin ve adaletin ne yanda olduğunu hiç bir zaman bilemiyecektir.

Bu tehlike karşısında yapılacak bir tek iş vardı: Geçmişin güç birlikçilerine karşı savaşı kabul etmek, yönetimi düzeltmek, yüksek görevlileri, büyük kumandanları değiştirmek. Papaz egemenliği yanlısı olarak çürümüş görünen kadroyu yenilemekten başka yol yoktu. Ülkeyi eylemlerle aydınlatmak, gerçeği söylemek, adaleti sağlamak gerekiyordu. Meydana gelen olayların verdiği olağanüstü dersten yararlanmak, halkın, belki ancak yüz yılda aşabileceği bir yolu üç yılda dev adımlarla aşmasını sağlamak için zorunluydu bu. Hiç değilse geleceğimiz adına savaşı kabul etmek ve gelecekteki yüceliğimiz için, olabildiği ölçüde zafer elde etmek gerekiyordu. Bugün yine, bunca alçaklıkların çıkardığı engellere karşın, tutulacak bir tek yol var: Gerçeğe dönmek, adalete dönmek. Gerçek ve adaletin dışında kalan bir ülkenin kısa zamanda yıkılacağına kesinlikle inanmak!

Sevgili ve büyük Labori sözünü ettiğim o korkaklık saatlerinin birinde susturulmuş olmasına karşın, kusursuz dil uzluğu ile gerekeni söylemek fırsatını buldu. Mademki hükümet olaya karışmaktan vazgeçmedi, sorunu çözüme bağlaması gereken mahkemelerin işine karıştı, siz sayın senatörler, ulusun huzuru ve iyiliği için işi bitirmek zorundaydınız. Ve bir kez daha söylüyorum, eğer zavallı af yasanızın bu sonuca ulaşacağını hesap ediyorsanız, eski yanılgılarınızı, son

bir yanılgıyla daha ağırlaştırıyorsunuz demektir. Öyle bir yanılgı ki, öldürücü olabilecek ve anılarınıza çok ağır darbeler indirecektir.

Beni şaşırtan konulardan biri de, sayın senatörler, Dreyfus sorununu yeniden başlatmayı istemekle suçlanmamızdır. Anlamıyorum. Ortada bir Dreyfus sorunu vardı: suçsuz bir insan. Kendisinin hiç bir suçu olmadığını bilen birtakım cellatlar tarafından işkenceden geçiriliyordu. Sonunda sorunu o hale getirdik ki, cellatlar suçsuzu ailesine geri vermek zorunda kaldılar. Bugün gerçeği bilmeyen kalmadı. En berbat düşmanlarımız bile kapalı kapılar ardında her şeyi itiraf ediyorlar. Suçsuza kaldırılmış haklarının geri verilmesi, sırası gelince, hukuksal bir formaliteden başka bir şey olmayacaktır. Şimdi artık Dreyfus'e gereksinmemiz yoktur. O artık özgürdür. Çevresinde kendisine yardımcı olacak yiğit ailesi vardır. O aile ki, Dreyfus'ün şerefinden ve mutlaka kurtulacağından asla kuşku duymamıştır.

Bu duruma göre Dreyfus sorununu ne diye yeniden ele almak isteyebiliriz? Bu tutumumuzun bir anlamı yoksa, bu hiç kimseye yarar getirmez. Bizim biricik isteğimiz, Dreyfus sorununun, ülkemizi yeniden güçlü kılacak ve huzuru geri getirecek biçimde çözüme bağlanmasıdır. Biz suçluların hak ettikleri cezayı bulmalarını istiyoruz. Bunu, oh olsun deyip sevinmek için değil, gerçek huzurun adaletle geleceğini halkın bilmesi için istiyoruz. Biz şuna inanıyoruz: Fransa'nın kurtuluşu, yarınki güçlerin dünkü güçleri yenmesiyle gerçekleşecektir. Gerçekçi kişilerin zora başvuraniar karşısındaki zaferi, beklenen sonucu sağlayacaktır. Bunun içindir ki, Dreyfus sorununun mutlaka adaletle sonuçlanacağını ve yarının Cumhuriyeti'nin kurulmasına yardımcı olacak dersleri vereceğine kesinlikle inanıyoruz. Elbette ki, bu derslerin gerektirdiği reformları gerçekleştirmek zorunlu olacaktır.

Şunu bir kez daha belirtelim ki, seçim kaygısiyle Dreyfus olayını ağızlara sakız yapanlar, kulakları dol-

durup halkı uyutanlar bizler değiliz. Biz yalnızca doğal yargıçlarımızı istiyoruz. Biz adalete herkesin umut bağlamasını, gerçeğin tüm ulusa huzur getirmesini istiyoruz. Dreyfus olayının Fransa'ya pek çok kötülüğü olduğunu herkes söylüyor. Oy toplamak amacıyla bakanlar bile bunu yineliyorlar. Dreyfus sorunu hangi Fransa'ya kötülük getirdi? Dünün Fransa'sına ise, mesele yok! Gerçekten, Dreyfus sorununun ortaya çıkmasıyla tüm eski kurumlar dağılıverdi, eski toplumsal yapının onulmaz çürümüşlüğü ortaya çıkıverdi. O kadar ki, eskiyi yıkmaktan başka çare kalmadı. Ama üzüntüye kapılmamız için hiç bir neden görmüyorum. Çünkü Dreyfus sorunu geleceğe yaradı, yarının temiz ve sağlam Fransa'sının hazırlanmasına yardımcı oldu. Bu sorun ortaya çıkmasaydı, iyileştirilmesi gereken hastalık hiç bir zaman bu denli belirgin bir biçimde dışa vurmazdı. Şimdi artık bizim amacımız, Dreyfus sorununu yeniden ele almak değil, bu sorunun ortaya çıkardığı azgın hastalığı iyi etmektir.

Ancak çok önemli bir amaç, kesin bir zorunluk daha var. Af sonucunda yalanla ve sözcük oyunlarıyla her şeyin çözüme bağlanacağı umuluyor. Oysa bu tutumla en sonunda yazgımız Almanya'nın her şeyi açığa vurup vurmamasına bırakılmış olacaktır. Gerçek yurtseverleri tasalandırıp uykularını kaçırması gereken bu korkunç durumu daha önce de birçok kereler anımsattım. Bu sorun karşısında tüm yurtseverler Dreyfus olayının köklü ve kesin bir çözüme bağlanmasını istemelidirler. Çünkü Fransa'nın kurtuluşu, şerefi ve yaşaması için alınacak bir önlemdir bu. Bugün artık sesimi adamakıllı yükseltmek gerektiğine göre, konuşacağım.

Esterhazy'nin Alman askeri ataşesi Bay Schwartzkoppen'e sağladığı birçok belgenin Berlin'de, Savaş Bakanlığı'nda olduğunu herkes biliyor. Orada her türlü belge var: notlar, mektuplar gibi. Bu arada Esterhazy'nin şeflerinin, hiç de iyi örnek olmayan özel yaşamlarını ayrıntılarıyla anlatan bir dizi mektubunun da ora-

da bulunduğu söyleniyor. Daha başka belgeler de var. Bunlardan en önemsizi bile Dreyfus'ün suçsuz olduğunu, savaş konseylerimizin suçsuz çıkardığı kişinin ise açık seçik suçlu olduğunu ortaya koymaktadır. İki savaş konseyimizin, bu kişinin suçlu olduğunu bile bile onu temize çıkardıkları anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında, yarın Almanya ile Fransa arasında bir savaşın patlak verdiğini düşünelim. O zaman önümüze tüyler ürpertici bir tehlike çıkacak: Daha bir tek kurşun atılmadan, savaşa girişilmeden Almanya, Esterhazy dosyasını bir broşür halinde yayınlayacak; ve biz, kendimizi savunmak olanağını bulamadan tüm dünyanın önünde yenik düşeceğiz, savaşı kaybedeceğiz. Bunu kesinlikle söylüyorum. Vatan yıkılmak üzere. Artık yalancılar ve sahtecilerden meydana gelen bir ulus halini aldık.

Çoğu zaman tüylerim ürpererek bu durumu düşündüğüm oldu. Her şeyi bilen bir hükümet nasıl olur da böylesine bir tehlike karşısında kalmayı bir an olsun kabul edebilir? Ülkenin huzur istediği bahanesiyle nasıl olur da ağızlara kilit vurmaktan söz edebilir? Bu tutumun sağduyu ile uzaktan yakından bir ilgisi yok. Dahası şunu açıkça söylüyorum ki, her türlü olanaklarla durumu hemen açıklığa kavuşturmaktan kaçınmak, umulmadık bir yıkımla her şeyin düşman tarafından aydınlanmasını beklemeksizin olup bitenlere ışık tutmaktan sakınmak vatana ihanettir. O suçsuz insan eski saygınlığına kavuşunca ve gerçek suçlular cezalarını bulunca Almanya'nın bize karşı elinde bulundurduğu silah o an kırılmış olacaktır. Çünkü o gün Fransa kendiliğinden yanılgısını kabul edip düzeltecektir.

Sözün kısası, af, gerçeğe açılan kapıların sonuncusunu da kapamaktadır. Her zaman yinelediğim gibi, olaya bir tek sözle ışık tutabilecek durumda bulunan tek tanık Bay Schwarzkoppen'i dinlemek istemediler. Versailles Ağır Ceza Mahkemesi'nde benim tanığım olmasını ve istinabe yoluyla dinlenmesini istiyordum. Onun en sonunda gerçeği söylemekten kaçınmayaca-

ğından ve elindeki belgeleri ortaya koyacağından emindim. En kesin çözüm yolunun bu olduğu kuşku götürmez. Sorunun feci bir olay sonucunda çözümlenmesini beklemektense, onu şerefimizle sonuca bağlamalıyız.

Komisyonunuzun karşısına çıktığım zaman, bana ima yoluyla söylenenler karşısında dondum kaldım. Eğer gerçek, tıpkı mendilim gibi cebimde değilse, bu denli direnmeksizin affa razı olmalıydım. Bakanlar Kurulu Başkanı adına bana, elimde yeni bir kanıt olup olmadığı soruluyordu. Böyle bir soru karşısında, Bakanlar Kurulu Başkanı hesabına şaşkınlık duymamak elde değildi doğrusu. O başkan ki, gerçeğin insanın cebinde mendil gibi taşınmadığını, ancak sorgularla, kanıtlarla ve savunmalarla ortaya çıkarıldığını çok iyi bilmektedir. Ne var ki ağzıma kilit vurmak ve şimdi cebimde aranan gerçeği ortaya çıkarmama engel olmak için yapılanlar anımsanınca bana yöneltilen isteğin olağanüstü alaylı havası kolayca anlaşılmaktadır. Komisyonunuzun başkanına olup bitenleri bildiğimi, gerçeği ortaya koyan belgelerin bende olmadığını, ama işin içyüzünün nereden öğrenileceğini çok iyi bildiğimi söyledim. Bay Schwartzkoppen'in dinlenmesini istediğim zaman buna engel olunmamasını rica ettim. Böylece Dreyfus sorunu sona erecek ve Fransa en korkunç yıkımlardan kurtulmuş olacaktı.

Durum tüm açıklığıyla ortada olduğu halde, af yasasına oylarınızı veriniz, sayın senatörler, yükselen sesleri boğma işini tamamlayınız. Ama unutmayınız ki, günün birinde Fransa dünyanın önünde alçalır, onurunu yitirirse bu sonuç sizin eseriniz olacaktır.

Bu mektubun sizi sarsıp etkileyeceğine inanacak kadar saf değilim sayın senatörler. Af yasasına oy vermeye kesin kararlı olduğunuzdan bir an kuşku duyamam. Vereceğiniz oyları önceden bilmek çok kolay, çünkü bu oylar gevşekliğiniz ve güçsüzlüğünüzden oluşacaktır. Başka türlü davranmayı göze alamadığınız için, başka bir çıkar yol bulunmadığını sanıyorsunuz.

Bu mektubu, sırf yazmış olmak onurunu duymak için yazıyorum. Ben kendime düşen ödevi yaptım. Sizin görevinizi yerine getireceğinizden kuşku duyuyorum. Bir hakkı geri alma yasası adli bir cinayetti, af yasası ise vatana ihanet, Cumhuriyeti en kötü ellere bırakmak olacaktır.

Oylarınızla affı yasalaştırabilirsiniz ama unutmayın ki, çok geçmeden bunun cezasını çekeceksiniz. Yine unutmayın ki, çıkardığınız yasadan ileride utanç duyacaksınız.

SAYIN CUMHURBAŞKANI EMILE LOUBET'YE AÇIK MEKTUP

Bu satırlar 22 Aralık 1900 günlü «*l'Aurore*» gazetesinde yayınlandı.

Bu yazı ile önceki arasından yedi aylık bir süre geçti. Evrensel Sergi 12 Kasım'da kapılarını kapamıştı ve sorun artık bitmeliydi. En sonunda gerçek ve adalet boğulmalıydı artık. Yapılan da buydu. Versailles'da görülen davam geri gelmeyecekti: Giyabımda verilen kararı temyiz hakkımdan yoksun bırakılmıştım. Gün ışığına çıkarabileceğim gerçeği, geri verilmesini sağlayabileceğim adaleti hoyratça ortadan kaldırmışlardı. Üstelik üç uzman, Bay Belhomme, Bay Varinard ve Bay Couard benden ceplerine indirdikleri otuz bin frankla göbek atıyorlardı. Bu durum karşısında toplumsal adalet önünde her şeye yeniden başlamak gerekecekti. Bunları yakınmak için söylemiyorum, bir gerçeği gözler önüne sermek istiyorum. Çünkü ben herşeye karşın, görevimi yerine getirdim. Anılarda kalsın diye, bugün 1901 yılının şubatında şunu da ekleyeyim: Bu arada, subaylık rütbem ve Légion d'Honneur nişanım da alındı.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bundan aşağı yukarı üç yıl önce, 13 Ocak 1898 günü selefiniz sayın Felix Faure'a bir mektup yazmıştım. Ne yazık ki, iyi ün yapmış olmasına karşın, yazdıklarıma hiç önem vermedi. Şimdi, hayata gözlerini yumduğu halde, anısı, kendisine zamanında bildirdiğim korkunç adaletsizlikle kararmış bulunuyor. Üstelik, yüce görevinin verdiği yetkiyle suçluları koruma çabasına girdiği için onların suç ortağı olarak anılacak.

Şimdi siz onun yerine geçmiş bulunuyorsunuz. İğrenç olay ise, suç ortağı olan ya da korkakça davranan tüm hükümetleri lekeledikten sonra, meclislerin çıkardıkları afla, büyük bir adaletsizlikle sonuçlanıyor. Meclislerin bu kararı, kötülük getiren af olarak geçecektir tarihe. Öteki hükümetlerden sonra, sizin hükümetiniz de, ortak yanılgıya düşerek sorumluluklarını en ağırını yükleniyor. Hiç kuşkunuz olmasın, yaşamınızın bir sayfası lekelenmektedir, bulunduğunuz yüce makam bir kez daha silinmeyecek biçimde çamura bulanmaktadır.

İzin verirseniz, duyduğum tüm kaygıları anlatacağım, Sayın Başkan. Affın ertesinde vardığım sonucu belirteceğim.

18 Temmuz 1898'de İngiltere'ye gittim. Oradan ancak 5 Haziran 1899'da döndüm. Bu on bir aylık süre içinde sustum. Ancak 1899'un Eylül ayında, Rennes davasından sonra bir kez daha konuştum. Sonra, yine tam bir sessizliğe gömüldüm. Bu sessizliği yalnızca bir kez, geçen Mayıs ayında, Senato önünde affı protesto etmek için bozdum. Demek ki, on sekiz aydan beri, her üç ayda bir mahkeme karşısına çıkarak adaletin gerçekleşmesini beklemekteyim. Bu durumu içler acısı ve komik buluyorum. Bugün, adalet yerine, kötülükçü ve onur kırıcı af geliyor. İyi bir yurttaş olarak sustum: pek ağırdan alan adalete güvenerek büyük bir sabırla bekledim. Bir çıban başı, bir kargaşa kaynağı olmak istemedim. Ama bugün konuşmanın benim için bir hak bir ödev olduğuna inanıyorum.

Bir kez daha söylüyorum: sonuca varmam gerekiyor. Olayın ilk aşaması şu anda sona eriyor. Buna ben tümüyle bir cinayet diyeceğim. Ayrıca, nereye vardığımızı, ödevimizin ne olduğunu, yarına güvenimizin neye dayandığını da, yeniden susmadan önce söylemem gerekiyor.

Olayın ilk tiksinç aşamalarına dönmek gereğini duymuyorum. Rennes mahkemesinin verdiği karardan sonraki gelişmeyi ele almak yeter. Herkesi titreten kışkırtıcı bir adaletsizlikti o. Hükümetinizin ve dolayısıyla sizin yanılgınız da burada başlamıştı, sayın başkan.

Günün birinde, Rennes'de neler olup bittiği belgelerle anlatılacaktır. Hükümetinizin nasıl yanılgıya düştüğü sonra da ihanet etmek zorunluğuna nasıl inandığı açık seçik ortaya konacaktır; bundan eminim. Bakanlar Dreyfus'ün temize çıktığı kanısına varmışlardı. Yargıtayın kararı açık seçik ortadaydı. Yargıtay savaş konseyini açık bir kararla bağlamış olduğuna inanıyor, Dreyfus'ün suçsuzluğu belirgin bir hal alıyordu. Bu durum karşısında Dreyfus'ün suçsuzluğundan nasıl kuşku duyulabilirdi? Ne var ki, fesat kumkuması durmadı.

Sonra, görülmemiş bir saçmalıkla, bir suçsuz ikinci kez hüküm giyiyordu. Yargıtayın soruşturmasından sonra, hükümlünün suçsuzluğundan hiç kimse kuşku duyamazdı. Ve sonunda Fransa ve tüm uluslar dehşetle irkildi. İhanete uğrayan, aldatılan, kışkırtılan ve anlamsız ihmali yıkımla sonuçlanan hükümet ne yapacaktır? Tüm hakseverleri saran olayın o sırada bakanlarınızı da altüst etmesini isterdim. O bakanlar ki, hakkın zaferini sağlamakla görevliydiler. İnançları yıkıldıktan sonra ne yapacaklardı? Gerçeğin ve adaletin savunucuları olmak yerine, beceriksizlikleri ya da aldırışsızlıkları yüzünden Fransa'nın uzun zaman toparlanamayacağı biçimde çözülmesine yol açtıklarını gördükten sonra eylemleri ne olacaktı? İşte, sayın başkan, hükümetinizin ve sizin yanılgınız o anda başladı; düşünce ve duygu ayrılıklarımız o anda başlayıp giderek büyüdü.

Bizim için duraklamak olanaksızdı. Eğer Fransa'yı iyileştirmek, gerçek huzura kavuşturmak istiyorsak, onu kemiren hastalığı ameliyat etmenin bir tek yolu vardı. Çünkü insana ancak vicdan rahatlığı huzur verirdi. Adaletsizliğin zehirini içimizde hissettiğimiz sürece sağlıklı yaşayamazdık. Bu durum karşısında, hiç vakit yitirmeden davayı yeniden Yargıtay'a getirmenin yolunu bulmak gerekiyordu. Bunun olanaksız olduğu söylenemezdi. Hükümetin elinde, iktidarı kötüye kullanma sorunu dışında bile gerekli kanıtlar vardı. Sürüp giden tüm davaları sonuca bağlamak, suçlulardan bir tekinin bile kurtulamayacağı biçimde adaletin ödevini yerine getirmesini sağlamak gerekirdi. Ülseri kökünden temizlemek, halkımıza gerçek ve adalet dersi vermek, onun onurunda Fransa'nın manevi kişiliğini yeniden bulmasını ve tüm dünyaya göstermesini sağlamak gerekirdi. Ancak o zaman Fransa'nın sağlığa ve huzura kavuştuğu söylenebilirdi.

Oysa böyle bir dönemde, hükümetiniz öbür tarafı tutarak, bir kez daha gerçeği boğup, gömmeğe karar verdi. Gerçeğin üstüne ölü toprağı örtmenin onu ortadan kaldırmaya yeteceğini sandı. Suçsuzun ikinci kez hüküm giymesi üzerine hükümetiniz ürktü ve bu korku havası içinde ancak iki önlem düşünülebildi: birincisi suçsuzu bağışlamak, ikincisi bir af yasasını ağız tıkacı yapıp ortalığı susturmak. Birbirini tamamlayan bu önlemler görevini yapamayan umutsuz bir bakanlar kurulunun işin içinden sıyrılmak için harcadığı çabanın belirtileridir. Çaresizliğe düştüklerini anlayınca «Devletin yararı gereği»ne sığınmayı çıkar yol saymışlardır. Haksız davrandıkları andan başlayarak sizi de soruna ortak etmek istemişlerdir, sayın Başkan. Tehlikeye düşen Cumhuriyet'i kurtarmak için belki de tek çıkar yolu tuttuklarını sanarak kendilerini kurtarmak istemişlerdir.

Böylece yurdu onuruna ve gücüne yeniden kavuşturmak için son bir fırsat çıktığı gün yanılgıya düşül-

müştü. Ondan sonra, aylar geçtikçe kurtuluş yolu daha da zorlaşmıştı. Hükümet kendi kendini açmaza düşürmüştü. Ve meclislerin önüne çıkıp, af yasası reddedilirse hükümet edemeyeceğini söylediği zaman, hiç kuşkusuz haklıydı. Ne var ki, adaletin işleyebileceği bir sırada onu işlemez duruma getirerek affı gerekli kılan da hükümet değil miydi? Hükümet kurtuluş yolu bulmak için seçildiği halde, tersine, her şeyin altüst olmasına, böylece en kötü yıkımlara yol açmıştı. En sonunda, duruma çare bulmak üzere harekete geçince, Bay Méline ve Bay Dupuy hükümetlerinin başladıkları yerde işi bitirip gerçeği boğmayı, adaleti katletmeyi düşünmekten öteye gidemediler.

Böyle bir dönemde ülkemizde bir tek siyaset adamının kendini güçlü hissedip gerçeği haykırmak üzere mertçe ortaya atılmaması, akıl yolunu seçememesi Fransa için utanç verici değil midir? Üç yıldan beri bir çok kişinin peş peşe iktidara geldiklerini gördük. Hepsi de önceleri kararsızlık geçirdiler, sonra aynı yanılgıya düştüler. Cinayeti bile bile isteyen uğursuz Méline'den ya da önceden en güçlülerin yanında yer alan kuşkulu Dupuy'den söz etmiyorum. Ama sorunun yeniden ele alınmasını istemeyi göze alan bir Bay Brisson var: onun, sahte Henry'nin ortaya çıkarıldığı günün ertesinde Albay Picquart'ın tutuklanmasına izin vermek gibi onarılmaz bir yanılgıya düşmesi çok acı değil mi? Sonra, yetki yasasına karşı yaptığı konuşma tüm vicdanların derinliklerinden soyluca çınlayan bir Bay Waldeck - Rousseau var. Onun, adaleti en kaba bir biçimde ortadan kaldıran böyle bir aftan yana olmak zorunluğunu duyması yıkım değil midir? Şimdi bir düşmanın ülkemizde daha iyi hükümet edip edemeyeceğini soruyoruz kendi kendimize. Gerçekten ve adaletten yana olanlar, iktidara geçer geçmez kendilerini ve ülkeyi ancak yalanla ve adaletsizlikle kurtaracaklarını sandıklarına göre, böyle düşünmek zorunda kalıyoruz.

Çünkü Sayın Başkan, eğer af yasası meclislerde öl-

gün yüreklerle oylanmışsa, hiç kuşkusuz bu, ülkenin kurtuluşunu sağlamak amacı güdülerek yapılmıştır. Hükümetiniz çıkmaza girdiğini görünce Cumhuriyet'i savunma yolunu seçmek zorunda kalmıştır. Bunun kendisi için en sağlam yol olduğunu hissetmiştir. Dreyfus olayı; papaz egemenliğinden yana olanlarla militarizmin geçmişteki tüm gerici güçler adına eyleme geçerek hazırladıkları ikili komplo karşısında Cumhuriyet'in uğradığı tehlikeleri göstermiştir. Ve o zamandan beri hükümetin rolü açık seçik ortadadır: Dreyfus olayını silerek sıkıntıdan kurtulmak; çoğunluğa, uslu uslu boyun eğmesinin gerektiğini, yoksa söz verilen reformlara kavuşamayacağını anlatmak! Şimdi eğer ülkeyi papaz egemenliğinin ve militarizmin zehirinden kurtarma bahanesiyle başka bir zehirle, adaletsizlik zehiriyle zehirleyip can çekişmesine yolaçılmasaydı, diyecek yoktu.

Kuşkusuz, Dreyfus olayını kapsayan alan, tiksinç bir siyasal alandır. Hiç değilse, halkın en berbat haydutların eline bırakılması, basının yozlaşıp iğrenç bir duruma düşmesi yüzünden böyle olmuştur. Ancak, kısa bir görüşün ürünü de değildir bu. Bir ulusu kemiren hastalığın var olmadığını buyurarak o ulusun hastalıktan kurtulacağını sanmanın bundan güzel bir örneği olamaz. Af çıkınca davalar düşecek, böylece suçlular kovuşturulamayacak. Ama suçsuz Dreyfus'ün iki kez hüküm giymiş olmasıyla sonuçlanan bu korkunç adaletsizlik onarılmadıkça Fransa tüyler ürpertici kâbuslar içinde sayıklamaya devam edecektir. Şimdi siz gerçeği görmeyebilirsiniz; ama gerçek yer altında durmayacaktır. Bir gün öc alan bitkiler halinde her yerde fışkıracaktır. İşin en kötü yanı, güçsüzlerde hak ve adalet duygusunu karartarak onların umutsuzluğa düşmelerine yardımcı olmanızdır. Cezaya çarptırılan bulunmadıkça suçlu da yok demektir! Yalanlarla beslenen güçsüzler işin iç yüzünü nasıl bilebilirler? Halka bir adalet dersi gerekiyordu. Şimdi siz halkın bilincini karartıyor, ahlâkını bozuyorsunuz.

Her şey meydanda: hükümet af yasası ile huzur getirdiğini öne sürüyor. Oysa biz, tersine, hükümetin yeni yıkımlar hazırlamayı göze aldığını söylüyoruz. Bir kez daha belirtelim; adaletsizlik huzur getirmez. Altı aylık bir sessizlikle her şeyin kazanılacağına inanılıyor. Belki hükümet biraz huzura kavuşabilir. Dahası böyle bir sessizlik döneminde yararlı işler de yapabileceğini söyleyebilirim. Ne var ki, gerçek, sonunda elbette uyanacak, her şeyi haykırıp fırtınalar koparacak, fırtınaların ne yandan geleceğini bilemem, ama mutlaka gelecek. Ülkemiz her şeyi öğrenince, ayaklanıp adaletin yerine getirilmesini isteyince kin ve öfke yaman olacaktır. Ve o öfke, halkı aydınlatmak olanağı ellerindeyken bunu yapmayanları kasıp kavuracaktır.

Sevgili ve büyük dostum Labori o güzelim anlatımıyla şunu söyledi: Genel af yasası zayıflığı, güçsüzlüğü gösteren bir yasadır. Peş peşe gelen hükümetlerin korkaklığı bu yasada toplanmıştır adeta. İğrenç bir adaletsizlik karşısında kalıp da bu durumu ne önleyecek ne de düzeltecek gücü kendilerinde bulamayan kişilerin tüm yetersizliklerinin yasasıdır bu. Yükseklere darbe indirmek gereği karşısında herkes yumuşayıp geri çekilmiştir. Bunca cinayetlerden sonra bize getirilen unutma değil, af değil, bakanların eldeki yasaları uygulamaktan duydukları korku, içinde bulundukları güçsüzlüktür. Karşılıklı ödünlerle bize huzur getirmek istediklerini söylüyorlar. Doğru değil bu. Aslında eski çürümüş topluma hiç kimse baltayı indirmeyi göze alamamıştır. Ama gerilemeyi saklamak için şefaattan söz edilmiş, bir hain Esterhazy ile gelecekte heykeli dikilecek olan kahraman Picquart bir tutulmuştur. Bu, hiç kuşkusuz, ceza görecek kötü bir davranıştır. Çünkü vicdanları yaralamakla kalmamakta, aynı zamanda ulusal ahlakı da bozmaktadır.

Cumhuriyet için iyi eğitim bu mudur? Devletin çıkarları gerektirdiği zaman gerçeğe, adalete yer verilemeyeceğini öğretmekle nasıl bir demokrasi dersi veri-

yorsunuz? Bu durumda politikanın son derece ahlak bozucu bir eylem olması gerekiyor. Yiğitçe savaş veren dostlarımızın bir çoğu, daha ilk günden, politikanın gereğiymiş gibi, af yasasından yana çıkarak safsataya boyun eğmişlerdir. Son derece dürüst, son derece mert bir insan olan Ranc çıkıyor, af yasasından sevinç duyduğunu belirterek Picquart'ı yine Picquart'a karşı savunuyor. Picquart'ın kendi şerefini savunmasına engel olan bu yasanın onu bir savaş konseyinin hışmından kurtarması bir Ranc'ı memnun ediyor. Bu durumu görmek benim için yürekler acısıdır. Ya o soylu, o yüce gönüllü Jaurès'e ne diyelim? Seçilme hırsının hüküm sürdüğü bir dönemde milletvekilliği koltuğunu feda etmesini bilen bir Jaurès bizi suçlularla birlikte affedilmiş görmeyi kabul ediyor. Picquart ile Esterhazy'yi, Reinach ile Paty de Clam'ı, benimle general Mercier'yi bir kefeye dolduruyor. Partinin çıkarı başladığı yerde mutlak adalet biter mi? Hiç bir topluluğun aracı olmamak, tek başına yürümek, yalnızca vicdanının sesini dinlemek ne güzel şey, insan yalnızca gerçeğe gönül vermeli ve gerçek yolunda dosdoğru yürümelidir. Gerçek yüzünden dünya sarsılsa, gökyüzü yerle bir olsa yine de yalnızca gerçeği sevmelidir.

Dreyfus davasının umutlu günlerinde, Sayın Başkan, hayale kapılmıştık. Tüm gerici güçlerin, insanlığın özgürlük içinde ilerlemesine engel olanların bir cinayete giriştikleri açık seçik ortadaydı. Bu denli kesin bir deney ortaya çıkmamıştı. Olayların halka bu denli büyük bir ders verdiği görülmemişti. Birkaç ay içinde halkın bilincini aydınlatacak, ona bilgi vermek ve onu olgunlaştırmak için yüz yıllık siyasal çekişmelerin yapamadığını yapacaktık. Bunun için tüm uğursuz güçlerin, en iğrenç cinayet ortaklarının yaptıklarını göstermek yeterdi. Bir suçsuzun ezilişini görüyor, işkence içinde tüm insanlığa isyan çığlıkları attığını duyuyorduk.

Ne var ki, gerçeğin gücüne güvenerek bir yandan

zafer gününü bekliyorduk. Olup bitenler konusunda aydınlanan halkın kitle halinde ayaklanıp Dreyfus'e Fransa'ya dönüşünde alkış tutması, hak ve adaletin bir kez daha zafere ulaşmasını kıvançla kutlaması adaletin yücelip tanrılaşmasıydı. Sonunda insanca bir dayanışmanın huzuruna kavuşuyordu tüm yurttaşlar. Ne yazık ki, Sayın Başkan, bundan sonra olanları biliyorsunuz. Zafer gölgelenmiş, zorla koparılıp alınan her gerçek parçası yeniden karanlıklara itilmiş, talihsiz halkın bilincine yerleşen adalet düşüncesi karartılmıştır. Öyle anlaşılıyor ki, bizim zafer kavramımız zamansız ve sıradan bir düşünce olmaktan öteye gidememiştir. Ama ulusların gelişmesinde birtakım aşamaların bir anda gerçekleşmesi olanaksızdır. Bunun için büyük çabalar ve acılar gerekir. Savaş asla bitmemiştir. Bir acı pahasına ileriye doğru atılan her adım geçmiş kuşaklar tarafından elde edilen başarıların birer halkasıdır.

Biz hiç bir zaman Fransa'dan başka bir şey düşünmedik. Dreyfus olayının yayılıp toplumsal ve insancıl bir dava halini alması da bundandır. Şeytan Adasında acı çeken suçsuz insan bir raslantıdan başka bir şey değildir.

Kara güçlerin baskısı altında, onunla birlikte tüm halk acı çekiyordu. Onu kurtarmakla, şimdiye dek feda edilmiş olan tüm ezilmişleri kurtarıyorduk. Şimdi, özellikle Dreyfus özgürlüğüne, aile çevresinin sevgisine kavuştuğundan bu yana bizi Dreyfus olayını yeniden ele almayı istemekle suçlayanlar var. Bunlar politika dalaverelerı içinde yalanlarla ülkeyi çürütmeye devam ederek hükümeti af istemeye zorlayanlardır. Dreyfus, Rennes yargılamasının yeniden gözden geçirilmesi için tüm yasal yollara başvurarak gerekeni yapsın. Hiç kuşkusuz bu onun ödevidir. Bu konuda biz de ona tüm gücümüzle destek olacağız. Dahası öyle sanıyorum ki. Yargıtay da, yüce katının şerefi için son sözü söylemekten memnun olacaktır.

Bugün için istenebilecek ve yapılabilecek tek iş,

Dreyfus olayının siyasal ve toplumsal sonuçlarından yararlanarak, kaçınılmaz hale gelen reformları hazırlamaktır. Bize karşı yapılan iğrenç suçlamalara yanıtınız bu olacaktır. Sonunda elde edilecek kesin zaferimiz en büyük mutluğumuz olacaktır.

Beni üzen sözler var, Sayın Başkan: Dreyfus davasının Fransa'ya pek çok kötülük getirdiği söyleniyor. Tüm ağızlarda, tüm kalemlerde bu sözler dolaşıyor. Dostlarım durmadan bunu yineliyorlar bana. Belki benim bile bunu söylediğim oldu. Ancak şunu hemen belirtmeliyim: Bu sözlerin dayanağı yoktur. Burada Fransa'nın bir adalet sorunu karşısında verdiği dev savaşı, adalet ülküsü adına tüm etkin güçlerin çarpışmasını, kısacası ülkemizin dünya karşısında gösterdiği hayranlığa değer görünümü belirtmeye gerek yok. Bugüne dek elde edilen sonuçlardan, temizlenen savaş dairelerinden, dramın kuşkulu oyuncularının süpürülmesinden de söz etmiyorum, Her şeye karşın, adalet, biraz olsun görevini yerine getirmiştir. Dreyfus olayının Fransa'ya sağladığı en büyük yarar, içindeki çürümüşlüğü sivilceler halinde dışarıya yansıtmasından ibaret değil midir? Papaz egemenliği tehlikesine omuz silktiğimiz, zamanı geçmiş ve gülünç Volterci Homais ile nazikçe alay ettiğimiz döneme dönmek gerekir. Büyük Paris'imizin kaldırımları altında tüm gerici güçler, kenti ve Fransa'yı ele geçirmeyi tasarlıyarak Cumhuriyeti durmadan kemirmişlerdir. İşte şimdi Dreyfus davası, Fransa'nın boğazlanacağı günün hazırlıkları tamamlanmadan, her şeyi açık seçik ortaya çıkarıyor. Şimdi artık Cumhuriyetçiler kendilerini toparlamazlarsa, Cumhuriyet'in mahvolacağını anlıyorlar. Cumhuriyet'i savunma eylemi işte buradan doğmuştur. Bugün Fransa gericilerin tuzağından kurtulmuş bulunuyorsa, bunu Dreyfus davasına borçludur. Hükümet af yasasını meclislerden çıkarmak için Cumhuriyet'in savunulması ödevine başvurmuştur. Şimdi bu ödevi en iyi şekilde yerine getirmesini diliyorum. Hükümetin en sonunda izleyebilece-

ği tek yararlı ve yiğitçe yol budur. Şu da var ki, hükümet Dreyfus davasını yatsımamalıdır. Bunu Fransa için en büyük iyilik olarak kabul etmelidir. Ve bizimle birlikte şunu belirtmelidir ki, Dreyfus sorunu olmasaydı bugün Fransa, hiç kuşkusuz, gericilerin elinde olacaktı.

Benim kişisel sorunuma gelince, Sayın Başkan, acı acı söylenmek gereğini duymuyorum. Aşağı yukarı kırk yıldan beri bir yazar olarak, kitaplarım konusunda verilen yargılardan ya da aklamalardan kaygı duymaksızın, kesin yargıyı geleceğe bırakmaya özen göstererek görevimi yerine getirdim. Onun için, havada kalan bir dava beni pek fazla heyecanlandırmıyor. Üstelik bu, yarınların yargılayacağı bir olaydır. Bundan dolayıdır ki, yeni bir davanın arzu edilen gerçeği ortaya çıkarabileceğini düşünerek beliren engellere üzülmekle birlikte, gerçeğin eninde sonunda bir çıkış yolu bulacağını düşünerek avunuyorum.

Bununla birlikte, şunu itiraf edeyim ki, yeni bir jürinin, generallerin tehditleri altında hakkımda verilmiş olan ilk karar konusunda ne düşünebileceğini merak ediyorum. Yeniden kurulacak bir mahkemede zevkli bir kaç saat geçirmek isterdim. Çünkü, bir beraat kararı bana gerçekten kıvanç verecektir. Ama her şeye karşın yine de hüküm giyersem, bu da benim için ilginç olacaktır. Çünkü korkakça budalalıkların ya da gözü karartan hırsların beni her zaman ilgilendiren bir çekiciliği vardır.

Ne var ki, durumu biraz daha belirlemek gerekiyor, Sayın Başkan: Size bu mektubu bu olaya son vermek için yazıyorum, ama Sayın Felix Faure'a açıkladığım suçlamaları size de yinelemeyi yararlı buluyorum. Bunu, yönelttiğim suçlamaların haklı ama ılımlı, hatta yetersiz olduğunu kesinlikle ortaya koymak için yapıyorum. Yarbay Paty De Clam'ı, «adli hatanın şeytanca hazırlayıcısı olmak ve sonra uğursuz ödevini üç

yıldan beri en gülünç ve kendisini suçlu duruma düşüren en tuhaf dalaverelerle savunmakla» suçladım.

Yarbayın bilmeyerek bu oyuna bulaşmış olduğuna inanmak isterdim. Yüzbaşı Cuignet'nin sahtecilikle suçlayan raporunu okuyanlar benim savlarımı ölçülü ve nazik bulacaklardır.

General Mercier'yi «hiç değilse zekâsının yetersizliği yüzünden, yüzyılın en büyük adaletsizliklerinden birinin suç ortağı olmakla» suçladım. Burada Generalin gönlünü açıkça onarıyor, zekâ yetersizliği sözünü geri alıyorum. Ne var ki, eğer General Mercier'nin zekâ yetersizliği özrü ortadan kalkarsa, eylemlerdeki sorumluluğun tümü onun omuzlarına yüklenmiş olacaktır.

General Billot'yu «Dreyfus'ün suçsuzluğu konusundaki kanıtlar elinde olduğu halde, bunları saklamak, insanlığa ve adalete karşı, siyasal bir amaçla ve söz birliği içinde bulunan Genelkurmay'ı kurtarmak için ağır suç işlemekle» suçladım. Bugün bilinen tüm belgeler, general Billot'nun, emrindeki subayların çevirdikleri dolaplardan kesinlikle haberi olduğunu göstermektedir. Sırası gelmişken şunu da ekleyeyim ki, babamın gizli dosyası generalin emriyle iğrenç bir gazeteye teslim edilmiştir.

General Boisdeffre ile general Gonse'u «aynı cinayetin suç ortakları olmakla» suçladım. Birisi hiç kuşkusuz papaz egemenliği tutkusu yüzünden, öteki ise savaş dairelerini dokunulmaz yapan anlayış yüzünden bu hale düşmüştür. General Boisdeffre, sahte Henry'nin ortaya çıkarıldığı günün ertesinde istifa edip sahneden çekilmekle kendi kendine hüküm giydirmiştir. En yüksek rütbelere ve en yüksek makamlara çıkan bir kişinin acıklı düşüşü ve bir hiç haline gelişiydi bu. General Gonse'a gelince; o da, açık seçik ortaya dökülen en ağır sorumluluklardan af sayesinde kurtulan adamdır.

General Pellieux'yü ve binbaşı Ravary'yi «vicdansızca bir soruşturma yapmakla» suçladım. «Bununla, soruşturmayı en çirkin biçimde yan tutarak yaptıkları-

nı anlatmak istiyorum.» Yargıtayın soruşturması bir kez daha okunursa, ortada bir gizli anlaşma olduğunun belgelerle, tanıklarla ortaya çıkarıldığı görülecektir. Esterhazy davasının sorgusu alabildiğine küstahça bir adli güldürüden başka bir şey değildi.

Üç yazı uzmanını (Bay Belhomme, Bay Varinard ve Bay Couard) «bir tıbbi muayene sonunda, görme ve düşünme yetilerinin hasta olduğu anlaşılmadığı sürece, bile bile aldatıcı ve hileli bir rapor hazırlamakla» suçladım. Bilindiği üzere, bu üç uzman, çizelgenin Esterhazy'nin el yazısıyla kaleme alınmadığını öne sürmüşlerdi; bense bunun on yaşında bir çocuğun bile düşemiyeceği bir yanılgı olduğunu belirtmiştim. Bugün Esterhazy'nin çizelgeyi kendi eliyle kaleme aldığını açıkça kabul ettiğini herkes biliyor. Başkan Ballot - Beaupré de raporunda artık kendisi için hiç bir kuşku kalmadığını açık seçik belirtmektedir.

Savaş Bakanlığı'nı, «basında özellikle «Şimşek» ve «Paris'in Yankısı» gazetelerinde kamuoyunu yanıltmak veya hatasını örtmek için çirkin bir kampanya yürütmekle» suçladım. Bu konuda direnmiyorum, ancak gerek o zamandan beri öğrendiklerimizin, gerekse suçluların itiraf etmek zorunda kaldıkları her şeyin bu durumu doğruladığı kanısındayım.

En sonra, Birinci Savaş Konseyi'ni, «bir sanığa, gizli kalan bir belgeye dayanarak hüküm giydirmekle», İkinci Savaş Konseyi'ni ise, «bir suçluyu bile bile temize çıkararak emir üzerine bu kanunsuzluğu örtbas etmek ve böylece hukuka karşı cinayet işlemekle» suçladım. Birinci Savaş Konseyi'nin gizli belge konusundaki tutumu yargıtayın soruşturması sonucunda ve hatta Rennes davasında açık seçik ortaya konmuştur. İkinci Savaş Konseyi'nin durumu da anlaşılmıştır. Gizli bir anlaşmanın bulunduğu, general Pellieux'nün sürekli olarak işe karıştığı, şeflerin isteğine uyularak baskı ile beraat kararının sağlandığı soruşturma ile kanıtlanmaktadır.

Görüyorsunuz, Sayın Başkan, suçlamalarımda üzerinde durduğum yanılgıların ve cinayetlerin hepsi doğrulanmıştır. Şunu bir kez daha belirteyim ki, yapılan kötülüklerin korkunç yığını karşısında bugün benim suçlamalarım pek önemsiz kalıyor. Önceleri kötülüklerin bu ölçüye varabileceği benim de aklımdan geçmemişti. Şimdi soruyorum: öne sürdüğüm her şey bugün artık kanıtlarıyla gün ışığına çıktıktan sonra, hangi namuslu ya da yalnızca doğru düşünen mahkeme bana yine hüküm giydirerek yüz karası haline gelir? Bu duruma göre, hükümetinizin, suçsuz olduğum halde beni maskelerini indirdiğim suçlularla birlikte af kapsamına alan yasasını gerçekten kötülük getiren bir yasa olarak kabul etmiyor musunuz?

Genel affın zorla sonuçlandığı bir sırada davanın birinci dönemi, şimdilik kapanmıştır, sayın Başkan.

Uğradığımız zarara karşılık bize tarihin adaleti vaadedildi. Bu vaad biraz da, açlıktan kırılan ve kolayca kandırılabilen saf sefilleri yatıştırmaya yarayan Katolik cennetini andırıyor. Acı çekin dostlar, kuru ekmekle doyurun karnınızı, dünyanın mutluları kuş tüyü yataklarda yatıp tatlı bir yaşam sürerken siz kuru yerde yatın. Siz adaletten yana olanlar küçük düşürülürken bırakın kötülükçüler baş tacı edilsinler. Ayrıca, öldüğümüz zaman heykellerimizin dikileceğini de söylüyorlar. Ben kendi hesabıma bunu istiyor ve tarihin alacağı öcün cennet zevklerinden daha önemli olacağını düşünüyorum. Bununla birlikte, dünya yüzünde de biraz adalet görmek bana kıvanç verecektir.

Bu sözlerim kendime acıdığım anlamına gelmesin: Ben durumumuzun iyi olduğu kanısındayım. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar; oysa gerçeğin ışığı sonsuzluğa dek sürüp gider. Sözün kısası, Sayın Başkan, hükümetiniz genel af yasasıyla huzur getireceğini söylüyor. Oysa biz, aksine, bununla yeni yıkımların hazırlandığına inanıyoruz. Biraz sabredilirse kimin haklı

olduğu görülecektir. Bir kez daha söylüyorum, bence Fransa adaletsizliği öğrenip düzeltmedikçe bu dava bitmeyecektir. Rennes'de dördüncü perdenin oynandığını ve zorunlu olarak bir beşinci perde olacağını söyledim. Bugün içimdeki kaygı sürüp gidiyor. Alman İmparatorunun gerçeği elinde tuttuğu ve belki de kendisinin belirlediği an gelince yüzümüze vuracağı unutuluyor. İşte o an öteden beri ürktüğüm beşinci perde olacaktır. Bir Fransız Hükümeti'nin böylesine korkunç bir olasılığa meydan vermemesi gerekirdi.

Bize tarihin hükmü vaadediliyor. Ben de sizin için verilecek hükmü tarihe bırakıyorum. Ne yaptığınızı o söyleyecek. Sizin de sayfanız olacak onda. Zavallı Felix Faure'u, başlangıçta halkın sevgilisi haline gelen o tanrılaşmış sepiciyi düşünün. Demokratik saflığım yüzünden ona ben bile dokunamamıştım. O adam bugün artık bir suçsuzun kurban edilmesine izin veren haksız ve zayıf bir kişiden başka bir şey değildir. Şimdi bir kez düşünün: Adınızı adaletten ve gerçekten yana bir kişi olarak mermere yazdırmanız size daha büyük bir kıvanç vermeyecek midir? Belki de henüz bunun zamanı geçmedi.

Ben bir ozandan, kendi köşesinde yalnız başına görevini yapan bir öykücüden başka bir şey değilim. Kendimi yalnızca ödevime vermişim. Daha önce de söylediğim gibi, iyi bir yurttaş, ülkesine en az kusurla becerebildiği işi yapmalıdır. Onun için ben de kitaplarımın arasına kapanıyorum. Böylece, ödevimi yerine getirmenin gönül rahatlığıyla yalnızca onlara dönüyorum. Görevimi elimden geldiğince yüzümün akıyla yaptım. Şimdi artık tam bir sessizlik içinde kalacağım.

Ancak şunu da eklemeliyim: Gözüm ve kulağım çevreyi izleyecek. Ufukta olup bitenlerden gece - gündüz kaygı içinde olacağım. Ama itiraf edeyim, yakında, geleceğin filizlenmekte olduğu alanlardan bize gerçeğin ve adaletin ulaşacağını umuyorum.

Ve bu umutla bekliyorum.

Derin saygılarımın kabulünü dilerim, Sayın Başkan.

— BİTTİ —

İÇİNDEKİLER

Gerçek Yürüyor 5

(Dreyfus Olayı) Gerçek Yürüyor 21

Lonca 26

Tutanak 33

Gençliğe Mektup 39

Fransa'ya Mektup 49

Sayın Cumhurbaşkanı Felix Faure'a
Açık Mektup 60

Jüriye Bildiri 74

Bakanlar Kurulu Başkanı Bay Brisson'a
Açık Mektup 84

Adalet 95

Beşinci Perde 106

Bayan Alfred Dreyfus'e Mektup 116

Senato'ya Mektup 127

Sayın Cumhurbaşkanı Emile Loubet'ye
Açık Mektup 141